

398/11

13. 678 1/2

OPUSCULUM

DE

REPERITUR

EPISCOPUS

STANTINOPOLITANUS

RELIGIOSUS

BYZANTINUS

SCRIPTURAS

GRÆCICAS

EXPLICIT

INCIPIT

51

2

IOA. ORTWINI WESTENBERGII
ICTI QUONDAM
APUD
BATAVOS CELEBERRIMI
OPUSCULORUM
ACADEMICORUM
FASCICULUS PRIMUS
OB
RARITATEM ET PRAESTANTIAM
DENUO EDIDIT
ANIMADVERSIONES NONNULLAS ADSPERSIT
ET PRAEFATUS EST
IOS. LUD. ERN. PUITTMANNUS
ANTECESSOR LIPSIENSIS.

L I P S I A E
APUD CHRISTIANUM ERNESTUM GABLERUM
M D C C X C I V.

IOA. ORTWINI WITTEBACH

ICELI Q. D. D. D.

ATQ.

DATOS. ORTWINI

OPUSCULORUM

ACADIMICORUM

FASCICULUS PRIMUS

80

RAIITATM ET INSTANTIA

DEXE. B. D. D.

ANIMADVERSIONES NONNULLAS ADDEBIT

ET. PRÆFATUS EST

IOA. IUD. ERN. PITTMANUS

AN. P. C. S. S. S.

L. P. S. I. A.

LEND. CHRISTIANUM ERNSTUM GABRIELM

U. D. D. D. D.

AEQUO PERITOQUE LECTORI

S

Inter Iuriconsultos, qui hoc ipso, quo vivimus, seculo in Belgio foederato caput prae ceteris extulerunt, locus profecto haud postremus debetur Io. ORTW. WESTENBERGIO, castissimo aequae ac litteratissimo iuris romani, ne quid de aliis iurisprudentiae partibus dicam, interpreti. Paucis abhinc annis H. I. ARNTZENIUS, Ictus Batavus, optimam iuris romani Antecessoris formam

X 2

113

in GER. NOODTIO spectandam singulari Oratione nobis proposuit a). Poterat sane Vir doctissimus eodem iure I. O. WESTENBERGIUM tanquam perfectissimum omnibusque numeris absolutum iuris romani Antecessoris exemplar ostendere; vtque libere, quid de his duumiris mihi videatur, dicam, plus sane iuris romani studio WESTENBERGIUS, vtpote modestissimus legum romanarum interpres, quam NOODTIUS, nimis interdum indulgens ingenio, profuisse mihi videtur. Vtcunque autem sit, (nam ea de re nolim cum aliquo contendere), dignus profecto est WESTENBERGIUS, cuius memoria apud omnes, qui iuris romani studio fauent, sancta sit atque peren-

a) Vid. H. I. ARNTZENII *Or. de optima iuris romani antecessoris forma in Ger. Noodtio*, Nouiomago, spectata, Trai. ad Rh. 1788.

perennis; tot scilicet ad nos transmisit praestantissima ingenii monumenta, quae

— *nec imber edax, aut Aquilo impotens*
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series, et fuga temporum.

Virtutibus WESTENBERGII parentavit simulque de vita eius et obitu exposuit I. C. RÜCKER Or. elegantissima, quae mox typis excusa *Leidae* 1757. nunc etiam legitur inter I. C. RÜCKERI Orat. quinque, eiusdem diff. de civili et naturali temporis computatione in iure, adiectas p. 303. b). Exstat porro I. O. WESTENBERGII Elogium in *Nouis Actis Eruditorum*, Lipsiae anno 1739. publicatis pag. 717. nec non aliud in EMONIS LUCII VRIEMOETII *Athenis Frisicis*; p.

776.

b) Eandem etiam I. H. IUNGIVS praef. suae Tom. I. Operum Westenberg. praemissae inseruit.

776. no. 101. quod quidem, quia VRIEMOETII
 liber e) his certe in oris rarissimus est, cum
 lectoribus nostris communicare, calcique huius
 libelli adicere operae pretium duximus d). Ad
 opera

e) Integer titulus ita se habet: *Emonis Lucii Vriemoet
 Athenarum Frisicarum libri duo, quorum alter,
 praeter historiam Academiae, quae est Franequerae,
 elogia Sereniss. et Ampl. Epororum, alter Cl. Pro-
 fessorum, cum serie secretariorum, bibliothecario-
 rum — a natalibus eius ad praesens aevum usque
 complectitur. Leouardiae 1758. 4.*

d) WESTENBERGII nostri mentionem etiam fecit Cel.
 SAXIUS in *Onomast. litterar. P. V. p. 363.* his ver-
 bis: *I. O. Westenbergius: Neobusfa — Benthemens-
 is Westphalus, Ictus et Philologus, mox Steinfur-
 tensis, mox Harderovicenae, mox Franequeranae et
 tandem Leidensis Academiae, anno 1687. disputa-
 tionem,*

opera WESTENBERGII quod attinet, prodiit quidem *Diuus eius Marcus f. Diss.* numero 45. ad *Constitutiones Marci Aurelii Antonini Imp. L. B.* 1736. vti testatur non modo auctor elogii Westenberg. in *Nouis Actis Eruditor. Lipsiensibus* supra laudatis p. 720. sed etiam VRIEMOET l. c. e).

Postea

tionem de usuris Hardersuici defendit. Nat. 1667.

mort. 1737. Effigies eius praefixa est Operum Tom.

III. additis his verbis: *Io. Ortwin. Westenberg, Iuris*

Civilis Romani et hodierni Antecessor Lugd. Bat.

e) Verbis, quibus haec diss. in libro VRIEMOETII memorantur, pristinus eius possessor adscripsit: *Euore antea exercitiis academicis destinatae, vidique secundae partem alteram, Franeg. 1718. publice defensam.*

Postea autem vniuersa WESTENBERGII opera
edere non modo instituit, sed propositum etiam
ex parte perfecit Io. HENR. IUNGIIUS, dignus
tanti magistri discipulus. Prodiit enim Tomus
I. hoc titulo:

*I. O. Westenbergii Opera omnia iuridica, nunc
primum collecta atque in tres tomos distributa,
curante I. H. Iungio, Hanouerae et Bremae,
1746.*

itemque secundus eodem titulo ibidem 1747.
Primo continentur Principia iuris secundum or-
dinem Institutionum Imp. IUSTINIANI; disser-
tationes item IV. de portione legitima, liberis,
parentibus et fratribus relinquenda; nec non
dissertationes IX. de causis obligationum; Tomo
autem II. Principia iuris secundum ordinem Di-
gesto-

gestorum s. Pandectarum. His denique accessit
 Tomus III. continens *Diuum Marcum s. Diff. ad
 Constitutiones Marci Aurelii Antonini Imp. Hano-
 uerae et Brömae 1758.* Sed verisimillimum est,
 non nouam hanc esse *Diuu Marci* editionem, sed
 editioni supra laudatae nouum tantum titulum
 esse praefixum, qua de re nemo fere amplius du-
 bitat. In animo quidem habuit IUNGIVS, To-
 mo III. non modo *Diuum Marcum*, sed Opuscula
 etiam WESTENBERGII, i. e. orationes eius et
 dissertationes, inferere. Ait enim in praefatio-
 ne Tomo I. praefixa p. 3.

*Tomus III. porrigit τὸ πρῶτον Westenbergii
 eruditissima varii argumenti opuscula, totidem-
 que iurisprudentiae tersioris omniumque littera-
 rum suauissima bellaria tibi apponet: Innuo-
 cultissimas Dissertationes ad Constitutiones
 Marci*

*Marci Aurelii Imperatoris: de ratione docendi
 et discendi iuris: de calculo Minervae, seu de
 Lege σοφίας eiusque iustitia: de iurispru-
 dentia rationali: de iurisprudencia Pauli Apo-
 stoli; de philosophia Istorum et imprimis ea,
 quae circa legum collisionem versatur: de iure
 Rhadamantbi; de iurisprudencia Q. Cerebidi
 Scaeuolae ceterasque, quarum mentionem inie-
 cit Vir Cel. Io. Conr. Ruckerus, Ictus et An-
 tecessor in Academia Leidensi longe merentissi-
 mus, dignissimusque, dum fata sinebant, We-
 stenbergio nostro Collega, in Or. qua A. 1737.
 a. d. 23. Sept. iusta exsequiarum peregit, vi-
 roque de iurisprudencia Romana immortaliter
 merito statuam aere perenniorem in memoriae
 fano posuit.*

Sed,

Sed, ni fallor, difficultas scripta WESTENBERGII minora nanciscendi effecit, vt IUNGIIUS proposito suo, Tomo II. addendi etiam tertium, plane desisteret, *Diuusque Marcus* nouo, vt diximus, titulo, Tomi scilicet III. insigniretur. Diu est, quod multi optarunt *f*), vt tandem existeret aliquis, qui, quod Iungius imperfectum reliquerat, opus perficeret, Westenbergiique opuscula etiam minora in vnum volumen collecta cum erudito orbe communicaret. Sed vota hæc, etsi multoties repetita, ad hunc vsque diem fuerunt frustranea.

Et!

f) Atque inter hos etiam C. G. RICHTERUS in *notis ad Fabricii Bibl. graecam.* vid. infra pag. 138.

En! L. B. postquam mihi licuit esse tam felici, ut nonnulla illorum opusculorum in manus meas peruenerint, facio, quod possum, tibi que in praesenti diss. binas, scilicet 1) *de iurisprudentia Pauli Apostoli*, et 2) *de iure Rhadamantibi*, adspersis animaduersionibus nonnullis, exhibeo. Proximis nundinis, si Deus vitam dederit, prodibit volumen II. Or. *de iurisprudentia rationali*, et diss. *de iurisprudentia Q. Cerbidi Scaeuolae* continens. Mihi quidem gratissimum fuerit, si uiris doctis hosce conatus meos haud displicuisse intellexero, iique, qui de reliquis WESTENBERGII dissertationibus et orationibus vnam aut alteram possident, eam easue nobiscum communicare velint. Hoc certe est, quod eos, qui

litte-

litteris bene volunt, non nostra, aut librarii,
 cuius sumtibus hocce volumen iam in publicum
 prodit, sed iuriscientiae, sed litterarum, sed
 boni publici causa magnopere rogatos volumus.
 Sane eiusmodi dissertationes, quales sunt We-
 stenbergianae, paucissimae hodie in publicum
 prodeunt, raras profecto aues in terris, cum
 quotidie in tabernis librariis videamus chartas
 scombris ac tineis, deoue tardipedi, aut si quod
 aliud numen chartis ineptis terriculamento est,
 relinquendas. Libri contra Westenbergiani
 tales sunt, vt dici de illis fere possit, quod de
 CAESARIS commentariis CICERO ait in *Brut. cap.*
75. Nudi sunt, recti et venusti, omni ornatu ora-
tionis, tanquam veste, detracto. Vos L. B. res
 vestras

vestras feliciter gerite, nobisque fauere pergite.

Scripti Lipsiae ip[s]is Calendis Maiis MDCCXCIV.

IOA. ORTWINI WESTENBERGII
OPUSCULORUM
ACADEMICORUM
FASCICULUS PRIMUS.

IN OMNIBUS WESTPHALICIS

OPUSCULORUM

ACADEMICORUM

FASCICULUS PRIMUS

PARTI APOTOLI

IN OMNIBUS WESTPHALICIS

IN OMNIBUS WESTPHALICIS

I.

IOANNIS ORTWINI WESTENBERGII

ICTI ET ANTECESSORIS

PAULUS

TARSENSIS IURISCONSULTUS

SEU

DISSERTATIO

DE

IURISPRUDENTIA

PAULI APOSTOLI

HABITA FRANEQUERAE

IPS. KAL. IUN. MDCCXXII.

JOHANNES ORTHMANN WESTERHOFEN
1771

TABELLE
TARSENSIS JURISCONSULTUS

DISSERTATIO

JURISPRUDENTIA

PAULI APOTOLI

HABITA FRANKFURTI

IOA. ORTW. WESTENBERGII
DISSERTATIO
DE
IURISPRUDENTIA PAULI APOSTOLI.

Initis inter homines, per agros primum disper-
fos, siue ex naturali ad societatem appetitu, siue
suadente vtilitate, siue etiam impellente necessi-
tate, Societatibus Politicis, facile viderunt Pru-
dentiores, multitudinem, in Populi vnus cor-
pus, nulla re melius, praeterquam Legibus, coa-
lescere posse; ac proinde Leges, ad constituen-
dam, firmandam, conseruandamque Ciuitatem,
non tantum vtilis, sed et omnino necessarias esse.

Docet hoc ipsum Civitatis Corpus, quod in
ordine consistit imperantium et parentum, et
nihil aliud est, quam Corpus iure sociatum.

Docet ratio et conditio singulorum mem-
brorum. Nullius enim hominis ingenium ita
natura institutum est, vt, quae ad publicum hu-

manae vitae bonum conferunt, sufficienter
 cognoscat; et si agnouerit, ut optimum id, quod
 nouit, semper agere possit ac velit. Ut leges
 Spiritus Ciuitatis et anima recte dicantur. Quem-
 admodum enim corpus sine mente, sic Ciuitas
 sine Legibus, suis partibus, ut neruis, ac sangui-
 ne, et membris, uti non potest; sed uti corpus
 exanime procumbit, sic Ciuitas, si Leges absint,
 non consistit. Iura publica certissima sunt Reip.
 et Ciuili vitae vincula atque solatia, Potentum
 frena, infirmorumque auxilia. Leges tuentur
 Ciues contra dominationem Magistratum, eo-
 rumque potestatem, quasi cancellis quibusdam,
 circumscribunt; nec minus Magistratibus sunt
 quasi murus, aduersus vulgi importunitatem et
 ferociam. Proposita namque sunt legibus vitiiis
 supplicia, et praemia virtutibus; earumque
 metu humana coercetur audacia, tutaque inter
 improbos est innocentia. Docent Leges omnes
 Reip. Ciues domitas habere libidines, coercere
 cupiditates, nostra tueri, ab alienis mentes, oculo-
 s, manus abstinere; adeoque vnice tendunt ad
 ciuium salutem, ciuitatum incolumitatem, vi-
 tamque ac coniunctionem hominum quietam et
 beatam; quam qui dirimunt, eos morte, exilio,
 vinculis, damno, coercent (1).

Quin

(1) Ita C I C. *de offic. III, 5.* Püttnp.

Quin et docet Legum tum vtilitatem, tum necessitatem, quod ipsum Deum O.M. prudentissimum haud dubie Rerumpublicarum conditorem ac conservatorem, auctorem habeant. Qui licet per Mosen, aliosque sapientes, populum suum regere potuisset, Leges tamen in hac sua Rep. certas existere voluit, secundum quas Hebraei suas actiones dirigerent; Voluit, vt mandata sua in fronte ferrent et manibus, haberent in limine, earumque nunquam obliviscerentur; Voluit, ut earundem volumen semper apud se Reges haberent, neque inde ad dextram vel sinistram deflecterent. Cuius Legislationis fama ubi ad alios perlata est, in causa haud dubie fuit, vt antiquissimi Prudentes Legumque latores Leges inuentum Dei, ac munus, esse traderent, Legumque suarum originem ad numen aliquod, Iovem scil. vel Mercurium, vel Apollinem, vel Vestam, vel Cererem, vel Mineruam, vel Nympham Egeriam, referendam putarent.

Illud sane constat, nihil magis primis Rerumpublicarum conditoribus curae cordique fuisse, quam vt ciuitates fundarent legibus; Quare gloriam sibi aeternam compararunt, Minos apud Cretenses, Phoroneus apud Argiuos, Zamosis apud Getas, Philolaus apud Thebanos, Phidon apud Corinthios; Solon apud Athenienses, Lycurgus apud Lacedaemonios, Charondas
apud

apud Thuriōs, Zaleucus apud Locrenses, Romulus, quique ei successit Numa Pompilius, apud Romanos.

Sed ex omnibus, quae vllō in populo, ab hominibus condita sunt iura, nullum neque praeclarius constitutum est quam Romanorum, neque diligentius; Qui aut omnia inuenerunt sapientius quam Graeci, aut accepta ab illis fecerunt meliora. Vt incredibile sit, quam sit omne ius Ciuile praeter Romanum inconditum ac pene ridiculum.

Ius enim illud non a vilibus, non a paucis, neque temere, sed a Regibus, Decemuiris summa cum potestate creatis, Consulibus, primisque in Rep. viris, doctissimis, ac prudentissimis, introductum, promulgatum, et excultum est. Summo namque Iuris Ciuilis apud Romanos semper in honore fuit cognitio, atque interpretatio; vt plerique Iſti, tum sub libera Rep. tum sub Imp. summis honoribus et dignitatibus fuerint conspicui; interque eos non tantum fuerint Consules et Consulares, sed et Triumphales, et Praetorio Praefecti; Qui suo exemplo (vtut rarior haec nunc sit copula) docuerunt, et Arte et Marte simul inclarescere datum esse, et posse in Rep. Senatores, aliosque esse, toga sagoque praestantissimos, et Pacis Bellique artibus eminentissimos;

mos; Iusque Romanum, innumerabiles diversif-
simosque casus, eorumque rationes et circum-
stantias, per tot secula, accuratissime examinan-
tes ac perpendentes, firmarunt, expoluerunt,
et ad apicem culmenque perfectionis perdu-
xerunt.

Vt etiam iam dudum ante Iustiniani tem-
pora dignum visum fuerit, non Latinis tan-
tum, sed et Graecis, ipsisque Iudaeis et Chri-
stianis, vt in eo discendo, Iustrando, et scru-
tando, diligentem operam ponerent, seseque
ita instruerent, vt et ipsis pro re nata vsui esse
posset.

Quos inter cum excellat PAULUS, non
Patauinus ille, qui dicitur, Vlpiani coaeuus, cum
eoque Papiniani assessor, Alexandri Imp. Consi-
liarius, ab eoque vel Heliogabalo ad ipsam Prae-
fecturam prouectus, cuius plurimae Leges extant
in Digestis, quique inter Ictos nostros est no-
tissimus, sed Tarsensis, seu Apostolus, Gentium-
que Doctor illuminatissimus, neque vlla tamen
eius inter Ictos, ab iis, qui vitas Ictorum con-
scripserunt, eorumque indicem seu Catalogum
in publicum emisissent, ratio habeatur, PAU-
LUM TARSENSEM IURISCONSULTUM
hac hora, qua Fasces Academici in futuri anni
Rectorem Magnificum transferendi, verbaque
mihi

mihī pro more faciēda sunt, exhibere, eumque, quo (neque immerito) gloriati adhuc sunt Theologi, et nostro ordini vindicare, deque IURISPRUDENTIA PAULI APOSTOLI agere constitui.

Quod argumentum, vti forte non erit ingratum, sic vel tanti Viri, de quo acturi sumus, dignitatem et auctoritatem, beneuolas aures, fauentisque animos, mihī, a Vobis, AUDITORES HUMANISSIMI atque SPECTATISSIMI, impetraturam, confido.

Vt autem hoc eo feliciter procedat, de PAULO nostro quaedam praemittenda sunt.

Et quidem PAULUM (2), qui ante Saulus dictus fuit, quantum ad genus attinet, Israelitam seu Iudaeum, e Tribu Benjamin, quantum vero ad patriam, Tarsensem, seu ex Tarso oriundum fuisse, ex iterata ipsius confessione vulgo notum est a).

Quam

(2) De PAULO Apostolo generatim conferri meretur TI. HEMSTERHUSII Or. inter eius Orationes, vna cum IO. CHRYSOSTOMI duabus orationibus in laudem PAULI Apostoli, nec non L. C. VALCKENARII tribus orationibus, rel. L. B. 1784. editas, pag. 3. seq. *Püttm.*

a) v. Act. XXI, v. 39. XXII, v. 3. Ep. ad Rom. XI, v. 1. Ep. ad Philip. III. v. 5.

Quam ipse non obscuram seu ignobilem Ciliciae Urbem, (quemadmodum alii Ciuitatem dicunt Ciliciae insignem, et valde illustrem, imo Ciliciae oculum) et quidem merito vocauit *b*).

Fuit enim Tarsus Ciuitas antiquissima, a Tarsiso, vti videtur (nam alii alios eius auctores memorant) Iauanis Graecorum omnium Patris filio, et Iapheti nepote, primum condita *c*), ab Argiuis vero postmodum renouata *d*); sita in Cilicia, ad amoenissimum, (quod mediam urbem interfuit, et in mare mediterraneum sese exonerat, periculoque vitae, quod ibi adiit Alexander Magnus *e*), nobile est) flumen Cydnum; amplitudine et incolarum frequentia insignis, ac potens, mercaturaeque laude florentissima; et, quo maxime caput extulit, Gymnasio, doctrinarumque studiis, celeberrima.

Tantum enim Tarsensibus rerum philosophicarum, et Disciplinarum, quas encyclia vocant, incessit studium, vt Athenas, Alexandriam, et si quis alius nominari posset locus,
vbi

b) Act. XXI, v. 39.

c) v. Gen. X, v. 1. et seqq. Ioseph. Ant. L. 1.

d) v. Strab. L. XIV.

e) Curt. L. III, c. 5.

vbi Philosophorum, et artium ad humanitatem pertinentium, Scholae habebantur, non tantum aequauerit, sed et superarit; Virosque dederit studiis et Doctrina illustres; Philosophos, Antipatrum, Archidamum, ac Nestorem, Stoicos. Praeterea duos Athenodoros, quorum alter Cananita cognominatus Caesaris Augusti *f*) fuit Praeceptor, magnosque honores consecutus est; Alium Nestorem, qui docuit Marcellum Octaviae filiae Augusti filium, qui et Reip. praefuit; Hermogenem Sophistam, qui vixdum natus annos XVIII. artem scripsit Rhetoricam, at Senex literas profus oblitus est; Nec non Plutidam et Diogenem, qui circum vrbes profecti Scholas dextre instituerunt; Grammaticos vero Artemidorum et Diodorum, Poetamque Tragicum, eorum, qui Pleiades a septenario numero dicti, praestantissimum Dionysidem, aliosque *g*).

Cum itaque Tarsus tum mercaturae, tum bonarum artium ac disciplinarum, emporium esset celeberrimum, plurimos ex circumiacentibus gentibus, ipsosque Iudaeos, et inter eos Pauli nostri Parentes, in hanc urbem confluisse, nemo ut puto mirabitur. Maxime si quis animo perpen-

f) v. Lucian. in Macrob.

g) v. Strab. L. XIV. p. 673. et seqq.

perpendat, quam varios casus, et quanta rerum discrimina gens Iudaica, iam inde a dispersione Assyriaca et Babylonica subierit, praecipue sub imperio Graecorum, seu Regnorum ex imperio Alexandri Magni ortorum, maxime Syriaci; vt Iudaei non tantum per terram Canaan, sed per totum fere (quemadmodum et hodie) terrarum orbem dispersi inuenirentur *b*).

Sed non tam mercaturae, quam bonarum artium studiis strenue incubuit noster P A U L U S. Cum enim ingenio esset felicissimo, maximisque animi dotibus instructus, ac proinde ad Literarum studia aptissimus, non tantum in religione Iudaica, sed et humaniorum artium studiis in-nutritus est.

Ea enim hisce temporibus iam inde a declinante Graecorum imperio adscita Iudaeos tenebat consuetudo, vt Gentes alias, inter quas dispersi vivebant, imitati, literas ac in primis Philosophiam istarum Gentium excolerent, maxime si commoda occasio, qualis Tarsi inueniebatur, sese offerret.

Cui

b) v. Act. XI, v. 9. IO. II. I. Petr. I, v. I. Ev. Ioann. VII, v. 35.

Cui neque Parentes Pauli, neque ipsum Paulum defuisse, testantur eruditionis (3) ipsius speci-

(3) De eruditione PAULI Apostoli iudaica, non graeca, exstat C. G. THALEMANNI diss. Lips. 1769. qui fere I. A. ERNESTI vestigia sequitur; in Progr. de difficultat. N. T. recte interpretandi, quod legitur in eius Opusc. philolog. criticis p. 198. ita scribentis: Omnes Apostoli plebei in doctique homines erant, praeter unum Paullum, sed hunc quoque Pharisaeorum, non Graecorum disciplinis institutum. Nam quod ille quaedam e Graecis poetis habet, id non magis argumento est, poetas illos ab eo lectos fuisse, quam Virgilium Horatiumque legisse atque percepisse dixeris eos, qui sciant illa: Labor improbus omnia vincit: Optat ephippia bos, et similes peruulgatos inter omnes versiculos, neque impediit, quo minus Chrysostomus eum adeo Graece ignorasse diceret, (ad Tit. II. Homil. 4.) quod tamen arbitror vel ex ipsis Lucae Actis refelli. (XXI, 25.) Certe, qui tam esset Pharisaicae disciplinae deditus, omnique modo aemularetur eius instituta, cuperetque conspicuum facere hoc studium suum, eum non credibile est disciplinarum et litterarum graecarum studiosum fuisse, quas illi, auctore Iosepho, auerfarentur. „De iurisprudencia PAULI Apostoli praeter WESTENBERGIUM exposuit I. S. STRYK Halae 1695. Specimen iurisprudentiae PAULI Apostoli, quoad rem tutelarem, seu Obf. philologicas ad Galat. IV, I. et 2. dedit A. C. MARCHE Lips. 1736. Prodiit etiam C. L. BAVEXI logica Paullina, vel notatio rationis, qua utatur
PAU.

specimina, pro re nata saepissime exhibita, ex quibus eum linguae non tantum Hebraicae, sed et Graecae, aliarumque, nec non Philosophiae, peritum fuisse, manifestum est. Quis enim Graecae linguae rudem eum dicat, qui non Graece tantum locutus est, plurimaeque scripsit, sed et Veterum Poetarum, Arati *i*) scilicet, Menandri *k*), ac Epimenidis *l*), versus in numero habuit, eosque eleganter ac feliciter applicare nouit? Quis Philosophiae Graecorum, aliorumque, expertem eum credat, qui cum Epicureis et Stoicis, aliisque, publice, tum in foro, tum in

Areo-

PAULUS Apostolus in verbis adhibendis, interpretando, definiendo, enuntiando, argumentando et methodo vniuersa. Halae 1774. Quid, quod sunt, qui PAULUM Apostolum etiam medicinam calluisse statuunt, idque vel ideo, quod TIMOTHEO, ad stomachi imbecillitatem fulciendam, modicum vini vsu praescripserit Ep. I. cap. 5. v. 23. vt nihil iam dicam de *porione*, quam inuenisse fertur, itemque de *emplastro D. Petri et Pauli*, ad sanandas plagas corporis comparato. Vid. DAN. VINK Amoenitates philologico - medicas (Trai. ad Rh. 1730.) p. 220. Sed, ni fallor, ita sentientes plus PAULO tribuunt, quam ipse sibi sumisille videtur. *Pattm.*

i) v. Act. XVII, v. 28.

k) I. Cor. XV, v. 33.

l) Tit. I, v. 12.

Areopago, omnium cum stipore, congregari, et de abstrusis quibusque dogmatibus Philosophicis, cum istis certare ausus est *m*)? Quis denique praeceptis Oratoriis (quibus tamen ad vanitatem et ostentationem minime abutendum ipse docet Paulus *n*) vacuum credat? qui vim Orationum ipsius, flumenque eloquii, exilis quidem pro imbecillitate laterum ac vocis, ast excitati, animatique, ac penetrantissimi, paulo attentius considerat: Quibus, cum de Iustitia et Continentia, et Iudicio futuro dissereret, usque adeo Felicis affecit animum, ut expauesfactus sit *o*), Festi autem, ut multas literas, seu eruditionem ipsius, eum ad insaniam adigere pronuntiaret *p*), et Agrippae Regis, ut propemodum sibi persuasum esse, ut Christianus fieret, neutiquam dissimularet *q*).

Sed non suffecit Paulo in studiis profecisse sub magistris domesticis seu Tarsensibus, sed pro more Graecorum, qui studiorum causa etiam externos adire solebant, Patriae religionis ritus ac insti-

m) v. Act. XVII, v. 17. et seqq.

n) I. Corinth. II, v. 4.

o) Act. XXIV, v. 25.

p) Act. XXVI, v. 24.

q) Act. XXV, v. 28.

instituta accuratius perscrutaturus, Hierosolymanam sese contulit, ubi eo tempore omnium nationum Iudaismo addictarum, et inter has etiam Cilicium, Scholae erant; quia vero Sectae Pharisaeorum, insigni veri rectique specie, quam prae se ferebat, deceptus, sese addixerat *r*), Pharisaeorum, imo totius Senatus ista aetate Principi, ac Legis Doctori Clarissimo, quem totus Populus in pretio habebat *s*), Gamalieli sese in disciplinam tradidit *t*); Sub quo, quaecunque ad intellectum Legis, et Theologiae Hebraicae, pertinebant, audiuit, Legesque Mosaiicas non tantum rituales, sed et morales, et Politicas, expositas accuratius examinavit, eosque in studiis fecit progressus, ut inter aequales non tantum emereret, sed et ad munus inquisitionis falso creditae novae haereseos, prae caeteris proventus sit, idque ita obierit, ut Iudaeis admirationi, Christianis vero terrori esset *v*).

Ut adeo studiis non tantum Literarum, et Philosophiae, sed et Iuris fuerit instructissimus, neque tantum Mosaici seu Hebraei, sed et Naturae, et civilis quoque Romani.

Dum

r) Ep. ad Philip. III, v. 5.

s) v. Act. V, v. 34.

t) Act. XXII, v. 3.

v) v. Act. IX, XXII, XXVI.

Dum enim egregiam dedit operam Legibus, non tantum Ritualibus, sed et Moralibus, et Politicis, non potuit non imbui Iure simul Romano, quod ex Iure Naturae et gentium in plerisque deductum, cum iure diuino morali et politico, in plerisque conuenit. Quin et ex ipso Iure Diuino, quod primum ad Aegyptios, inde ad Graecos, imprimis ad Athenienses, et ab iis peruenit ad Romanos, in multis sumtum est.

Imo Paulum in Ius Romanum etiam ex professo incubuisse, et inquisuisse accuratius, nemo non intelliget, si quis probe consideret, Iuris Romani non tantum, vti Imperii, famam et gloriam totum iam tum temporis peruagatam esse Orbem terrarum, sed et Iudaeam, iam sub Augusto, misso in eam Coponio, in Prouinciae formam redactam x), Legibusque proinde gubernatam Romanis; imo Paulum Ciuem fuisse Romanum, quem neuiquam decebat Iura ignorare Romana.

Quomodo consecuti sint Parentes Pauli Ius Ciuitatis Romanae (4), inter Eruditos non con-

x) v. Ioseph, d. Bell. Iud. L. II. C. XI. in f.

(4) De PAULI Tarsensis ciuitate Rom. praeter WITZLIUM, ab ipso WESTENBERGIO infra laudatum, scripsit IO. ARNTZENIUS, citatus a DAN. VINKIO l. c. p. 169. *Püttm.*

conuenit. Sane non fuit Tarsus, uti quibusdam visum est, Colonia Romana. Quod minime inferri potest ex eo, quod recte Dione Cassio *y*) etiam Iuliopolis vocata sit. Non enim ait Dio coloniam eo a Caesare deductam, neque Caesarem Tarsum Iuliopolin nominasse, sed tantum tradit Tarsenses adeo Caesari priori, ac eius gratia etiam posteriori fauisse, ut ipsi Tarsenses urbem suam pro Tarso Iuliopolin nuncuparint. Quemadmodum et postea eadem Vrbs, simili haud dubie ratione, aliorum quoque Imperatorum, Augusti scilicet, Hadriani, Seueri, Antonini Caracallae, Macrini, et Alexandri Seueri, nomina adsumsit, indeque Augusta, Hadriana, Seueriana, Antoniana, Macriniana, et Alexandri, in variis et selectis Caesarum nummis dicta inuenitur *z*). Neque id probatur ex inscriptione nummi, sub Caracalla percussa, a Cl. Patino exhibita, quippe quae non Coloniae, sed Ελευθερίας seu Liberae tantum mentionem facit, uti demonstrauit, qui et ipse auctoritate Patini seductus id ante credidit, vir illustris Ezechiel Spanhemius *a*). Contrarium recte colligitur ex loco

y) L. XLVII.

z) v. Ez. Spanh. Orb. Rom. Exerc. II. c. XI. p. 344. 345.

a) Orb. Rom. Exerc. I. c. 17. p. 141. add. Morell. Tab. IV. Spec. Cellar. P. II. Diss. XIV. §. 24.

loco Vlpiani, quo, de Coloniais Iuris Italici ex professio agens, in Cilicia tradit Colonias esse Selenuntem et Traianopolin *b*). Qui utique non omisisset Tarsum seu Iuliopolin, totius Ciliciae metropolin, si et ipsa Colonia fuisset. Et si vel maxime Colonia fuisset temporibus Imp. Caracallae, argumentum tamen ab iis ad tempora Pauli minime procederet, neque ex Iure Coloniae ius ciuitatis Romanae euinci posset, quandoquidem Coloniae diuersi iuris fuere ac conditionis diuersae *c*).

Sed nec Municipium (quod Colonia est praestantius) *d*) fuit, uti voluit Baronius *e*), Heinius *f*), aliique. Auctoritas certe versionis Latinae, qua Paulus non ignotae Ciuitatis Municipis dicitur *g*), qua inter alia nititur Baronius, perexigui momenti est. In Graeco textu habetur *πολίτης*, quod in genere ciuem denotat. Quod cur interpres ita verterit, ut ex eo Municipem

b) L. I. §. II. ff. de censib.

c) v. Ill. Spanh. Orb. Rom. d. I. c. 9.

d) v. Gell. L. VI. c. 13.

e) Ann. Eccl. ad A. C. 58. p. 575.

f) Exerc. Sacr. L. v. c. 13.

g) Act. XXI, v. 39.

cipem fecerit, ipfius eſt docere. Niſi forte Municipem eo ſenſu acceperit, quo Vlpianus notat Municipes abuſiue dici ſuae cuiuſque ciuitatis Ciuēs *b*). Triumuiros, et praecipue M. Antonium, Tarſenſes honore Municipii ornaffe, nuſquam traditur. Tarſenſibus a Triumuiris ſpem factam, fore, vt pro iis, quae amiſerant, aliquid reciperent, refert Dion Caſſius *z*), quin et Antonium, permiſiſſe vt Tarſenſes liberi eſſent et immunes tributorum teſtatur Appianus *k*). Sed vel Triumuiros, vel Antonium Ius Municipii vel Ciuitatis Romanae in Tarſenſes contuliſſe, nullus memoriae prodidit. Specioſius eſt, quod tum Baronius, tum maxime vrget Cl. Heinſius, Tarſum in bello Ciuili ſtudiſſe primum partibus I. Caefaris, ac deinde Octauii, adeo quidem, vt in Iulii memoriam et Auguſti gratiam (vti iam dictum) urbem ſuam Iuliopolin nuncuparint; Eamque ob cauſam, maxime, cum et ea occasione a C. Caſſio male eſſet multata. Auguſtum Tarſenſibus libertatem non tantum, ac pleniffimam a tributis immunitatem (quod precibus Athenedori praeceptoris Auguſti datum tradit Lucia-

B 2 nus)

b) L. I. §. I. ff. ad Municip.

z) L. XLVII.

k) de bell. Civ. L. v.

nus) *l*) sed et ipsam Ciuitatem Romanam donasse. Idque magnifice non minus quam aperte ostendere Dionem Chryostomum *m*), dum ait, Tarsensibus obtigisse, vt Caesarem secundum haberent fauentem et familiarem; Eumque operam dedisse, vt maiora ipsius in eos essent beneficia, quam calamitates eius causa acceptae; ac proinde eum omnia, quae quis amicis vere ac sociis praestare posset, in Tarsenses contulisse, terram siue agrum, liberum videlicet, (ita interpretatur Cl. Heinsius) ac sic immunem, Leges, quae de libertate municipibus conferri solitae, Honorem, ipsum Ciuitatis nempe ius, eximium in primis ac praeclarum, Potestatem fluuii, marisque vicini. Sed non tuto tamen ex iis concludere licet, Tarsum ab Augusto Ciuitate Romana donatum esse. Licet enim Augustus libertatem et immunitatem Tarsensibus dederit, omniaque in eos contulerit, quae amicis et sociis praestari possunt, Terram scilicet seu agrum, Leges, Honorem, Potestatem fluuii marisque vicini, nondum tamen Ius Ciuitatis Romanae ex iis extrui potest. Liberae in vicino terrarum tractu factae sunt, Iosepho teste *n*), Dora, Gaza, Ioppe, aliaque,

l) in Macrob.

m) Tarsic. Post.

n) de bell. Iud. L. v. c. 5;

que, non autem ciuitate Romana decoratae sunt. Carthagenensibus confecto bello Punico secundo concessum, vt Liberi legibus suis viuerent, quas Vrbes, quosque agros, quibusque finibus ante bellum tenuissent, tenerent, vti auctor est Liuius *o*), sed nequiquam Ciuitas data est Romana. Quemadmodum et postmodum Macedonibus, referente eodem Liuiio *p*), simili indulgentia pax data, vt Liberi essent Macedones, habentes vrbes easdem agrosque, vtentes Legibus suis, annuos creantes Magistratus. Quod tamen ad vindicandum Ius Ciuitatis Romanae ipsis minime profuit. Per Honorem quoque Ius Ciuitatis intelligendum esse, nulla idonea auctoritate ostenditur. Plura Honorum sunt genera; Collatus etiam ab eodem Augusto, vt idem docet aurei oris Dio, in Tarfenses Honor Primatus totius gentis, et dignitas Metropoleos; vt adeo per Honorem vel dignitas Primatus seu Metropoleos, vel Honor *Αυτονομίας* seu *Πολιτείας* i. e. propriarum Legum ac Magistratus, seu pristinae Reipublicae formae, et a Iurisdictione Romani Praefidis immunis, significari videatur *q*).

Acce-

o) L. XXX. c. 37.

p) L. XLV. c. 29.

q) v. Illustr. Spanh. Orb. Rom. Exerc. I. c. 17. p. 141. Exerc. II. c. 12. p. 357. et seqq.

Accedit, quod Augustus Ciuitatem Romanam parcissime dederit, auctore Suetonio *r*), ac proinde eum Ius Ciuium Romanorum in Vniuersam Ciuitatem Tarsensem, omnesque eius Ciues contulisse, sine sufficienti testimonio statui nequeat.

Nusquam denique, quod multis creditum, Paulus coniunctim dixit, se Tarsensem et Romanum esse, vt, quia Tarsensis fuit, colligi inde possit, ergo etiam Ciuem fuisse Romanum. Tarsensem sese esse bis dixit *s*), sed minime inde concludit, se Romanum esse: Quemadmodum cum Romanum se dicit, ex eo non infert se Tarsensem esse *t*). Vbi Romanum sese dicit, nulla Tarsi, vbi Tarsensem, nulla Romae mentio. Tantum abest, vt Ius Ciuitatis Romanae ex Tarso arcescat. Tribunus sane vbi ex Paulo intellexit eum Tarsensem esse, nequaquam percepit eum Romanum esse, quod tamen vix potuisset ignorare, si publice constitisset, nobilissimam illam ac celeberrimam totius Ciliciae Metropolin Iure Ciuitatis Romanae ab Augusto ornatam fuisse: ignorasse autem id eum inde manifestum est, quod quam-

r) In Aug. C. XL.

s) Act. XXI, v. 39. XXII, v. 3.

t) v. Act. XVI, v. 37. XXII, v. 25.

quamuis Paulum Tarsensem esse iam sciret, flagris tamen eum explorari iusserit, a quo sibi metuens desistit, simulatque Romanum esse cognouit v).

Vt non sit verisimile omnibus Tarsensibus ab Augusto ius datum esse Ciuitatis Romanae, sed magis probabile videatur, quod sagacissimus Scripturarum interpres statuit Calvinus x) eumque secutus Magnus Grotius y), nec non mutata sententia Clarissimus Witzius z), vt et Eruditissimus Cellarius a) aliquem ex Pauli Maioribus ob bene de Romanis in bellis forte Ciuilibus merita, vel quamcunque aliam ob causam, ius ciuitatis Romanae consecutum esse. Quemadmodum hoc ius, ob bene facta, ad intercessionem saepe Proconsulum vel Praesidum, tum in alios, tum in ipsos Iudaeos, non semel collatum est b). Vti manifestum est ex exemplo Antipatri, Patris Herodis,

v) Act. XXI, v. 39. XXII, v. 29.

x) ad Act. XXII, v. 28.

y) Ad d. l.

z) Disquis. de Paul. Tarsens. Civit. Roman.

a) P. II. Diff. XIV. de Paul. Ap. Rom. Civ. §. 25.

b) v. Cic. pro Balb. c. 9. 22. Plin. Ep. L. X. Ep. 4. 6. 105.

rodis, ex Idumaeo Iudaei, quem, quod res strenue in Aegypto gesserat, Ciuitate Romana et immunitate donauit C. Iulius Caesar c), nec non Iosephi, qui quamuis Hierosolymitanus esset, et sacerdotalis generis, eodem honore a Vespasiano affectus est d).

Verum enim vero quomocunque demum Pater vel Parentes Pauli ius acceperint Ciuitatis Romanae, illud certum est, Paulum non ad tempus id finxisse, sed reuera Ciuem fuisse Romanum, neque grandi pecunia, vti Tribunum, cum quo ipsi ea de re sermo intercessit, aliofque e) id ius sibi coemisse, sed talem natum esse f). Quis autem mente sua concipiat Ciuem Romanum, doctum, eruditum, prudentem, eundemque Iuris Romani imperitum? solebant sane Romani ad ea fere vsque tempora, ad exemplum Spartanorum, qui ex Lege Lycurgi Πύργου memoriae mandabant, ab ineunte aetate Leges XII. Tabularum, quae fons et origo sunt totius Iuris Roma-

c) v. Ioseph. Ant. L. XIV. c. 15.

d) v. Ioseph. in vita sua. add. Phil. Iud. Leg. ad Cai. p. 1014.

e) v. Cic. ad Att. L. XIV. Ep. XII. Salvia. de Gub. div. p. 108. Cellar. d. Diff. XIV. §. 18.

f) Act. XXII, v. 28.

Romani, posteaque Edictum Praetoris, tanquam necessarium carmen ediscere g). Neque Cives et subditos lura ignorare Legislatores permittunt. Imo Paulum nostrum iuris Romani minime fuisse ignarum, sed Ius Ciuium Romanorum percalluisse, ex eo manifestum est, quod, vbi res exigebat, ad innocentiae et bonae causae praesidium, Legibus nouerit vti Romanis, et illis quidem, quae pro salute Ciuium Romanorum maxime latae erant, Valeriis scilicet, Porcia, et Sempronis; Quibus Ciuibus prospectum non tantum, ne iniussu populi in caput eorum animaduertere liceret, sed et Virgae a tergo etiam amotae sunt b). Cum enim Paulus una cum Timotheo iussu Magistratum Philippensium, sine praevia causae cognitione, virgis caesus et in carcerem coniectus esset, ab iisque sequenti die dimitteretur, prouocauit (quod priori die vel ob tumultum commode fieri non potuerat, vel per singularem Dei directionem, vt conuertendi custodis carceris cum omni domo sua esset occasio, factum non erat) ad ius Ciuitatis Romanae, et, ne noxii et merito caesi viderentur, non ante desistit, quam ipsi Magistratus grauem poenam metuen-

g) v. Cic. de Leg. L. II. c. 23. L. I. c. 6.

b) v. Val. Max. L. IV. c. 1. Liv. L. X. c. 9. Cic. pro C. Rabir. c. 4. in Verr. L. v. c. 63.

metuentes, eumque ob id precantes, ex carcere eos educerent, et, vt ex vrbe excederent, rogarent *i*): Similiterque cum postmodum occasione tumultus Hierosolymitani Tribunus militum, iussisset, vt in castra duceretur, et flagris in eum inquireretur, lorisque iam admotus esset, ne feruilem in modum caederetur, adstantem rogauit Centurionem, Num hominem Romanum, et quidem indicta causa, flagellare lice-
ret *k*)? eodem prorsus modo, quo ad ius Ciuitatis prouocabant Romani; Si quis enim contra ius Ciuium Romanorum afficeretur, virgisque caederetur, clamare solebat: Romanus sum *l*)! Quae vox tantum venerationis habuit, vt et inter Barbaros saluti fuerit, apud Romanos vero tantum valeret, vt, nisi capitis ob hoc cum Verre postulari vellet, ab omni vi et iniuria, vt et eodem tempore Tribunus, statim desisteret *m*).

Sed agite *AUD. HUM.* ad rem ipsam accedamus propius. Quin Iurisconsultus, si non sensu illo strictiori, quo a M. Tullio Cicerone describitur,

i) v. A³. XVI, v. 12. et seqq.

k) A³. XXII, v. 25.

l) v. Cic. in Verr. L. v. c. 62. et seqq.

m) v. Cic. d. l. c. 57. 65.

tur *n*), qui Legum ad respondendum, agendum, et cauendum est peritus; sensu tamen latiori dici possit, qui Ius callet Naturale, quique Ius intelligit Ciuile, tum Publicum, tum Priuatum, nemo ut puto negauerit. Quod si itaque per species porro ostendi queat, Paulum Iuris, tum Naturalis, tum Ciuilis, tum Publici, tum Priuati, apprime scientem fuisse, Ictis eum quoque recte annumerari, ac vindicari, simul euincetur.

Et quidem quantum ad Ius Naturale attinet, nullus est, qui id tam clare, aperte, ac perspicue, docuit, exposuit, et inculcauit, quam Doctor Gentium PAULUS noster TARSENSIS. Hic enim docet ea procuranda esse, quae honesta sunt in omnium hominum conspectu *o*). Hic docet patere iram Dei aduersus omnem impietatem et iniustitiam hominum, qui veritatem iniuste detinent. Quoniam id, quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis, quippe quod Deus iis manifestum fecit. Quandoquidem ipsius inuisibilia, iam inde a condito mundo ex iis, quae fecit, mente perpenſa peruidentur, aeterna videlicet eius tum potentia tum diuinitas: ad hoc ut sint inexcusabiles *p*). Hic docet, delinquen-

n) L. I. de Orat. c. 48.

o) Ep. ad Rom. c. XII, v. 17.

p) Ep. ad Rom. c. I, v. 18. et seqq.

linquentes et contra ius Naturae committentes agnoscere Ius Dei, eosque qui talia faciunt morte dignes esse q). Hic denique docet Gentes, quae Legem non habent, natura, quae Legis sunt, facere, Legemque non habentes sibi ipsis Legem esse. Vt qui ostendant opus Legis scriptum in cordibus suis, vna testimonium reddente eorum conscientia, et cogitationibus sese mutuo accusantibus, aut etiam defendentibus r). Ex quibus dari Ius aliquod Naturale, seu Legem Dei non scriptam sed hominibus innatam, summamque rationem in natura insitam, vt M. T. Cicero loquitur. s), quae iubet ea quae facienda sunt, prohibetque contraria, contra quam voluit Carneades, Archelaus, Aristippus, Epicurus, Pyrrho, Horatius et superiori seculo Hobbesius, aliique, et in quo fundamentum eius ponendum sit, cuilibet manifestum est, vt ad rectae rationis dictamen attendens, nisi vim sibi inferre velit, id ipsum negare nequeat.

Creatus est homo, non vt caetera animalia, quae natura prona ac ventri obedientia finxit, solo corpore praedita, sed, quo a bestiis maxime differt, animam seu rationem a natura habet,
men-

q) d. c. I. v. 32.

r) Rom. II, v. 14. 15.

s) de Leg. L. I. c. 6.

mentemque datam, et acrem, et vigentem, celerissimeque multa simul agitantem: quae omnem virtutem accipere possit; ingenitalque sine doctrina notitias paruas rerum maximarum 1), principia et notiones, seu semina et scintillulas quasdam ad intelligendum habiles, tantaeque certitudinis ac veritatis, vt, licet quis omni principiorum cognitione se vellet exuere, quaedam tamen mansura sint, quae nullo modo negari possint. Quarum ope mens humana et causas rerum, et consecutiones videt, similitudines transfert, disiuncta coniungit, et cum praesentibus futura copulat 2). Vt recte adhibita ratio cernat, quid sit optimum, quid turpe? quid honestum? neque decipiatur in eo, neque decipi possit. Cum itaque homo Numen Diuinum seu Ens perfectissimum, seseque ab eo dependentem concipit, non potest non Deum simul tanquam summum humani generis moderatorem, et Legislatorem, vtro intelligere; Cuius voluntati ceu Legi parendum sit, quique homines creaturas suas et subditos ad istam obseruandam pro imperio adstrinxerit; Ac proinde ea, quae ex innatis sibi principiis Deum velle percipit, sibi facienda, quae vero Deum nolle sentit, non facienda, sed
omit-

1) Cic. de Fin. L. II. c. 14. et L. V. c. 21.

2) Cic. de Fin. d. L. II. c. 14.

omittenda esse, et si contra fiat, id contra Ius Dei committi, per necessariam consequentiam simul perspicere.

Atque hoc modo Gentes, quae Legem, in tabulis lapideis scriptam, et in monte Sinai promulgatam, non habent, natura tamen, i. e. naturali ratione dictante, faciunt ea quae Legis sunt, seu quae Lex scripta iubet, eoque ipso ostendunt, opus Legis, seu id quod lege iubetur, et tabulis lapideis insculptum erat, tabulis cordis sui inscriptum esse. Per τὴν φύσιν enim, seu naturam, ipsum naturalem fontem, seu rectam rationem hominibus innatam intelligi, ex ipsis verbis, si quidem paulo penitius inspiciantur, liquido constat. Paulus enim τὴν φύσιν seu Naturam constituit agendi principium, cuius vi Gentes ea faciunt, quae Legis sunt (5). Tum oppositionem instituit inter Iudaeos, Lege instructos promulgata, et Gentiles, qui solo naturae instinctu feruntur. Et denique id ipsum confirmat argumento validissimo, testimonio scilicet conscientiae, dum subiicit, vna testimonium reddente ipsorum conscientia, et cogitationibus sese mutuo accusantibus, aut etiam defendentibus.

Con-

(5) Conf. I. G. WALTHERI progr. de primis naturae, iuris naturalis fontibus, Vir. 1750. *Partim.*

Conscientiæ enim tanta in vtramque partem vis est et efficacia (6), vt neque timeat, qui nil commiserit, et poenam semper ante oculos versari putent, qui peccaverint x). Eiusque tener vsque adeo in animis etiam improborum sensus est, vt celare nequeant conuictos sese esse, in Legem naturæ peccando, illum offendi, cui in animos hominum imperium est, qui timendus sit etiam, vbi ab hominibus metus non impendeat. Potest nocenti contingere, (vti egregie Seneca) y) vt lateat, latendi fides non potest. Latere non prodest peccantibus, quia latendi etfi facultatem habeant, fiduciam tamen non habent. Tuta scelera esse possunt, secuta non possunt. Prima et maxima peccantium poena est peccasse. Sed et secundæ poenæ premunt ac sequuntur, timere semper, et expauescere, et securitati diffidere. Multos fortuna liberat poena, metu neminem, quia infixæ nobis eius rei aduersatio est, quam natura damnauit. Ideo nunquam fides latendi fit latentibus, quia coarguit illos conscientia, ipsosque sibi ostendit. Vt et Tyranni, monstra illa hominum, Diuini Numinis contemtores

(6) De vi conscientiæ nonnulla notauit in opusc. iur. crim. pag. 331. *Pürtm.*

x) Cic. pro Mil. c. 23.

y) Epist. 97.

tores maximi, pleni sint formidinis per omnem vitam, pleni moeroris et cruciatuum *z)*, et ad minima tonitrua ac fulgura contremiscere saepe ac caput obuoluere, ad maiora vero sub lectum sese condere, soleant *a)*. neque fortuna neque solitudines, eos, contra tormenta pectoris, et conscientiae morsus, protegere possint *b)*.

Quam Pauli nostri Doctrinam, si Iuris Naturae Doctores hodierni ipsa rationis trutina probe expendissent, supersedere sane potuissent animosis illis, ac pertinacibus, super fundamento Iuris Naturae contentionibus, quibus vix aliud certamen grauius vidit Respublica Literaria. Longum foret, neque hora tantum, sed et dies deficeret, si omnes Clarissimorum Virorum de Fundamento Iuris naturae sententias exhibere, et ad iustum examen reuocare vellemus. Sed est tamen, de quo inter diuersa sentientes fere conuenit, Fundamentum scilicet illud tale esse debere, vt omnia Iuris Naturae praecipua compendio in se complectatur, eaque ex eo facili ac perspicua subsumptione deduci, et in id resolui possint, cuiusque veritas ex solo ratio-

z) v. Plat. L. 9. de Rep.

a) V. Sueton. in Calig. c. 51.

b) V. Tacit. L. VI. Ann. c. 6.

rationis lumine, innotescat, et a quolibet, quamcumque tandem circa religionem habeat persuasionem, admittatur (7). Quod utique aperte demonstrat Paulus in recta ratione, hominibus

(7) De primo iuris naturalis principio magna est inter eruditos dissensio. Vid. A. I. DORNMEYER de principio primo iuris naturae, Halae 1707. I. M. DAHM de unico, vero et adaequato iuris naturae principio, Mogunt. 1649. et B. H. REINOLDI Or. de iure naturae, qua ostenditur, illud ex ordine et fine rerum conditarum esse colligendum, in eius opusculi iuridici p. 477. Mihi quidem recte facere videntur, qui cum TREUERO ad PUFENDORF. p. 143. ius naturae (strictè sic dictum) hac regula *cole pacem externam* metiantur, in eoque non nisi de officiis, quae quisque aliis debet, perfectis exponunt. Magnopere tamen falleretur, qui praecepto *perface te* minus, quam illi *ius suum cuique tribue* obtemperandum existimaret. Sane officia honesti haud deteriora sunt officiis iusti, ut idem monuit TREUERUS l. c. p. 379. Bene F. G. PESTEL in fundament. iurisprud. natural. (Lugd. Bat. 1774.) p. 180. Si quaeratur enunciatio prima, in qua legum ad ius naturae pertinentium fundamentum ponatur, hanc putamus asseri posse: Sic dirige actiones tuas liberas, ut cum statu pacato (quiete, securitate, pace), generis humani consentiant. „Hoc qui negligunt, officiaque perfecta ab imperfectis haud satis fecerunt, ii in difficultates, quibus deinceps eluctari nequeunt, incidunt necesse est. *Pützm.*

nibus innata, seu voluntate summi Legislatoris, quam homines per dictamen rectae rationis percipiunt, situm esse, omnesque ad dictamen rectae rationis attendentes vltro intelligunt. Difficultatem sane non habet, quod dicitur, Fundamentum Iuris Naturae in recta ratione poni non posse, eo quod dictamen rectae rationis Lex, quippe quae a superiori descendit, dici nequeat. Neque enim verba captanda sunt, vti eleganter monet alter Paulus c), sed qua mente quid dicatur animaduertendum. Ipsum dictamen rectae rationis per se Lex non est, sed per dictamen rectae rationis Ius intelligendum, quod recta ratio dicitur. Recta ratio non consideranda tanquam causa huius iuris principalis, sed tanquam medium, per quod Deus O. M. omnibus hominibus id notum fieri voluit. Neque etiam metuendum fundamentum hoc lubricum et periculosum esse, quia, quot capita sunt, tot sint sensus, et recta ratio sua cuique propria. Vti enim ipsa recta ratio, sic et dictamen rectae rationis hominibus innatae, apud omnes moratiores, rectaque ratione vtentes, et ad eam attendentes, idem est; Vti ex summis Iuris Naturae Capitibus, de Deo colendo, semet ipso conseruando, Innocente non laedendo, Fide data seruanda, aliisque similibus,

c) l. pen. ff. ad exhib.

libus, quae quilibet in semet ipso deprehendit, apertum est. Quod si quidam, dum vel ad dictamen rectae rationis non attendunt, vel etiam eam in fraudem malitiamque conuertunt, scientesque et volentes non sequuntur, mentis sint efferatae, et morbido distortoque animo, id Ius Naturae non mutat, neque humanae naturae conditio ex eo aestimanda est: non magis quam melli neganda dulcedo, aliisque rebus sapor naturalis, licet aegrotantibus saepe aliud videatur. Quid Naturale sit? spectandum in his, quae bene secundum naturam sese habent, non in deprauatis *d*).

Transimus itaque, (AUD. SPECT.) ad Ius Publicum, quod ad statum Reip. spectat primario; Cuius summam iterum exhibet serioque inculcat PAULUS noster TARSENSIS, dum docet omnem animam potestatibus supereminentibus subiectam esse; Non esse potestates nisi a Deo; Adeoque eum, qui Potestati obsistit, ordinationi Dei obsistere. Potestatem Dei ministrum esse, neque frustra gladium gerere, sed vindicem ad iram esse ei, qui male fecerit. Neque tamen solum propter iram, sed et propter conscientiam necesse esse, vt homines subiecti sint;

C 2

eam-

d) Arist. 1. Pol. c. 5.

eamque ob causam tributa etiam soluenda esse e).

Ius publicum, auctore Vlpiano f), consistit in Sacris, Sacerdotibus, et Magistratibus, seu administratione Pacis et belli, omnibusque, in quibus Regiminis publici causa vertitur. Ac proinde imprimis versatur circa Imperium summarum potestatum. Respublica enim in ordine consistit Imperantium et parentium. Sine imperio nec domus ulla, nec Ciuitas, nec Gens stare potest g). Nam vt corporibus animus, sic Regum, sic Imperatorum, sic Magistratuum imperia Ciuibus praesunt; Quorum simul obsequium requiritur, vt nisi imperium, ab vniuersis simul partibus, obsequium accipiat, salutem suam ciuitas tueri nequeat (8), Quae in ordinata

e) Ep. ad Rom. 13. v. 1. et seqq.

f) L. 1. §. 1. ff. de I. et I.

g) Cic. III. de LL. c. 1.

(8) Tolle imperium, et videbis homines inter se vivere piscium more, quem eleganter describit OPIANUS Lib. II. ἀλιευτικῶν, versibus graecis, quorum sententia latine expressa haec est:

Quippe omnes inter sese pisces inimici
Infestique natant: semperque potentior alter
Deorat imbelles: hic semper fertur in illum.

Exi-

nata imperandi obediendique concordia ciuium maxime consistit. Quod si vero quis obsequium detrectet, Societatemque Politicam, contra Leges et Mandata superiorum, turbet, merita poena coërcendus est. Respublica enim tum optime gubernatur, cum iniusti dant poenas, quosque Natura et Lex in officio retinere non potest, magnitudine poenae maleficio submouentur *b)* (9).

Inevi-

Exitium intentans vnique fit alter in escam,
Mutua nam cunctos perdendi dira voluptas
Exercet, nunquam vt videas se dedere somno
Pisces, quin magis intentos oculis animisque
Acriter inuigilare, timent, ne fortior instans
Se voret; ast ipsi rapiunt comeduntque minores.

Vis exemplum? certe haud diu quaerendum erit.
Facile inuenies terram, vbi

Procax libertas ciuitatem miscuit,
Frenumque soluit pristinum licentia.

Ceterum, quomodo Anarchia differat ab interregno, ostendit I. G. BERNHÖLD in exercitat. histor. de interregno magno, non interregno, Altorfii 1751. Pützm.

b) v. Plat. Lib. de Philosoph.

(9) Ita CIC. pro Rosc. Amerin. cap. 25. Quanto maiores nostri sapientius? qui cum intelligerent, nihil esse tam sanctum, quod non aliquando violaret aude-

Inevitabilis etiam in Rep. est Tributorum exactio *i)*, in quibus nervi sunt Reip. *k)* et rerum agendarum; Vt non aliter conservare liceat Remp. nisi praestationes importentur in publicum; ex quibus et militares nutriuntur copiae, vt resistatur hostibus, et per agros et vrbes aguntur excubiae; Perfruuntur item reliqui ordines attributis sibi salariis; reparantur quoque muri et vrbes; denique omnia alia proueniunt, quae communem subditorum vtilitatem concernunt *l)*. Neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt *m)*. Imo dissoluitur imperium, si fructus, quibus Resp. sustinetur, tolluntur *n)*.

Quo-

audacia, supplicium in parricidas singulare excogitauerunt, vt, quos natura ipsa retinere in officio non potuisset, illi magnitudine poenae maleficio summoerentur.—, In eandem sententiam SOLON: In ea ciuitate optime viuitur, in qua boni honore, et contra in qua mali suppliciis afficiuntur., *Plurim.*

i) N. 8.

k) L. I. §. 20. ff. de quaest.

l) N. 49. c. 2. N. 161. c. 2.

m) Tacit. 4. Hist. 74.

n) Tacit. 13. Ann. 50.

Quomodo itaque Paulus noster magis scite Iuris Publici potuit ostendere peritiam, quam ea docendo capita, circa quae Ius publicum maxime versatur? Quid magis aptum ad praecauendos tumultus, seditiones, et rebelliones, in quas tum temporis animi propendebat Iudaeorum, aliorumque, qui persuasum sibi habebant, nulli, nisi Regi ex fratribus suis lecto, deberi obsequium *o*); alioque religionis praetextu, iussis ac mandatis Impp. Romanorum obedire detrectabant? Quid magis conueniens inculcari poterat, quam omnem animam supereminentibus potestatibus, qualescunque illi fuerint, siue e fratribus, siue extranei, siue verae, siue falsae religioni addicti, siue pii et iusti, siue impii, iniusti et duri, qualis tum temporis Nero erat, dummodo contra ipsius summi imperantis ius nihil directe statuatur *p*), subiectam esse? Quid ad demonstrandum efficacius proferri potuit, quam supereminentes potestates ordinationem Dei esse, a quo omnia imperia reguntur? Eoque, qui potestatibus resistunt, Deo resistere, adeoque et Iudaeis, qui iusto Dei iudicio Reges ex suis iam dudum habere desierant, aliisque, qui sub imperium Romanorum redacti erant, imperato-

o) v. Deut. 17. v. 15.

p) v. Act. IV. v. 19. v. §. 29.

ratoribus Romanis, qui summae rei tum prae-
erant, etiam propter conscientiam, parendum
esse? Quid ad deterrendos contumaces magis va-
lidum est, quam metus poenarum, earumque
Iustitia? quam simul ostendit, dum docet, sum-
mas Potestates ceu Dei ministros gladio, qui tum
signum Iuris vitae necisque erat *q)* armatos esse,
neque eos gladium frustra gerere, sed vindicem
esse ad iram ei, qui male fecerit. Quid denique
Imperio non tantum Romano, sed omnibus Re-
bus publicis, magis salutare subiicere potuit,
quam ex ipsius Seruatoris nostri sententia, ne de
eo iterum dubium moueretur in posterum, cen-
sum Caesari, Tributa summis potestatibus, ad
vsum publicos, soluenda esse?

Si Ius Priuatum perlustremus, **AUD. HUM.**
insignia in eo occurrunt Capita de Tutelis, Te-
stamentis, Successionibus, Constituto, Iudiciis
et Appellationibus.

Impuberes in Tutela esse naturali iuri con-
ueniens est, vt is qui perfectae aetatis non sit,
alterius tutela regatur, vti rectissime monet Imp.
Iustinianus *r)*; Inter omnes enim constat fragile
et

q) v. Tacit. Hist. L. III. c. 68. l. 3. ff. de iurisd.

r) §. 6. I. de Atil. tut.

et infirmum esse huiusmodi aetatum consilium, et multis captioribus suppositum, et multorum insidiis expositum *r*), aliorumque libidine infestum *t*), ut ineuntis aetatis inscientia aliorum constituenda sit, ac regenda prudentia *v*). Unde apud Romanos non tantum, sed et alias gentes, Tutelarum ius receptum, est, ut pleraque alia, Romanorum Legibus plenissime definitum et determinatum est. Et quidem in primis famosa illa Lege XII. Tab. Paterfamilias uti Legasset super pecuniae tutelaeue suae rei, ita ius esto *x*). Parentibus permittitur, ut possint liberis suis in potestate constitutis, de Tutoribus post mortem suam, ut solitudo illorum et pueritia quam firmissimo munita sit praesidio *y*), testamento vel codicillis testamento confirmatis prospicere, vel pure, vel ad certum tempus, vel ex tempore, vel sub conditione *z*).

Quod

r) l. i. pr. ff. de min.

t) Cic. pro Cael. c. 4.

v) v. Cic. de Off. L. 1. c. 34.

x) v. Vlp. Fragm. T. XI. §. 14. Dissert. N. XII. ad Const. Marci §. 2. et seqq.

y) Cic. in Verr. L. 1. c. 58.

z) v. §. 3. l. de tut. §. 3. l. qui test. tut. dar.

Quod ius, vt et Dominorum in seruos, PAULUM plenissime perspectum habuisse constat, ex elegantissima, quam inter pupillum et seruum facit, comparatione, dum per interpretem ait, Quamdiu heres infans est, nihil differt a seruo, quamuis sit dominus omnium, sed sub tutoribus et Oeconomis est, vsque ad tempus, quod Pater praestituerit *a*). Loquitur de herede infante, i. e. filio herede instituto impubere, eumque dominum dicit omnium. Heres enim apud antiquos pro domino ponebatur *b*), et successor est in vniuersum ius, quod defunctus tempore mortis habuit *c*); sed ait tamen eum non differre a seruo, quamdiu sub Tutoribus est, et sub Tutoribus esse et Oeconomis, vsque ad tempus, quod pater praestituerit (10). Quemadmodum enim

a) Ep. ad Gal. c. IV. v. 1. 2.

b) Fest. in voc. Heres. §. vlt. I. de hered. qual. et diff.

c) l. 24. ff. de V. S.

(10) Equidem hic fere adstipulor A. C. MARCHIO, qui in Spec. supra laudato contendit, verba PAULI ad Galat. IV. 1. non ad tutores, sed ad curatores pertinere. Erat enim, inquit, tam temporis, quo Apostolus has literas conscripsit, nondum legibus definitum, vt omnes minores post tutelam receptam sub curatoribus degerent, permissum autem paren-

tibus,

enim seruus, qui est in potestate dominica, non potest facere quod libet, neque liberam rerum, si quas acquisuerit, vel dominus ei concefferit, administrationem habet, sed a voluntate domini dependentem, sic et pupillus, qui sub Tutoribus est, res suas administrare nequit, sed administratio illa competit Tutoribus, et sub illis Oeconomis, usque ad tempus, quod pater in testamento praestituit. Quin enim Origo huius comparationis petita sit a Patre, qui ante obitum suum testamento facto heredem instituit filium, eique constituit Tutores, nemo fere dubitat praeter Grotium *d*); qui similitudinem sumit a puero, cuius pater peregrinatur, voluitque se absente alios personae rebusque eius praepositos. Sed ratione nulla iusta vel probabili. Agit enim Paulus de filio herede, ac proinde eo, cuius pater defunctus est, quandoquidem viuentis non est hereditas *e*); Et quidem de eo, qui sub Tutoribus est. Nihil autem magis notum est, quam neminem de iure nostro Potestati Patriae simul et Tutelae subesse posse, neque patriam potestatem peregrinatione amitti, vt euidenter appareat Paulum ex

arte

tibus, etiam ultra pubertatis annos ad certum tempus liberis testamento rectores praepondere. *Partim.*

d) Ad d. l.

e) L. i. ff. de hered. vel. act. vend.

arte Iuris pulcherrimam illam comparationem instituisse; vti rectissime censet Vir Amplissimus, et de Iurisprudencia optime meritus, quem honoris causa nomino, Zacharias Huberus *f*); Non indistincte: in aliis enim inter Pupillum et Seruum plurimum interesse, ipsi Paulo notissimum erat. Sed ratione effectus et exercitii Iuris, quo vterque, et Pupillus, qui sub tutela est, et seruus, qui dominio subiectus est, destituitur.

Sequitur Ius Testamentorum, quod apud Romanos fuit celeberrimum. Non quasi Testamenti factio Iuris sit mere ciuilis, neque in Iure Naturae et Gentium fundamentum habeat, sed quia Romani huic capiti plurima addiderunt singularia, aliis gentibus vel incognita, vel non recepta.

Iuris Naturalis esse dominium eiusque Originem nemo negauerit, qui rem ipsam paulo altius repetierit. Cum enim Deus O. M. rerum ad vsum hominum creaturarum communem quasi quendam, acruum posuisset in medio, fecit hominibus potestatem capiendi et arripiendi ex eo, quid et quantum cuilibet visum est. Atque ita non per conuentionem aliquam hominum, qua
mini-

f) Diff. L. I. c. 4. §. 17.

minime opus erat, sed per Occupationem Domini-
 nium introductum est, primum quidem rerum
 mobilium, postea verò rerum immobilium, prout
 rerum conditio, aut indoles, aut multitudo ho-
 minum id ipsum exigebat: Eoque hoc pacto se-
 mel introducto, postea plures inuenti sunt mo-
 di, quibus id in alios transferri posset. Cuius lu-
 ris autem est Dominium, eisque origo, eiusdem
 etiam haud dubie sunt Domini effectus, qualis
 in primis est libera Domini de re sua dispositio *g*).
 Nihil enim tam conueniens est naturali aequitati,
 quam voluntatem Domini, de re sua disponentis,
 ratam haberi *b*). Siue dispositio illa pura sit,
 siue tempus adiectum habeat, siue conditionem;
 siue reuocabiliter, siue irreuocabiliter facta sit;
 siue dominus interim possessionem et plenissi-
 mum fruendi ius retineat, siue in alium rem sta-
 tim transferat; ac proinde etiam siue dispositio
 illa per actus inter viuos fiat, siue per vltimam
 voluntatem seu testamentum (11). Nihil enim
 est,

g) v. l. 21. C. mand.

b) § 40. I. de R. D.

(11) Hic quidem WESTENBERGIO subscribere haud
 possum. Dudum enim alii recte docuerunt, succes-
 sionem testamentariam, quantacunque est, iuri ci-
 uili suam debere originem. CONF. CHR. THOMASII
 diss. de origine successionis testamentariae, Halae
 1705.

est, quod magis hominibus debeatur, quam ut supremæ voluntatis, postquam iam aliud velle non possunt, liber sit stylus, et licitum quod non iterum redit arbitrium *i*). Vix aliud maius solatium est mortis, quam voluntas ultra mortem; alioqui graue potest videri et ipsum patrimonium, si non integram Legem habeat, et, cum omne ius nobis in id permittitur viuentibus, auferatur morientibus *k*).

Non disponit de rebus alienis, qui disponit de suis in mortis euentum, dispositionisque suae effectum in tempus mortis suspendit. Licet enim bona defunctorum iure sanguinis deferantur proximis, non tamen id procedit, nisi in supremæ voluntatis defectum. Nam quamdiu ex Testamento potest adiri hereditas, non defertur ab intestato, uti docet Vlpianus *l*).

Licet

1705. E. TENTZELII progr. testamenti factionem totam esse iuris ciuilis, Erf. 1716. et St. WISCHERI diss. de testamentis iuri naturæ ignotis, Trai. ad Rh. 1728. Alios iam prætereo sciens. *Pattm.*

i) L. I. c. de SS. Eccl.

k) Quint. Decl. 308.

l) L. 39. ff. de acq. her.

Licet etiam res, quarum dominium est introductum, viuis hominibus inferuiant, ad mortuos autem res humanae nihil amplius attineant, minime tamen ex eo recte inferitur, Dominum de iis pro lubitu disponere non posse, neque eius interesse, quid circa ea post mortem suam fiat, cuius cedant vel adiudicentur. Potestas enim disponendi, quae Iuris est naturae, in testamenti factione in primis elucet. Quod si enim inuitus bona sua aliis post mortem relinquere cogereetur, non iam dominium sed vsumfructum tantum haberet; Et quaeso, an non interest viuientis, vt possit ipse de bonis suis in mortis euentum disponere? Nonne eius interest, vt secundum Legem Naturae gratitudinem erga eos exercere possit, a quibus beneficiis affectus est? vt beneficia conferre possit in amicos? Liberalitatem in egenos? Nonne eius interest, ne bona sua inuitus relinquere cogatur ingratis nepotulis, qui vitam lauro, elegantique producunt victu? imo male de sese meritis, et indies merentibus, ipsisque adeo inimicis et hostibus? Nonne denique tum potius inter viuos ita de iis disponderet, ut ex iis post mortem nihil superesset, nihilque ad alios peruenire posset?

Falluntur etiam, qui putant mortuorum voluntates nullam obligationem producere, qua teneantur superstites. Si enim Iuris Naturalis,

vt

vt demonstratum dedimus, dispositio est Testatoris, non potest non eius aliquis esse effectus, ut scil. bona ad eum transeant, cui relicta sunt, indeque nasci obligatio quaedam, quae eiusdem Iuris sit, scilicet Naturalis, qua obligantur superfites, ne resistent vel impediant, quo minus bona defuncti habere liceat ei, cui ipse per dispositionem suam eadem reliquit.

Intercessit quidem quandoque iusiurandum, quo morientes suos, ad seruanda mandata quaedam vltima, obstrinxerunt; sed mandata, quae proferuntur, ad dispositionem testamentariam, seu de bonis mandantis, non pertinent. Et si vel maxime illud ratione Testamentorum quoque a quibusdam adhibitum fuisset, neuiquam tamen ex eo inferri posset, Antiquos credidisse, nullum vinculum praeter iusiurandum satis esse validum, ad obligandos superfites, ne defunctorum vltimas voluntates seu dispositiones de rebus suis subuerterent. Quemadmodum et in foederibus aliisque iuramenta aliquando accedunt, licet et sine illis negotia illa Iure Naturae rata sint ac valida, non credit id sane Abrahamus, qui licet propinquos haberet in Mesopotamia, et Lothum cognatum non longe a se degentem, ex lumine naturae tamen non dubitauit, licitam sibi esse liberam de omnibus rebus suis dispositionem, qua, nulla habita ratione propinquorum, nullo-

que

que intercedente iureiurando, Eliezerem extraneum heredem, omniumque bonorum successorem, instituere posset *m*).

Ad transferendum denique dominium concurrat oportet affectus vtriusque, et eius, qui de re sua disponit, et eius, in quem transfertur. Quod in dispositione testamentaria deficere videtur, qua heredes vt plurimum instituuntur ignorantes, et res ita relinquuntur, vt illa post mortem demum effectum habeat. Sed non omnium alienationum eadem est natura, eadem indoles. Vel enim illa pura est, vel conditionalis, vel in Mortis euentum facta. In pura vtriusque affectus statim intercedit, dominiumque et possessio statim transferuntur. Non etiam in caeteris, Donationem alienationem esse in confesso est, cuius species est Donatio mortis causa, quae similiter in mortis fit euentum, nec non Legatum, quod plerumque absentibus relinquitur et ignorantibus. Debet sane concurrere voluntas acquirentis; sed nulla ratio exigit, vt voluntas disponentis et affectus accipientis statim coniungantur. Ipsi Diss. concedunt valere donationem, si donator mortuus sit, antequam eam acceptauerit donatarius, cum scilicet adhibitus est interuentus, vt donationem donatario notam faciat, et

m) v. Genes. 15. v. 23.

D

et ille ante mortem donantis mandatum necdum executus est. Quid itaque obstat, quominus et idem hic admittendum sit?

Verum enimvero nullum caput est in toto iure nostro, quod pluribus vigiliis ac lucubrationibus excogitatum, excultum, ac concinnatum *n*), pluribusque solennibus circumscriptum est, quam caput de Testamentis. Quod tamen PAULUM nostrum probe nouisse, apparet ex applicatione iuris eius ad usum Spiritualem; dum in Epistola ad Hebraeos, per interpretem iterum loquens, ita differit: Vbi Testamentum est, mors intercedat necesse est Testatoris. Testamentum enim in mortuis ratum est: Quandoquidem nondum valet, cum uiuit testator *o*).

Sunt sane, qui *διαθήκην* illo loco vertunt pactum, foedus; imo qui contendunt, eam uocem apud Graecos nunquam significare Testamentum. Sed uti certum est, *διαθήκην* in genere dispositionem denotare ⁽¹²⁾, ita et apud Isaeum,

n) L. 35. pr. C. de inoff.

o) C. 9. v. 16. 17.

(12) Ita etiam *τὸ testamentum* medio aetate quodlibet significabat instrumentum. Vid. quae hanc in rem notauimus ad Opuscula iuridica, ex Obs. miscellan.

Ifaeum *p*), Demosthenem *q*) et Isocratem *r*), id verbum pro testamento positum occurrere, non minus notum est; et ita illud dicto loco accipiendum esse, ex ipsis Pauli verbis, eiusque ratiocinatione manifestum est. Collectio Pauli haec est. In omnibus testamentis mors testatoris intercedat necesse est: Christus voluit foedus suum habere rationem Testamenti: Adeoque mortem Christi intercedere fuit necesse. Prior propositio firmatur ex eo, quia testamentum in mortuis demum ratum est, neque valet seu effectum habet, quamdiu testator viuit. Quod utique ad Foedera seu Pacta referri nequit; Ad quae firmanda mors paciscentium non requiritur, sed statim, simul atque sunt inita, inter paciscentes effectum sortiuntur, imo saepe personalia sunt, et cum morte paciscentium cessant, et extinguuntur.

Hanc autem rationem ex Iure Romano hausisse Paulum, arguunt non tantum ante dicta, ex quibus Paulum Iuris Romani peritum fuisse iam

D 2 abunde

Barav. in vnum volumen collecta, Halae 1782. p. 169. *Püttm.*

p) Orat. de Cleon. her. et Orat. de Philoctem. her.

q) Or. 3. in Aphob. et 2. in Steph.

r) Aegyptic.

abunde constat, nec non, quod cum ea scriberet iam multo tempore in vinculis versatus fuerat Romae, sed et aperte docet Testamenti descriptio Romana, quam exhibet Ulpianus r), dum ait, Testamentum est mentis nostrae iusta contestatio, in id solenniter factum, ut post mortem nostram valeat. Nec non Modestinus r), dum inquit, Testamentum est voluntatis nostrae iusta sententia, de eo, quod quis post mortem suam fieri velit. Eiusque ratio, quia viventis non est hereditas, quam memoriae prodidit Pomponius v). Quamdiu viuit Testator dispositio testantis omni caret effectu, neque Testamentum proprie dici potest; quippe quod omni momento mutari ac revocari potest, ambulatoria enim hic est voluntas usque ad vitae supremum exitum x); ut nemo sibi hanc legem dicere possit, ut a priore voluntate ei recedere non liceat y); adeoque sola rata sit voluntas postrema z), et Testamentum prius per posterius ipso iure

r) Fragm. Tit. 20. §. 1.

r) L. 1. ff. qui test. fac. poss.

v) L. 1. ff. de hered. vel act. vend. add. l. 1. ff. pro hered.

x) L. 4. ff. de adim. leg.

y) L. 22. pr. ff. de leg. 3.

z) d. l. 22. pr.

iure rumpatur *a*). Per mortem vero Testatoris Testamentum confirmatur *b*), vt nullus id irritum amplius reddere, eue superaddere aliquid possit, vti alibi idem docet Paulus *c*); Dispositio enim Testatoris, post mortem ipsius, secundum ante laudatam Legem XII. Tab. ius est, et voluntas Testatoris pro Lege seruanda *d*); Quae vti in publicis nihil est grauius, sic in priuatis firmissimum est Testamentum *e*). Apud Hebraeos vti rara erant testamenta, sic et tales locutiones apud eos vix reperiuntur.

Testamento proxima est causa Successionis ab intestato. Quam, cum causam Testamenti plenissime nouerit PAULUS, ignorare non potuit, neque eum ignorasse apparet ex notissimi Iuris regula, quam iterum ad vsum transfert Spiritualem, si filius, ergo heres *f*).

Ipsa

a) L. 1. l. 2. ff. de iniur. rupt. irr. test. §. 2. l. quib. mod. testam. inf. l. 27. C. de testam.

b) Laet. Inst. L. IV. c. 20.

c) Ep. ad Galat. c. III. v. 15.

d) Nov. 22. c. 2.

e) Cic. Phil. 2. c. 42.

f) Ep. ad Rom. 8. v. 17. Ep. ad Gal. 4. v. 7.

Ipsa quidem successio ab intestato non meri videtur Iuris esse Ciuilis, quippe cuius fundamentum similiter in licita dispositione domini de rebus suis, praesumptaque voluntate defuncti, ponendum videtur. Qui cum Iure dominii de rebus suis disponere, easque vel in totum vel pro parte alicui donare potuisset, si id non fecerit, tacite reliquisse videtur iis, qui ipsi sanguine proxime iuncti sunt *g*). Neque enim probabile est, defunctum beneficii voluisse perdere materiam, eamue illius fuisse voluntatem, vt bona sua post mortem primum occupanti cederent, vel adiu dicarentur, cui in bona defuncti, citra eius voluntatem, secundum naturalem rationem nihil iuris est. Sed contra naturali rationi nihil magis conueniens est, quam vt voluisse videatur defunctus, quod naturali simul rationi ac officio maxime congruit. Qua in causa primus ordo est liberorum. Ratio enim naturalis, quasi Lex quaedam tacita liberis parentum hereditatem (qui Iure naturae ipsis ad alimenta, quae bona, quae relinquuntur, raro superant, obligati sunt) addicit, velut ad debitam successionem eos vocando *b*). Idque apud omnes fere gentes, ipsosque Iudaeos, quantum ad filios attinet, receptum.

g) v. l. 8. §. 1. ff. de iur. Codicill.

b) L. 7. pr. ff. de bon. damn.

ptum. Sed ius singulare apud Romanos tributum fuit suis heredibus, ad quod Paulus noster hic in primis respexisse videtur; qui viuis parentibus ius aliquod iam sibi acquisitum habebant, rerumque paternarum quodam modo domini erant *i*), vt heri quoque et domini minores dicerentur *k*), et ab intestato ipso iure heredes essent *l*); si vero testamentum conderetur, necessario institui deberent, vel nominatim exheredari, vel caeteroquin, si praeteriisset eos pater, testamentum ipso iure nullum esset *m*).

Deducit enim Paulus ius hereditatis ex iure adoptionis; cuius, licet res ipsa aliis, ipsisque Hebraeis non prorsus fuerit incognita, singulares apud Romanos, quibus vsus eius erat frequentissimus, fuere effectus. Habebantur enim liberi Adoptiui in omnibus fere pro legitime natis *n*); Transibant in potestatem, familiam et domum

i) L. 11. ff. de lib. et post.

k) v. Plaut. Afin. A. 2. Sc. 2. v. 62. 63. Merc. A. 1. Sc. 2. v. 2. Lact. Inst. L. IV. c. 29.

l) L. 14. ff. de suis et leg. her. §. 2. I. de hered. qual. et diff.

m) pr. I. de exhib. lib.

n) §. 8. I. de adopt.

domum adoptantis o); Participes fiebant nominis eius, dignitatis, sacrorum, ac bonorum p), idemque ius ipsis competebat, quod suis heredibus naturalibus tributum erat q). Ut adeo, licet Adoptionis Diuinae et humanae in aliis non vna sit differentia, ex fundamento Adoptionis, secundum rationem iuris nostri, eleganter inferat, si Liberi sumus, ergo etiam heredes, heredes Dei, et coheredes Christi r).

Constitutum pertinere ad intimam Iurisprudentiam Romanam, nemo iure nostro vel leuiter tinctus ignorat. Cum enim Iuris Naturae sit fidem datam seruandam esse s), Romanis tamen, ut seges litium amputaretur, et ne ex omni verbo actio institueretur, visum fuit id ipsum cancellis quibusdam circumscribere, ut scilicet ex nudo pacto obligatio quidem nasceretur et Exceptio, sed non etiam Actio. Ita tamen, ut et

hic

o) L. 11. §. 2. ff. de bon. poss. sec. tab.

p) Vopisc. in Aurel. c. 14. l. 13. ff. de adopt. l. 5. h. 6. l. 10. ff. de Sen.

q) L. 1. §. 2. ff. de suis et leg. her. §. 2. l. de hered. quae ab intest.

r) d. Ep. ad Rom. c. 8. v. 17.

s) l. 1. pr. ff. de pact. l. 1. pr. ff. de pec. const.

hic iterum admitterent limitationes, si scilicet Pacta contractibus bonae fidei in continenti essent adiecta, vel singulari iure, siue Ciuili siue Praetorio, confirmata. Inter quae Pactum etiam est Constituti, quo quis sine stipulatione, sola conuentione, promittit se soluturum, quod ipse vel alius debet. Cum enim Praetor perpenderet, eum, qui constituit, agnoscere debitum iam praecedens *r*), eiusque usum frequentem esse in Rep. ex singulari aequitatis ratione, Actionem, quae hoc casu Iure Ciuili deficiebat, contra constituentem dandam esse censuit *v*). Quod ius, licet satis subtile, sese probe tamen etiam intellexisse ostendit PAULUS, dum in Epistola ad Philemonem *x*), ratione eius, quod debebat Onesimus, scribit, quod si qua te iniuria affecit, aut debitor Tibi est, hoc mihi imputato; Ego Paulus scripsi mea manu, ego dependam. Quibus verbis formulam constituti exhibet elegantissimam *y*); Cum enim Onesimus seruus esset fugitiuus Philemonis, adeoque graui non tantum Dominum suum affecisset iniuria, sed et ex administratione rerum, vel peculii, naturaliter domino

r) L. I. §. 2. 6. ff. de pec. cont.

v) L. I. pr. ff. eod.

x) v. 18. 19.

y) v. Scip. Genr. ad d. Ep. §. 58.

mino deberet, et ad eum redire metueret, Paulus noster, postquam eum ad fidem conuertit Christianam, domino eum remisit, et ut eo facilius in gratiam reciperetur, literas simul ad Philemonem dedit, iisque, si quid deberet Domino suo Onesimus, siue ex delicto, siue ex contractu, se soluturum constituit; eadem fere formula, qua ille apud Scaeuolam, qui ad creditorem literas faciebat eiusmodi, Quae Lucius Titius ex arca tua mutua acceperat, salua ratione yfurarum habes penes me domine 2). Nec non Titius apud Iulianum, si quid debitum adprobatum erit, se cauturum et soluturum sine controversia a).

Sunt sane Viri Eruditissimi ac Consultissimi, qui Pauli scripturam vel nudam Cautionem esse censent, vel Fideiussionem continere, vel potius, neque sine speciosis rationibus, Expromissionem (13). Sed omnibus circumstantiis probe ponder-

2) L. 26. ff. de pec. const.

a) L. 5. §. 3. ff. eod.

(13) ZACH. quidem HUBERUS in diff. quae legitur inter eius dissertat. Trai. ad Rh. 1730. iunctim editas, libr. I. n. 3. contendit, chirographum D. PAULI, quod exstat in epistola ad PHILEMONEM §. 18. et 19. non continere obligationem constitutoriam, sed veram

ponderatis magis est, vt videatur Constitutum. Solam Cautionem non esse, ex eo manifestum est, quia non de proprio debito loquitur Paulus, sed de debito Onesimi. Sed nec Fideiussio dici potest, vel Expromissio, (licet et haec ad probandam Pauli nostri Iurisprudentiam non minus essent idonea) quia neque Fideiussio, neque Expromissio, quae Nouationis species est, citra stipu-
latio-

ram solidamque expromissionem. Contrarium autem recte ostendit Sc. GENTILIS in Commentar. in D. PAULI Apostoli ad PHILEMONEM Epistolam, cura I. H. de RUYTER, Trai. ad Rh. 1774. edit. nec non ipse de RUYTER in not. ib. „Constitutum, inquit, est pactum nudum a praetore confirmatum, quo quis promittit, se soluturum, quod ipse vel alius, siue naturaliter siue ciuilitur, debet, salua priore obligatione. Potest fieri et inter praesentes et inter absentes; inter praesentes, quibuscunque verbis, inter absentes vel per nuncium vel per epistolam; Potest et pure constitui et sub conditione; potest et in diem vel adiecto loco constitui, vel pro se vel pro alio; itidem potest constitui, quodcunque siue naturaliter siue ciuilitur debetur; naturaliter etiam seruus heri obligatur, et herus seruo. Ex his omnibus patet, ad constitutum recte referri intercessionem Paulinam., Conf. etiam GER. BEEL-SNYDER diss. de differentiis iuris ciuilis inter constitutum, fideiussionem et expromissionem, Tr. 1744. et I. P. FARRET de intercessione Apostoli Pauli pro Onesimo, Tr. ad Rh. 1768. *Pactum.*

lationem peragi *b)*, stipulatio verò non nisi inter praesentes et loquentes celebrari potest *c)*.

Non solum quidem ait Paulus ἀπορίσω seu dependam vel perfoluam, sed et ἔγωγε ἰμοὶ ἰλλόγεις seu id mihi imputato. Sed ex eo Expromissio non magis inferri potest, quam ex verbis, quae Lucius Titius ex arca tua mutua acceperat, habes apud me domine. Ex quibus Actionem de Pecunia Constituta nasci Scaeuola respondit *d)*. Paulus securum reddere vult Philemonem, eumque debita Onesimi sibi imputare, vt, si ipsi non satisfaceret Onesimus, ea a se petere posset; Quod cum sine stipulatione per epistolam hic fiat, Constitutum est.

Est etiam Expromissionis species Delegatio, de eaque monet Ulpianus, Delegare aliquem scriptura vel nutu debitorem suum posse *e)*. At idem tamen alibi *f)* docet, Delegationem vel per

b) §. ult. I. de fidei. l. 5. §. 3. ff. de V. O. l. 12.
C. de fidei. l. 2. l. 5. ff. de nov. §. 3. I. quib.
m. toll. obl.

c) L. 1. ff. de V. O. §. 11. I. de inut. stip.

d) L. 26. ff. de pec. const.

e) L. 17. ff. de nov.

f) L. 11. §. 1. ff. cod.

per stipulationem fieri, vel per litis contestationem. Vt sano sensu illa accipienda sint: Neque enim Ulpianus sibi ipsi, neque dicta eius sibi sunt contraria, sed bene conueniunt et in vna sede morantur. Scilicet Delegatio ratione Delegantis et Delegati fit per mandatum, adeoque etiam per scripturam et nuntium *g*); sed ratione Delegati et Creditoris, per stipulationem, vel litis contestationem *h*). Vt Delegatio effectum habeat, et delegatus creditori valide obligetur, ab eoque conueniri possit, delegatum esse non sufficit, sed necesse est, vt creditor nouandi animo a delegato stipuletur, et ita per stipulationem fiat nouatio: Quae inter absentes et per Epistolam fieri nequit. Quin et possunt, eodem auctore Ulpiano, absentes nouatione facta liberari, si scilicet creditor stipuletur ab aliquo praesente, quod sibi absens debet, et tum accepto liberet eum, a quo stipulatus est *i*). Verum longe aliud est absentem nouatione hoc modo facta posse liberari, aliud nouationem (quae hoc casu utique inter praesentes facta est) inter absentes posse celebrari.

Super-

g) d. l. 17. ff. de nov.

h) d. l. 11. §. 1.

i) l. 13. §. 10. ff. de acceptil.

Superfunt denique Iudicia, quae si similiter paulo accuratius consideremus, PAULUM Iudiciorum tum primae, tum secundae instantiae, peritissimum fuisse, deprehendemus.

Cum enim Hierosolymae captus, et ne a Iudaeis neci daretur, per tribunum Lyfiam e manibus eorum esset ereptus, et ad Praesidem Felicem missus, solus, nulloque Aduocato instructus, sese coram eo, aduersus celebrem tum temporis Oratorem Tertullum, nomine Pontificis Ananiae (qui contra Legem et Iudicis officium os Pauli caedi iusserat, ob eamque causam ab eo correptus erat) *k*) vt et reliquorum Seniorum, eum seditionis, violatae Legis, Templique profanati accusantem, egregie defendit, et inter alia, Legibus ac Iuri conuenienter, accusare non sufficere, sed probationibus et quidem luce clarioribus opus esse *l*), testesque, si quos haberent, in iudicio adesse, seseque praesente examinari debere, ostendit *m*). Posteaque coram Porcio Festo, Felicis successore innocentiam suam ple-

k) Act. XXIII, v. 2. et seqq.

l) L. vlt. C. de prob.

m) v. Act. c. XXIV, v. 1. et seqq. Matth. XXVII, v. 12. Marc. XV, v. 4. l. pen. C. de test.

plenissime demonftrauit, fe fcilicet neque in Legem Iudaeorum, neque in Templum, neque in Caefarem, quicquam peccaffe, neque quicquam contra fe probatum effe. Cum vero nihilominus Feflum gratiam a Iudaeis inire, fe feque Hierofolymam mittere uelle uideret, Iure iterum Ciuium Romanorum ufus iuffiffime obmouit, fe fe ad Tribunal Caefaris (quod fcilicet Praefides nomine Caefaris habebant in Prouincijs) stare, ibidemque fe fe iudicari debere, Caefaremque uiua uoce appellauit »). Sciebat Paulus infidias fibi fructas a Iudaeis, ut e medio tolleretur in itinere; Certus erat Feflum gratificaturum Iudaeis, fe feque Hierofolymam miffurum; uidebat fe, ut in nocentem, in periculo uerfari praefentiffimo, adeoque prudentiffime ad remedium, quod folum supererat, confugit, prouocationis fcilicet ad Caefarem, feu Imperatorem: Ad Caefarem, inquam, non alium ⁽¹⁴⁾. Nouerat enim fummum imperium, a Senatu Populoque Romano, per Legem Regiam, translatum effe in Principem o). Nouerat

) Aet. XXV, v. I. et feqq.

(14) De prouocatione D. PAULI ad Caefarem eleganter expofuit I. T. KREBS in Opufc. p. 135. feqq. Püttm.

o) v. Strab. Geog. L. vlt. in f. Dio Caff. L. 53. 57. 60. Suet. in Tib. c. 29. in Calig. c. 14. l. I. pr. ff. de conf. Princ.

rat Praefides nomine Principis mitti in Prouincias p). Nouerat denique a Praefidibus non ad Populum, vt olim q), sed ipsum Principem seu Imperatorem prouocandum esse r).

Neque hisce contrarium putandum Ius Romanum. Sancitum equidem Legibus nostris, vt non indistincte a quocunq; grauamine, sed a sententia demum definitiua appellari possit s). Festus vero in causae cognitione adhuc occupatus erat, certe sententiam nondum dixerat, neque Paulum criminis reum pronunciauerat. Sed Ius illud Ordinarium est. Aliud dicendum, si interlocutio vim habeat sententiae definitiuae, vel damnum vel grauamen inferat irreparabile t). Ante sententiam appellari potest, auctore Scaeuola u), si V. C. quaestionem in Ciuili negotio habendam Iudex interlocutus sit, vel in criminali, si contra Leges hoc faciat. Iam vero Festus
Paulum

p) Dion. Cass. d. L. 53.

q) v. Liv. L. 2. c. 8. L. 3. c. 55. Suet. in Caes. c. 12.

r) v. l. 19. C. de appell.

s) L. 21. l. 36. C. de appell.

t) d. l. 36.

u) l. 2. ff. de appell. recip.

Paulum Iudaeis iudicandum contra leges concedere volebat, quibus ciuem Romanum Prouinciabilibus iudicandum tradere seuere erat prohibitum x). Quin et grauamen Paulo inferebatur irreparabile; quippe qui in praesentissimum vitae periculum coniectus fuisset, si iniustae Festi voluntati acquieuisset. Cuius et summa iniquitas ex eo apparet, quod cum Paulus innocentiam suam iam abunde ostendisset, et non multo post coram Agrippa Rege, eiusque vxore Berenice, ipsoque Festo ad stuporem vsque ipsius Festi, et Agrippae, aliorumque adstantium, causam suam iterum egisset, vt omnes innocentiam eius agnoscere cogerentur, neque haberet Festus, quod de crimine aliquo Pauli scriberet ad Caesarem, innocentem Paulum tamen in vinculis retinuerit, et ad Caesarem transmiserit, hoc solo colore, quod Caesarem appellasset, sibi que proinde in hac causa subsistendum esset. Cum manifestum esset, Paulum hac sola ratione appellationem interposuisse, ne Festus sese Hierosolymam mitteret, Iudaeis hostibus suis donaret, iudicandumque ac maetandum concederet; Ratio vero Iustitiae ac aequitatis, Iurisque Romani, non tantum non patiatur, condemnari innocentem, falso

x) v. Plin. L. X. Ep. 97. Grot. ad Aet. d. c. XXV, v. II,

falsoque criminis accusatum, sed et talem in vinculis amplius non detinendum, neque catenarum acerbitate macerandum, imo absolvendum et dimittendum esse, iubeat *y*).

Sed nec peritiae Iuris Naturae Pauli aduerfatur, quod fcripfit ad Corinthios *z*), Et fi tradam corpus meum, vt comburam, charitatem autem non habeam, hoc nihil mihi prodeft. Ex quo Paulum cum Stoicis feciffe, et mortem voluntariam Stoicis in primis laudatam, fed Iuri Naturae tamen ac Diuino Morali contrariam, probaffe, quibusdam vifum eft. Cum nihil fit, quod ab Eruditione, Doctrina, ac mente Pauli, magis fit alienum. Cui enim probabile fiat, Doctorem illum Gentium illuminatiffimum ignoraffe, quod plerifque ex lumine naturae notiffimum fuit? homines fcilicet in custodia quadam quafi pofitos effe, neque quemquam decere ex ea fe ipfum foluere, vel aufugere *a*). Seu, vt plenius id expofuit Lactantius *b*), non fponte noftra nos in hanc vitam veniffe, ac proinde ex domicilio hoc corporis, quod tuendum nobis affignatum

y) v. l. i. l. 5. C. de custod. reor.

z) Ep. i. c. XIII, v. 3.

a) v. Plat. in Phaed.

b) Inst. L. III, c. 18.

gnatum est, non nisi eiusdem iussu recedendum esse, qui nos in hoc corpus induxit, tamdiu habituros, donec iubeat emitti. Quis credat eum, qui vanam gloriam et ostentationem damnat, factum Calani Indi, qui, ut praeclari Herculis discessus e vita particeps fieret, in rogam ascendit ardentem, seseque viuum cremavit *e*), Empedoclis, qui, Deus immortalis haberi dum cupit, ut ait Horatius *d*), ardentem frigidus Aetnam insiluit, aliorumque qui iactationis gratia impias sibi intulere manus, probasse? Aliud sane docet Lex Diuina, eademque naturalis, Pauloque notissima: non occides. Nam si homicida nefarius est, qui hominis extinctor est, eidem sceleri obstrictus est, qui se necat, quia hominem necat. Ino vero maius id facinus, agendum est, cuius ultio soli Deo subiacet *e*). Quin et aliud docet ipse Paulus, dum monet, neminem suam ipsius carnem odio habere *f*), neminemque sibi, sed soli Deo, qui solus vitae mortisque hominum dominus est *g*), viuere in-

E 2

culcat

e) v. Cic. de Div. L. I. c. 23.

d) de art. Poet. v. 464. et seq.

e) Laet. d. c. 18.

f) Ep. ad Eph. V. v. 29.

g) Deut. XXXII, v. 39. I. Sam. 2. v. 6.

culcat *b*). Quis autem scopus, quae mens sit Pauli dicto loco, ex ipsis eius verbis, si probe considerentur, non difficile est intelligere. Occupatus ibi in eo est Paulus, ut ostendat, omnia ad charitatis regulam, (quae, uti idem alibi *i*) monet, finis Legis est et perfectionis vinculum) exigenda esse, nihilque, quantumvis opinione hominum splendidum, sine illa Deo probari, sed omnem virtutum speciem, si charitas absit, fucum esse. Idque in tantum procedere docet, ut et ratione Martyrii, quod subire facinus caeteroquin pulcherrimum est et praestantissimum, locum habeat; Adeoque si tempore persecutionis homini pio ac innocenti, aut mors a Tyranno intentata oppetenda, aut aliquid contra Deum et pietatem committendum sit, mortem potius obeundam, ipsasque flammam et ignes, si res id exigat, perferendos esse; Sed tamen, si quis corpus suum tradat Tyranno, ut comburatur, et charitatis expertus sit, hoc ei profuturum non esse.

Non etiam prudentiam eius Iuris Publici eleuat, quod Damasci passus fuerit sese in sporta per murum dimitti *k*). Licet enim, ex antiquissima

b) Ep. ad Rom. XIV, v. 7.

i) 1. Ep. ad Tim. I, v. 5. Ep. ad Coloss. III, v. 14.

k) v. Act. IX, v. 25. Ep. II. ad Cor, XI, v. 32. 33.

fima Lege Romuli, Muri Portaeque Ciuitatum
 res sanctae sint, capitisque poena in eos consti-
 tuta sit, qui muros transcenderint *l*); Idque
 non tantum ratione murorum Urbis Romanae,
 sed et municipiorum, locum habeat *m*), ac pro-
 inde ad Damascum quoque, Regi quidem Are-
 tae ⁽¹⁵⁾, qui beneficio Augusti eiusque succes-
 foris Tiberii regnum obtinebat Arabiae *n*), pa-
 rentem, sed Romano tamen simul imperio sub-
 iectam, pertineret. Non tamen ex eo statim se-
 quitur Paulum Ius illud Romanorum ignorasse,
 vel contra illud commissum esse. Non enim
 oportet Ius Ciuile calumniari, sed qua men-
 te quid dicatur animaduertere conuenit *o*).
 Non ex verbis ius pendet, sed verba seruiunt
 consiliis hominum et voluntatibus. Lex volun-
 tate constat Legislatoris et sententia. Leges ad
 aequitatem flectendae, semperque maior aequi-
 tatis, quam stricti iuris habenda est ratio. Vt in
 rationem Legis mentemque Legislatoris non ra-

ro

l) Liv. L. I. c. 7. l. ult. ff. de div. rer. §. 10. l. eod.

m) L. 8. §. 2. ff. d. D. R.

(15) De Ethnarcha ARETAE, Arabum regis, PAULO
 Apostolo insidiante, binae exstant diss. quarum
 prior praefide I. D. RITTERO, posterior autem I.
 G. HEYNIUS, Vitembergae 1755. prodiit. Vtrin-
 que auctor esse fertur HEYNIUS. *Püttm.*

n) v. Ioseph. Ant. L. XVI. c. 16. L. XVIII. c. 7.

o) L. 19. ff. ad exhib.

ro inquirendum fit. Quenam autem fit ratio Legis Romanae, ne quis murum transcendat, nemo non videt; ne scilicet Ciuitates expositae sint periculis et insidiis, sed vt tuti sint ciues a praedonum hostiumue incurfu et assultu. Quae ratio si cesset, et ipsam Legem cessare dicendum est. Quin et Ius Romanum non indistincte poenam capitis dicit in eos, qui muros transcenderint, sed in eos demum, qui muros violaerint, hostiliue animo transcenderint, vel in muros deliquerint *p*). Non etiam in eos, qui sine dolo ac fraude, ex iusta causa id fecerint. Vt neque Paulus, neque fideles, qui eum in sporta per murum dimiserunt, vt insidiis inimicorum subduceretur, contra sanctitatem murorum aliquid commisisse dici possint. Quemadmodum nec peccasse dici potest, siue ciuis siue peregrinus sit, qui ciuitatis ciuiumque seruandorum causa muros transcendit, hostesque repellit *q*).

Non denique (cuius falso quoque insimulatur) Iudicia improbat Paulus, dum ait, iam igitur defectus est in vobis, quod iudicia habeatis inter vos *r*). Iudicia sane in Republica non tantum vtilia, sed et necessaria, imo salutem eius in Iudiciis sitam esse, res ipsa loquitur; Sine iudiciis enim Iustitia, quae fundamentum ac firmamentum est

p) L. ult ff. de D. R. §. 10. I. eod.

q) v. Cic. de Orat. L. II. c. 24. Quint. Inst. L. 7. c. 6.

r) Ep. I. ad Cor. 5. v. 6. 7.

est Societatis Politicæ, exerceri vel administrari nequit. Cuius ratio non patitur, vt quis in propria causa iudicet, vel sibi ipsi ius dicat. Cum caeteroquin tumultus in Rep. esset perpetuus, et non Resp. esset, sed status belli omnium inter omnes, et promiscuum latrocinium. Neque alia sententia fuit Pauli, vti constat tum ex iis, quae de ordine Imperantium et parentum, et obsequio Potestatibus praestando, gladiique iure, alibi inculcat, et iam supra a nobis sunt exhibita, tum ex ipsis Iudiciis, quibus interesse necesse habuit, quae non tantum non improbauit, sed et debitam iudicibus exhibendo reuerentiam, defensionisque suas contra iniquas accusantium calumnias legitime proponendo, et ad Caesarem prouocando, tanquam rem licitam agnouit. Cuius contrarium ex dicto Pauli loco nequiquam probatur. Non enim omnia iudicia ibi damnat, eaque tanquam rem illicitam in Rep. toleranda negat; sed contentionem tantum cum scandalo coniunctam: Qualis erat illa fratrum fidelium, coram Iudicibus infidelibus, cum offensione tam fidelium quam infidelium, vti ex verbis, quae praemittuntur, sed frater cum fratre experitur, idque sub infidelibus, manifestum est.

Quod si itaque, AUD. OMN. ORD. SPECTAT.
 (vt alia, quae tempus et peragenda solennia, quorum causa maxime conuenimus, praeterire iubent, mittamus) PAULUS TARSENS. Ius Naturale
 probe

probe intellexit, si Iuris publici fuit sciens, si Iuris Tutelarum, Testamentorum, Successionum, Constitutum, Iudiciorum, tum primae, tum secundae instantiae seu Appellationum, peritus, quis amplius dubitet, eum Ictis etiam annumerandum? vel aegre ferat, si eum et nobis vindicemus, nostroque ordini accensendum censeamus? Quis non miretur Iuris Romani excellentiam? quod iam temporibus PAULI Apostoli vsque adeo excultum fuit, vt et PAULO dignum visum sit, in quod diligentius inquireret, quodque ad innocentiae ac bonae causae praesidium non tantum adhiberet, sed et ad ipsum vsum Spiritualem transferret. Quis non miretur, summam Iuris Diuini et Romani in plerisque conuenientiam ac symphoniam? Quis non perspicit, Ius nostrum, vti in plurimis ex Iure Diuino illustratur, sic et in non paucis sacris paginis lumen affundere? Quis denique non meritis laudibus prosequatur sapientissimum ac prudentissimum consilium ac institutum multorum Populorum, in primis vero Inclytorum FRISIORUM? qui Ius ROMANUM, quod summa aequitatis ratione nititur, non tantum in Academiis et Vniuersitatibus Literariis publice docendum et discendum consuerunt, sed et vsu receperunt, atque ita re ipsa probarunt.

II.

IOANNIS ORTWINI WESTENBERGII

ICTI ET ANTECESSORIS

RHADAMANTHUS

SEU

DISSERTATIO

DE

IURE RHADAMANTHI

HABITA PUBLICE

VI. IDUS FEBR. MDCCXXVI

CUM

FASCES ACADEMICOS

DEPONERET.

LUGDUNI BATAVORUM

1726.

IOA. ORTW. WESTENBERGII
 RHADAMANTHUS
 SEU
 DISSERTATIO
 DE
 IURE RHADAMANTHI.

Inter ea, quae tum hominibus, tum rebus, auctoritatem dignitatemque conciliant, non minimi momenti semper visa est Antiquitas et Vetusitas. Vt antiquitas saepe pro lege habeatur, et ad decisionem controuersiarum, in negotiis tum publicis, tum priuatis, non raro plurimum conferat; ac proinde de antiquitatis gloria, inter ipsos antiquos, cum veras rerum origines vel ignorarent, vel iis, quae ex antiquissimo et certissimo Historiarum ac veritatis (quod Moses literis consignauit) monumento, vel ex fama, et relatio-

relatione aliorum, perceperant, fidem non haberent, non semel certatum sit.

Deorum religionem ac cultum, aras, delubra, sacrificia, ritusque sacros, primos se confituisse ac curasse, ritusque illos aliis commoustrasse, gloriati sunt Aegyptii; quae tamen ab aliis Aethiopicibus, a quibusdam Cecropi, a nonnullis Melisso Cretensium Regi, tribuuntur. Imo fuere non pauci olim, et sunt etiamnum, qui religiones a maioribus traditas pertinacissime tueri ac defendere perseverant, nec confidunt quales sint, sed ex hoc probatas et veras esse confidunt, quod eas Veteres tradiderunt; tantaque est auctoritas vetustatis, ut inquirere in eas scelus esse ducatur. De antiquitate Generis ac Gentis, celebres sunt contentiones eorumdem Aegyptiorum ac Scytharum: Illis temperato coelo, solique foecunditate ac fertilitate; hisce situ terrae editiori, aliisque inde deductis argumentis, nitentibus. Phrygum et Arcadum, qui se ante lunam creatos gloriabantur: Eorumdem Phrygum et Aegyptiorum: nec non Atheniensium, Argiuorum, et Lacedaemoniorum. Affinis fuit quaestio de antiquitate Linguarum, inter eosdem maxime Phryges et Aegyptios; usque dum Rex Psammeticus, facto periculo, quaenam primo vox ex puerulis, desertae caesae inclusis, vberis materni expertibus, et ab hominum

num confortio et sermone remotis, erumperet? Phrygibus de eo concedendum ratus est. Literarum inuentio, quae posteritatis causa repertae sunt, quarumque solo usu memoriae fulcitur aeternitas, et ab omni obliuione res memoria dignae vindicantur, quam gloriosa primo auctori fuerit, nemo non intelligit, qui paulo attentius considerat, vim iuxta ingenii ac memoriae illi debuisse esse maximam, ac prorsus admirabilem, qui primus sonos vocis (qui infiniti videbantur) rudibus istis figuris signare, paucisque eiusmodi literarum notis terminare ausus est. Vt mirum non sit, tantae rei gloriam non vni, sed pluribus, variisque, Assyriis scilicet Aegyptiis, Aethiopicis, Phoenicibus et in primis Cadmo, Cretensibus, aliisque; augmentum vero Palamedi, Simonidi Melico, nec non Epicharmo, tribui et adscribi.

Neque minor extitit contentio ratione Artium et Disciplinarum, quae literis inuentis superuenerunt. Historiam, (quae testis est temporum, vita memoriae, magistra vitae, et nuncia vetustatis, ac proinde, seu prudentiae sapientiaeque principium, ad institutionem vitae humanae vtilissima) primus inuenisse multis creditus est Cadmus Milesius; Quod tamen ad Aegyptiorum et Babyloniorum Sacerdotes refertur ab aliis. Philosophiae, quae mundi rerumque
 primor-

primordia et causas docet, normamque ac finem boni et honesti inuestigat, adeoque virtutum indagatrix, vitiorumque expultrix est, principia apud Persas primi aperuisse dicuntur Magi, apud Babylonios et Assyrios Chaldaei, apud Indos Gymnosophistae, apud alios alii, indeque ad Graecos, a Graecis vero ad alios fluxisse. Medicina, quae salutem hominum quaesita est, et mortalibus inter tot vndique irrepentium et irruentium genera versantibus maximo vbique est praesidio, cui, tanquam artis huius salutaris primo auctori, adscribenda sit, similiter non conuenit inter antiquos; dum quidam Mercurium apud Aegyptios, alii Vulcanum Oceani filium, alii Arabum Apollinis et Babylonis filium, alii ipsum Apollinem, alii Aesculapium alium Apollinis filium, eam primum inuenisse et excoluisse voluerunt (1).

Et vt ad ea, quae nos paulo propius concernunt, accedamus, quis primus valuerit ad homines colligendos et in Societatem Politicam coniungendos? Quis primus oppida et Vrbes condiderit? Quis primus Remp. Legibus constituerit

(1) Conferri hic meretur C. G. SCHWARZII Expositio veteris inscript. de Aesculapio et Hygea, diis *Φιλανθρωπικαίς*, ad illustrand. Epist. ad Titum III, 3. in eius Opusc. Academ. a T. C. HARLESIO Norimbergae 1793. edit. no. 2. *Plütm.*

tuerit ac firmarit? cui tanta debeatur gloria? non minus dubium est. Magnanimum certe, totique humano generi necessarium et salutare fuit consilium illud, et conatus. Vnde et, Diuini hic quid subesse putantes, quidam Mineruam effecisse tradunt, vt homines a syluestri et solitaria viuendi ratione desciscentes eodem congregati simul habitarent, domicilia coniungerent, et coniuncta moenibus sepirent, coniunctisque Leges praescripsisse. Alii, vti frumenti inuentionem, sic primae Legislationis gloriam Cereri (quae inde et *Legifera* ⁽²⁾ dicta) alii vero Themidi adscribendam contendunt. Quidam vero hoc institutum ad antiquissimos Reges et Principes referendum censent. Quorum quidam Menem, primum Aegyptiorum Regem, huius rei auctorem statuunt: Quidam Phoroneum, primum Regem Argiuorum: Quidam Cecropem Athenarum conditorem: Quidam Orphea Thraciae Regem antiquissimum et sapientissimum; qui dum saxa ferasque lyra mouisse dicitur, homines agrestes mansuetiores, sapienti quodam orationis genere, effecisse, non sine ratione putatur: Quidam Amphionem Mercurii filium; ad cuius cantum dulcissimum lapides in muros Thebanos vltro coiisse ficti sunt; quod eloquii
nimi-

(2) De *Cerere legifera* scripsit A. C. STOCKMANN
Lipf. 1782. *Püttm.*

nimirum suauitate homines agreſtes ad mores reuocauerit: Quidam uero Cretenſes, RHADAMANTHUM maxime ac Minoem, Cretenſium Principes; Quos ſocietates hominum inueniſſe, eoſque ad manſuetiores uitae ritus perduxiſſe, a Diodoro Siculo et Strabone memoriae proditum eſt.

Fuit ſane uti antiquiſſima Cretenſium Reſp. ita optimis legibus fundata, Quas inter in primis celebres ſunt leges a RHADAMANTHO latae, ſeu Ius RHADAMANTHI; Quod, cum uinculum conjunctionis hominum ſocietatiſque politicae uel maxime concernat, eoque nomine apud ipſos antiquos decantatum ſit, non indignum, certe a munere noſtro non alienum uisum eſt, in quod hac hora, (qua mihi ſummi Magiſtratus noſtri munere et honore rite ac legitime functo, in locum hunc publicum prodeundum fuit, et uerba pro ſplendidiffima hac Panegyri facienda ſunt) paulo accuratius inquirerem, cuiuſque originem, ueritatem, Iuſtitiam, et uſum, beneuoliſt ueſtris auribus et animis (AUD. SPECT.) exhiberem.

Natale ſolum RHADAMANTHUS, ſecundum pleroſque, habuit antiquiſſimam ac Nobiliſſimam maris mediterranei inſulam Cretam; uel ab antiquiſſimis habitatoribus Curetibus, uel a Crete Nympha Heſperidis filia, uel a Crete Iouis filio,

filio, sic vocatam; alio nomine Aëriam, Hecon-
topolin, Macaron et Macoroneson *a*), nunc
Candiam ab occiduis montibus candidis dictam:
mira soli coelique indulgentia et vbertate cele-
brem *b*), vt quicquid in Creta nascitur, caete-
ris eiusdem generis fructibus alibi genitis infini-
to praestare crederetur *c*): Ida monte cellissimo
vertice affurgente, et Iouis antro, quondam
superbam, centum vrbibus opulentam, marique
potentem, societatis hominum ac conuictus, re-
ligionis, vsus ignis, aeris ferrique confandi ratio-
nis, artis nauigandi, iaculandi et venandi, exer-
citationis Gymnasticae, nec non Musicae ac lite-
rarum inuentione *d*), studio Doctrinae ac sa-
pientiae, Viris denique summis, rebus pace bel-
loque gestis ac eruditione praestantibus, Minoe
scil. Idomeneo, Dicte, Epimenide, Heraclide,
Mifone septem Graeciae sapientibus adscripto,
Pyrricho (Pyrrichae saltationis auctore) aliis-
que, sed in primis RHADAMANTHO nostro
famofam.

Quibus

a) Vid. Solin. c. 17.

b) Solin. d. 1.

c) Plin. L. 25. c. 8.

d) Vid. Diod. Sic. L. V. c. 64. et seqq. Strab. L. X.
Plin. L. IV. c. 12. L. VII. c. 56. Suid. in *Φωνηία*
ῥαδμματα, Isid. L. XIV. c. 6.

Quibus parentibus ortus sit, incertum red-
dit temporis antiquitas. Sunt, qui tradunt
RHADAMANTHUM Vulcani, Vulcanum Tali, Ta-
lum Cretis fuisse filium *e*). Plerique Patrem ei
tribuunt Iouem, matrem Europam Agenoris
filiam, Neptuni neptem *f*). Pauci (quorum sen-
tentia ad veritatem historicam propius accedit)
Patrem eius Asterium (seu Asterionem) Cretae
Regem fuisse statuunt, matrem vero eandem Eu-
ropam Agenoris filiam *g*). Ipsi sane antiqui,
qui Iouem Patrem eius faciunt, simul referunt
Asterium Cretae Regem Europam postmodum
vxorem duxisse, liberosque ex ea natos, Minoem
scil. Sarpedonem et RHADAMANTHUM nostrum,
cum ipse liberos non haberet, sibi adoptasse,
liberaliter educasse, regnique heredes reli-
quisse *h*). Quod enim ab antiquis traditum est,
Iouem sub specie tauri Europam rapuisse dorso-
que impositam in Cretam detulisse *i*), ficta (vti
quili-

e) Vid. Pausan. in *Arcad.* p. 280.

f) Vid. Hom. II. L. XIV. Apoll. L. III. pr. Hyg.
F. c. 155.

g) Vid. Euseb. Chron. DLXXII.

h) Diod. Sic. L. IV. c. 62. et L. V. c. 79. Apollod.
L. III.

i) Vid. Ovid. Met. L. II. Fab. 13. v. 870. et seqq.
Hygin. Fab. c. 178.

quilibet facile perspicit) est fabula. Cuius veritas esse videtur (vti sub fabulis verae fere latent historiae), quod Asterius Rex Cretae, per ducem Taurum, bellum gesserit contra Agenorem, Taurusque capta Tyro, (vel Sarapia) inter alios captiuos etiam Europam Agenoris Regis filiam ad Asterium in Cretam abduxerit *k*). Licet ex fabula rationem nominis etiam deducat Eustatius *l*), dum ait RHADAMANTHUM sic vocatum, quia insana cupiditate affecta fuerit mater eius Europa erga rosas, quas taurus, a quo rapta est, ipsi praebuit. Quam alii petere malunt ex oriente, vt scil. RHADAMANTHUS dictus sit quasi praeceptor terribilis.

Cum itaque mortuus esset Rex Asterius, RHADAMANTHUS vna cum Minoe ⁽³⁾ et Sarpedone, fratribus suis, in regnum successit, simulque cum iis, et forte per partes insulae regno aliquo tempore praefuit. Vtique dum, quemadmodum fratrum quoque non raro gratia rara est,

F 2

ortis

k) Vid. Tzetz. *ad Lycophr.* v. 1216. et seq. Paleph. *de Incredib.* c. 16. Chron. Alexandr.

l) In Hom. *Iliad.* 8.

(3) Distinguerè hic debebat WESTENBERGIUS MINOEM primum a MINOX secundo, de quo infra. *Pärtm.*

ortis inter illos rixis et discordiis, bellum conflatum est, eo exitu et euentu, vt Sarpedone et RHADAMANTHO in fugam actis victisque, et ex Creta expulsi et eiectis, solus Minos totius insulae regnum obtinuerit. Quorum Sarpedon in Ciliciam appulit, Cilicique aduersus Lycios bellum gerenti opitulatus partis Lyciae regnum sibi comparauit; RHADAMANTHUS vero Ocaliam Boeotiae urbem delatus Alcmenam vxorem duxit, ibidemque postmodum vita functus est *m*).

Licet enim a Platone *n*), et Diodoro Siculo *o*), traditum sit, RHADAMANTHUM bonum quidem virum fuisse, eruditum quippe a Minoe; Non tamen tota Regia arte ab eo instructum esse, sed in ministerio Regio, vt in Iudiciis Praeses esse posset; Minoemque ipso in vrbe tanquam legum custode, ad reliquam autem Cretam Talo vsu fuisse; atque ita RHADAMANTHUM Iudiciis praepositum ea exercuisse. Non tamen ex eo putandum, RHADAMANTHUM sub *Minoe* tantum Iudicem fuisse, principumque Cretae catalogo eximendum] esse. Quandoquidem alibi idem Plato

m) Vid. Apollod. L. III.

n) In *Min.*

o) L. V. c. 80.

Plato *p)* memorat RHADAMANTHUM ea, quae ad Iustitiam pertinent, distribuisse; eodemque illo loco, quo de Iudicio RHADAMANTHI agit, *Minoem* et RHADAMANTHUM Cretenfium praestantes Reges, ipsosque Cretenfes eorum ciues fuisse: nec non Diodorus *q)*, non paucas a RHADAMANTHO insulas, multasque Asiae maritimae terras acquisitas esse; Regnum eum Erythrorum Erythro filiorum suorum vni, a quo *Erythri* nomen assumferint, commendasse, Oenopioni vero, ex Minois Ariadna genito, Chium possidentem tradidisse; singulis autem Ducibus suis insulam aut urbem donasse, Thoanti Lemnum, Engyeo Cynnum, Pamphilo Peparatum, Euambeo Marioneam, Alcaeo Paron, Anioni Delum, Andreo nomen ipsius seruantem Andrum *r)*: Imo aperte *Minoem* RHADAMANTHUM fratrem Regni consortem habuisse, et ob Iustitiae gloriam ipsi inuidere coepisse, eumque ad extremos imperii fines amandasse *s)*. Ut taceam bellum, quod (vti vidimus) RHADAMANTHUS contra *Minoem* gessit, eiusque *ρομοθεσία*, quam statim exhibebimus. Quae talia sunt, quae in merum Iudicem neutiquam cadere manifestum est.

Cum

p) L. I. de leg.

q) L. V. c. 30.

r) d. L. V. c. 80.

s) d. L. V. c. 85.

Cum autem imperio praeesset, probeque perspiceret, nihil esse, quod vitam magis beare possit, quam *bonus legum status, Iustitia, et Pax* *t*), in primis id egit, ut Iustitiam bene administraret inter subditos, et Remp. firmaret legibus. *Iustitia* enim, quae virtus est omnium perfectissima *v*), domina ac Regina *x*) sine qua nihil potest esse laudabile *y*), fundamentum est humanae societatis, ut sine illa nulla civilis congregatio subsistere possit. Nullaque re melius multitudo in Populi vnus corpus coalescit, quam *Legibus* *z*), in quibus fundamentum firmum est, quo constituta Resp. fulcitur ac continetur. Et in vtroque ita versatus est, ut laudem consecutus sit sempiternam.

Quantum enim ad administrationem *Iustitiae* attinet, constat Iudicem eum fuisse iustissimum *a*), a dolis et imposturis alienissimum *b*),
nec

t) Vid. Diod. Sic. L. V. c. 73.

v) Nov. 69. pr.

x) Cic. *de Off.* L. III. c. 6.

y) Cic. *de Off.* L. II. c. 20.

z) Liv. L. I. c. 8.

a) Plat. I. *de leg.*

b) Pind. Od. 2. Pyth. Plat. XII. *de leg.*

nec assentantem cuiquam, neque ad gratiam aliquis quicquam facientem, munera ac dona, quae excoecant oculos, et peruertunt verba iustorum *c*), constanter spernentem, impiis denique ac maleficis in poenis irrogandis inexorabilem *d*). Ut et Saturni assessor creditus sit *e*), et in prouerbium abierit *Ραδάμανθρος ἄριστος*; id est, *Rhadamantbi Iudicium*, pro iustissimo; se-vero (⁴), incorrupto *f*): Imo post mortem Iudex animarum apud inferos constitutus sit *g*).

Quantum vero ad *Legislationem*, prudentia in ferendis Legibus (quas a Ioue se accepisse, prae se ferebat *h*), usus est maxima. Licet enim Rex esset, Regiamque in subditos haberet potestatem,

c) Exod. XXIII. v. 8.

d) Diod. Sic. L. V. c. 80.

e) Pind. Od. 2. Olymp.

(4) Similiter apud Romanos ob seueritatem innotuit L. CASSIUS, Praetor, cuius tribunal, teste VALER. MAX. *scopulus reorum* dicebatur. Vid. MENAGII Amoenitat. iur. ciu. cap. 43. *Püttm.*

f) Vid. Suid. in *Ραδάμανθρος ἄριστος*.

g) Vid. Apollod. L. III. Virg. Aen. L. VI. v. 566. et seqq. Cic. I. Tusc. 5.

h) Strab. L. X.

statem, *νομοθεσίαν* tamen suam ad moderatam libertatem popularem direxit. Maximum namque bonum vrbibus supposuit *Libertatem* (5); Quae sola bona propria eorum facit, qui ipsa possident; Cum contra eorum, qui sub dominatu et in seruitute sunt, bona nulla sint, sed dominantium. Libertas autem vt salua sit ac perpetua, concordia in primis opus esse censuit, discordiam, eiusque causas, luxum scil. et auaritiam, quantum fieri potest, arcendam et eliminandam e Rep. Quibus profligatis, neque inuidia, neque odium, neque iniuria, neque contumelia oritur. Ne vero timiditas adolescentium animos obsideret, sed vt contra fortitudo obtineret, a puero armis eos et laboribus adfuefecit, vt despiciere possent aestum, frigus, asperam accliuemque viam, aliaque incommoda i); Totamque *νομοθεσίαν* ita instituit, vt bonos ciues faceret, Legibusque obediētes k).

Docet id Lex inter alias saluberrima, qua, vt fontem omnium vitiorum praecideret, seuerè
prohi-

(5) De libertate recte aestimanda vid. I. C. RÜCKERI
Or. de libertatis praesidio, iure ciuili, in eius Opusc.
L. B. 1749. edit. p. 334. *Puerm.*

i) Strab. d. I. Cic. Tusc. Q. L. II. c. 14.

k) Aristot. Eth. c. 1 Nicom. L. I. c. 13.

prohibuit, *ne compararent inter se ad ebrietatem l)*. Quemadmodum enim sobrietas omnium virtutum mater est, mentisque ac sensus, nec non membrorum omnium corporisque tutela; sic contra omnium perturbationum fons est ebrietas et intemperantia, et a tota mente et ratione defectio *m)*. Detegit omne vitium ebrietas et incendit. Vbi possidet animum nimia vis vini, quicquid latebat, emergit. Tunc impudicus morbum profitetur ac publicat: Tunc petulans non linguam, non manum continet: Crescit insolenti superbia, crudelitas saevo, malignitas liuido: omne vitium grassatur ac prodit. Ebrietas corpus debilitat, viresque eneruat, sanitatique ac salutis saepe naufragium est. Vt turpe sit plus sibi ingerere, quam capiat stomachus, neque stomachi sui nosse mensuram; Turpe in ebrietate facere, quibus sobrii erubescunt; Turpe insaniam insanire voluntariam *n)*. Ac proinde non sine ratione sanxerit Pittacus Mitylenaeus, vt ebrii peccantes maiorem poenam luant, quam sobrii *o)*; quasi bis deliquerint,

tum

l) Vid. Plat. in Min.

m) Cic. IV. Tusc. Quaest. c. 9.

n) Vid. Sen. Ep. 88.

o) Arist. Pol. L. II. c. vlt. Diog. Laert. in Pitt.

tum quod sese inebriauerint, tum quod per ebrietatem peccarint (6).

Docet Constitutio, (quam et postmodum in Remp. Thuriorum transtulit Charondas) ad Legum maiestatem pertinens, qua iussit, *ne Iuniorum quisquam auderet inquirere, recte an male Leges latae forent? verum omnibus, tanquam optimis, et quas ipsi Dii tulissent, obedirent et acquiescerent; Et si senex forte quisquam in iis aliquid deprehenderet, id aut ipsi Magistrarui, aut alicui aequalium, nullo Iuuenum praesente indicaret p*). Videbat scil. prudentissimus Legislator, Leges spiritum et animam esse ciuitatis, ac proinde saluam ac illibatam esse earum dignitatem et auctoritatem, maxime interesse Reip. Videbat, quanta futura esset confusio ac perturbatio omnium rerum in Rep. si Leges, leui momento, conuellantur, mutentur, abrogentur. Videbat eum, qui tantum auctoritate sua valet in Rep. vt quaedam Leges, propter sua forte quaedam incommoda, mutentur vel tollantur, eadem facilitate ad vnam omnes

(6) Τῷ μεθύοντι, inquit ΠΙΤΤΑΚΟΣ, ἐὰν ἀμάρτη, διπλὴ ἔστω ἡ ζημία, ἵνα μὴ μεθύωσι, πολλὰ οἶνε γενομένῃ. Cum deliquerit ebrius, duplici multa puniatur, ne inebrientur homines, etiam si copia vini passim fuerit. *Pätm.*

p) Vid. Plat. i. de LL.

omnes abrogare posse. Eiusdemque sententiae fuit Lycurgus; Qui, cum Leges suas promulgasset, profecturus ciues omnes iureiurando adstrinxit, se non nisi eo reuerso ex iis quicquam mutaturos esse; et vt eo iuramento perpetuo obligati manerent, exilium sibi indixit voluntarium, neque unquam Spartam reuersus est *q)*. Ut et Charondas Thuriorum Legislator *r)*, vel (vti quidam volunt) Zaleucus, qui Locrensis Leges tulit *s)*, dum inter alia cauit, vt ne cui liceret ad populum promulgare Legem, qua Lex vetus mutaretur vel abrogaretur, nisi collo inferto laqueo; et vt, si lex displicuisset, nouae Legis auctori gula laqueo frangeretur. Nec non Cleon *t)*, Alcibiades *v)* et Augustus *x)*, mo- nentes, rectius sese habere Remp. quae Legibus licet non exacte bonis constanter vtatur, quam quae Leges facile mutat, licet in melius *(7)*; ne- que

q) Vid. Plut. in Lic.

r) Diod. Sic. L. XII. c. 17.

s) Demost. adv. Timocr. Stob. Serm. 37. in f.

t) Vid. Thucid. L. III. p. 195.

v) Vid. Thucid. L. VI. p. 425.

x) Vid. Dion. Cass. L. LIII.

(7) Idem sensit PERIANDER: Τοῖς μὲν νόμοις παλαιῶς χρῶν, τοῖς δὲ ὄψοις προσφάτοις. Legibus quidem antiquis, sed obsoniis recentibus vtete. P.

que tantum boni ex mutatione, quantumuis in melius, expectari posse, quam damni, quod ex crebra et frequenti mutatione Legum contingit y).

Docet denique Lex nobilissima, ignorantiae Legum allegationem excludens, qua (ad exemplum Legis Diuinae z) sanxit, *ut liberi cum cum quodam concentu Leges perdiscerent a)*: Vt scilicet musica oblectarentur, et ita eas facilius memoria complecterentur (8); Ne si quid vetiti admississent, id per ignorantiam se fecisse, se excusare possent b).

Quod et ob eandem causam fecutus est Lycurgus, dum apud Spartanos constituit, ne scriptis vterentur Legibus, sed vt eas ab ineunte aetate

y) Vid. Arist. II. Pol. 6. in f.

z) Vid. Deut. VI, v. 7. XI. v. 14.

a) Aelian. Var. Hist. L. II. c. 39.

(8) Ita olim etiam annales, quo res gestae facilius memoriae infingerentur, ligato sermone conscriptos esse, praeeunte PERIZONIO Animaduers. histor. c. 6. monuit H. I. ARNTZENIUS in not. ad Geo. D' Arnaud vitas Scacuolar. p. 10. *Püttm.*

b) Aelian. d. I.

aetate memoriae mandarent *c*); et re ipsa probarunt Romani, apud quos moris erat, ut XII. primum Tabulae, et postea Edictum Praetoris, tanquam necessarium carmen, a puero ediscerentur; neque Leges vel Constitutiones ignorare cuiquam vel dissimulare integrum fuit *d*), sed cautum, ut iuris ignorantia non tantum non excusetur, sed et multis casibus noxia sit *e*)

Ut nulli mirum videri debeat, Cretenses ad sui imitationem Graecorum pertraxisse praestantissimos, et in primis Lacedaemonios *f*) et Locrenses *g*). Eosque, quamdiu saluberrimis istis Legibus usi sunt, feliciter egisse, prolapsa vero sensim Legum obseruantia, mores eorum vna cum fortuna in deterius, et denique in totum pessum iuisse *h*).

Sed mussantes hic mihi audire videor (AUB. HUM.) quosdam, ea scilicet quae adhuc dicta et laudata

c) Plut. in Lycurg.

d) L. 12. C. de iur. et fact. ign.

e) L. 9. pr. ff. de iur. et fact. ign. l. 10. C. eod.

f) Vid. Arist. Pol. L. II, c. 8. Strab. L. X. et XVI.

g) Strab. L. VI.

h) Vid. Strab. d. L. X.

data sunt, non RHADAMANTHO sed *Minoi* competere; *Minoa* antiquissimum Legislatorem dici *l*), *Minoa* multas in Creta insula vrbes condidisse, easque per ipsius Leges beatas fuisse *k*). Neque nos talia a quibusdam referri inficias imus. Scilicet incidunt haec in tempora antiquissima, per tres generationes (vti quidam volunt) Troiana antecedentia, vt multa hic sint incerta *l*), et quaedam confuse ab ipsis antiquis tradita; Non tamen tam obscura, quin veritas historica transluceat (neque enim omnia, quae de RHADAMANTHO literis sunt prodita, meras fictiones et mendacia putamus) obiectaque nebula facili negotio dispelli possit. RHADAMANTHUM enim, quem non nudum ludicem, sed ipsius Regni participem fuisse iam vidimus, primum Leges dedisse ex antiquis notauit Plinius *m*), eumque tanquam *Legislatorem* exhibet Apollodorus *n*), Strabo *o*), et Menander; Quin et ipse Plato *p*) RHADAMANTHUM

l) Plat. in Min. Laet. Inst. L. I. c. 22.

k) Plat. d. I. Diod. Sic. L. V. c. 79.

l) Paus. Arcad. p. 280, Diod. Sic. L. V. c. 80. Strab. d. L. X.

m) L. VII. c. 56.

n) L. III.

o) L. X.

p) In Min.

MANTHUM vna cum *Minoe* inter optimos ex antiquis agnoscit Legislatores; nec non Diodorus, qui RHADAMANTHUM Cretensibus Leges scripsisse aperte memorat q). Adeoque, siue duo statuuntur RHADAMANTHI, duoque *Minoes* (°); Quorum prior RHADAMANTHUS antiquissimus Legislator fuerit, incultumque hominum genus ad mansuetiores vitae ritus perduxerit, quem fecutus et imitatus sit *Minos posterior* r): siue vnus RHADAMANTHUS, vnusque *Minos*, (quemadmodum diuersos admittere non videntur iidem, qui vtrisque tribuuntur Parentes, Iupiter scil. et Europa, vnumque tantum *Minoem* et RHADAMANTHUM agnoscit Apollodorus s) difficultas euanescet. Neque enim contraria sunt, sed vero prorsus simillima, *Minoem* et RHADAMANTHUM

q) L. IV. c. 62.

(°) MINOEM primum a MINOE secundo, i. e. auum a nepote, qui haud distinguunt, nae illi in difficultates haud superandas incidunt. Rem nuper dixit C. G. RICHTER in not. ad I. A. FABRICII Bibl. graec. Vol. II. pag. 19. sq. edit. quae curante C. G. HARLES Hamburgi 1790. prodiit, vnde locum, qui huc pertinet, integrum calci huius diff. adiciemus. *Püttm.*

r) Vid. Strab. d. L. X.

s) L. III.

THUM simul Reges fuisse, sed RHADAMANTHUM, utpote de salute Reip. magis sollicitum, Leges condidisse, eoque a Minoe e Creta eiecto, *Minorem*, cum institutum illud salutare, Ciuibusque et incolis gratum esse videret, RHADAMANTHUM imitatum esse, Leges ab eo latas confirmasse, suasque aliquas adiecisse; Atque ita leges Cretensium *Minor*, (maxime cum solus Regnum obtinuerit) a quibusdam adscriptas esse.

Cum autem non satis constet, quanam Leges proprie a RHADAMANTHO, quanam a *Minoe* latae sint, omnibus et singulis Cretensium Legibus exhibendis (quibus non dies, nedum haec hora sufficeret) non immorabimur, sed eas tantum, quae RHADAMANTHO nominatim adscribuntur, (quae perpaucae sunt) nunc porro expendemus.

Inter quas primo loco celebris est Lex, ad refraenandum Diuini nominis abusum lata, qua prohibuit, *ne Deus omnino nominaretur* 1). Neque enim illa sic accipienda, quasi ipsum Iusiurandum

1) Eustat. ad Hom. Od. T. Ραδάμανθους δὲ ὑπὲρ τῆς μὴ θεῶν ὀνομάζειν ἐπὶ πάσι, ἐκέλευσε κατὰ χηρὸς καὶ κύνος καὶ κριῶς ὀμνύουσι. id est, Rhadamantibus, ne Deus omnino nominaretur, iussit per anserem, et canem, et arietem iurari.

randum (vti quidam etiam ex antiquis) improba-
 verit. Iusiurandum enim neque rectae rationi,
 neque Iuri Diuino, contrarium est, sed maxi-
 mum expediendarum litium remedium *z*), omni-
 que controuersiae terminus *x*). Vnde et fidei
 firmandae causa, et ad adstringendos, ad pro-
 missa seruanda, homines, non tantum antiquif-
 simis iam temporibus (vti sacrae testantur pagi-
 nae) Diuina adhibita est auctoritas; sed et ipse
 RHADAMANTHUS simplicia ac velocia iudicia per-
 agebat, propositoque in singulis controuersis iu-
 reirando his, qui litigabant, breui et secure
 eos dimittebat *y*). Quemadmodum et postmo-
 dum Numa Pompilius apud Romanos, vbi Fidei
 Publicae templum sacrauit, voluit, vt quoties
 alter cum altero contractum fecisset sine testibus,
 si qua exorta esset controuersia, eam alterius
 litigantium fides dirimeret, nec contentionis
 studium longius procederet; ex eoque tempore
 Magistratus et Iudices, in dubiis causis, ex
 alterius partis fide ac sacramento fecere arbi-
 trium *z*).

Sed

v) L. 1. ff. de iureiur.

x) Ep. ad Hebr. c. 6. v. 16.

y) Plat. L. XII. de LL.

z) Dionys. Hal. L. II. c. 77.

Sed non diu profuit firmandae fidei Iurisiurandi remedium, tantusque eius successu temporis contemptus et abusus inualuit, ut Iurisiurandum in ornamentum et supplementum velut sermonis fere adhiberetur, et locum haberet illud Lyfandri, vel Philippi Macedonis, *pueros talis, viros iurisiurando circumueniendos esse a*); verissimeque dici potuerit, corruptissimis iam olim temporibus, morem iurisiurandi seruatum esse, non ut a sceleribus metu religionis prohiberentur, sed ut periuria quoque sceleribus adderentur *b*).

Vt itaque abusus ille extirparetur ⁽¹⁰⁾, et ne Diuini nominis appellatione homines parum religiose vterentur, non alia ratione melius id obtineri posse putauit, quam si causam et occasionem praecideret, edicendo, *Ne quis Deum omnino nominaret. Secutus praeceptum summi Legislatoris, Non assumes nomen Dei in vanum; nec enim habebit infontem Dominus eum, qui assumerit nomen Domini in vanum c*). Licet minus recte

a) Vid. Aelian. Var. Hist. L. VII. c. 12.

b) Vid. Aug. de Civ. Dei L. III. c. 2.

(10) De abusu iuramentorum e rep. proscribendo dixit G. H. AYRER Goett. 1741. *Pürtm.*

c) Exod. XX. v. 7. Deut. V. v. 11, Lev. XIX. v. 12.

recte sese habeat, quod iurari voluerit per anserem, aut canem, aut arietem; per quae animalia et similia, puta aues, capparim, et cramben, iurasse postmodum Socratem ⁽¹¹⁾, alioque, memoriae proditum est ^{d)}. Cum vel ex ipsa sana ratione, si quis ad eam probe attendat, percipi possit, non nisi per solum verum Deum, non vero per creaturas, ac proinde nec per animalia iurari posse. Est enim Iusiurandum assertio religiosa, qua Deum omniscium et omnipotentem in testem inuocamus, Diuinamque poenam in nos deposcimus, si scientes fallamus. Solus autem verus Deus *Καρδιογνώστης* est, et praeter Deum nihil omniscium vel omnipotens, ac proinde a ratione prorsus alienum, iurare per rem aliquam, veluti animalia, eaque tanquam testes et periurii ultores inuocare, quae omni Diuinitatis opinione destituuntur.

Non minus celebris est Lex alia RHADAMANTHI, vt qui manibus iniustus irritantem propulsauerit.

G 2

(11) De SOCRATE elegans exstat FR. MENTZII diss. hoc titulo: SOCRATES nec officiosus maritus, nec laudandus paterfamilias, Lips. 1716. *Pärm.*

^{d)} Vid. Eustat. ad Hom. d. l. Aristoph. in Anib. Athen. Deipn. L. IX. c. 2.

pulsauerit, insons sit e). Quae propulsationem vis iniustae, sui que defensionem, concedit, etiam cum nece alterius ⁽¹²⁾; Quemadmodum manifestum est ex eo, quod de Hercule relatam est; eum scil. Linum, quod ab eo tanquam praeceptore vapulasset, cythara percutiendo interemisse: Cum enim quidam Herculi ob eam causam diem dicerent, eumque caedis ac commissi criminis postularent, ille ad hanc legem prouocauit, et iure eius Legis absolutus euasit incolumis *f*).

Quod Ius sane summa ratione nititur. Vt enim vim iniustam vi repellere ac propulsare, seque aduersus periculum vitae ac corporis defendere liceat, ratio docet naturalis, omniaque Iura permittunt *g*). Est enim (vt verba Tullii nostra faciamus) *haec non scripta sed nata Lex, quam*

e) Apollod. L. II. παραγέννω νόμον Ραδαμάνθοις λέγοντος, Ὅς ἂν ἀμύνηται τὸν χειρῶν ἀδικῶν ἀρξάντα, ἀδικῶν ἔναι. id est, recitauit (sc. Hercules) Legem Rhadamanthi dicentis, qui manibus iniustis irritantem punierit, seu propulsauerit, infontem esse.

(12) Conf. A. D. van den SANTHEUVEL diss. de sui ipsius defensione, L. B. 1772. *Pützm.*

f) Apollod. d. 1.

g) L. 4. pr. ff. ad L. Aquil. l. 1. §. 27. ff. *de vi et vi arm.* l. 45. §. 4. ff. ad L. Aquil.

quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti sed facti, non instituti sed imbuti sumus; ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset, omnis honesta ratio sit expediendae salutis *b*). Unde et Plato eam in suas Leges transtulit; dum ita faciendum putavit: si orta seditione, vel quovis modo frater fratrem in se impetum facientem, pro defensione sua interimat, quasi hoste perempto purus sit. Quin etiam si civis civem, aut peregrinus peregrinum, aut peregrinum civis, vel e conuerso, defendendo se interfecerit, similiter mundus sit *i*); Et secundum eam in Iure Romano non semel responsum et rescriptum sit. Quodcumque enim ob tutelam corporis sui quis fecerit, id iure eum fecisse, respondit Florentinus *k*); si quis feruum alicuius latronem, sibi insidiantem occiderit, securum fore, Gajus *l*); Eum, qui vim infert, sui defendendi causa ferire concedi, damnumque dantem innoxium esse, Paulus *m*); In eundem-
que

b) Pro Mil. c. 4.

i) L. IX. de leg.

k) l. III. ff. de I. et I.

l) l. IV. pr. ff. ad L. Aquil.

m) l. 45. §. 4. ff. ad L. Aquil.

que sensum, si quis aggressorem, percussorem, vel latrocinantem peremerit, eum, qui inferendae caedis voluntate praecesserat, iure caesum videri, rescribere Gordianus et Gallienus *n*). Quemadmodum et eum, qui stuprum sibi vel suis inferentem occidit (¹³), dimittendum esse, censuit Marcianus *o*).

Sed celeberrima est Lex, quae a quibusdam cum priori confunditur, sed et verbis et re ipsa ab ea diuersa est, et κατ' ἕξοχὴν Ius RHADAMANTHI vocatur, ut si quis patiatur, quod fecit, Ius sit aequum *p*). Quae Lex Talionis est (¹⁴), parem

n) I. H, l. III. l. IV. C. ad L. Corn. de Sic.

(13) De caede violenti stupratoris, pudicitiae tuendae causa omnino licita, exposuit P. G. DUCKER, Ultrai, 1773. *Püttm.*

o) l. 3. §. 4. ff. ad L. Corn. de Sic.

p) Arist. Eth. ad Nic. L. V. c. 8. καίτοι βέλονται γε τῆτο λέγειν καὶ τὸ Ραδαμάνθυος δίκαιον, Εἴηε πάθοι τὰ κ' ἔραξ, δίνη καὶ ἰδεῖα γένοιτο. id est, *Quantum volunt Rhadamanthi quoque Ius id dicere; Si quis patiatur, quae fecit, ius fiet aequum.* add. Sen. de mort. Claud. circ. f.

(14) De poena talionis legi merentur HENR. a COCCEII diss. de saer. sanct. talionis iure, nec non I. P. BUCHERI

rem vindictam, seu poenam reciprocam, suppliciique similitudinem *q*), probans, et ex ipsa natura M. Tullio Cicerone iudice profecta *r*). Neque enim Lex aequior vlla est, quam necis artifices arte perire sua. Iustissima patiendi vice, vt quod quis alieno excogitauit supplicio, expiet suo. Sua quisque exempla aequo animo pati debet *s*). Neque acerbitas est, si idem in te fiat, quod tute in alio feceris *ss*). Propter innatam omnibus Iuris naturae regulam; *Quod tibi vis fieri, alteri feceris; quod tibi vero non vis fieri alteri ne feceris.* In qua radix est et summa Iustitiae *t*), fundamentum aequitatis *v*), imo, ipso

BUCHERI diff. II. de iure talionis, Harderou. 1763. et Steinf. 1764. Est autem poena talionis ex sententia interpretum vel identitatis s. Pythagorica, quando scilicet secundum litteram legis par pari refertur, (quod certe, ipso fatente Westenbergio, semper fieri nequit), vel similitudinis seu analogica, qua corpus aut vita pretio redimitur. *Partim.*

q) Vid. Felt. in voc. Talionis I. 3. C. Theod. de exhib. reis. l. ult. C. de accus.

r) De Inuent. L. II. c. 2. 12.

s) Phaedr. L. I. Fab. 26.

ss) Gell. L. XX. c. 1.

t) Laet. Inst. L. VI. c. 23.

v) Laet. Epid. c. 3.

ipſo Iuris Naturae auctore et interprete optime
ae fideliffimo Seruatore noſtro, Lex et pro-
phetæ x).

Et quemodo quaefo iniqua cenſeri poteſt
Lex, quae fundamentum habet in Lege Diuina
ex eaque deriuata eſt? *Si exitium ſit*, ait ſummus
Legiſlator, *tum reddes animam pro anima, oculum
pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pe-
dem pro pede, uſtionem pro uſtione, vulnus pro vul-
nere, tunicem pro tunice, fracturam pro fractu-
ra y)*. Cuius tam euidentis eſt aequitas, vt ſe
non tantum Iſraelitis, ſed et Gentilibus, et prae-
ter RHADAMANTHUM, plerifque probauerit Le-
gum latoribus antiquis. Agnouit ſane aequita-
tem eius naturalem Cain, cum interfecto Abele
fratre dixit, *quicumque me inueniet, me occidet z)*.
Agnouit Adonibezek, cum capto illi ab Iſraeli-
tis pollices manuum et pedum amputarentur,
inquiens, *Septuaginta Reges pollicibus manuum
ſuarum et pedum ſuorum mutilati colligebant ſub
uenſa mea, quemadmodum feci, ſic rependit mihi
Deus*

x) Math. VII. v. 12, add. Luc. VI. v. 31.

y) Vid. Exod. XXI. v. 23. et ſeqq. Lev. XXIV. v. 17.
et ſeqq. Deut. XIX. v. 21.

z) Gen. IV. v. 14.

Deus a). Agnouit Legislator Atheniensium Solon, dum ei, qui oculum alteri eruisset, non vnum tantum oculum, sed ambos eruendos esse constituit b). Agnouere Pythagoraei, et qui ex Pythagorae Schola prodiit Charondas Thuriorum Legislator, qui inter alia apud Thurios sanxit, vt si quis alter oculum excussisset, ipse quoque oculo orbaretur c). Agnouere denique Decemviri apud Romanos, qui Legem illam Talionis in Leges etiam suas receperunt, et transfulerunt in XII. Tabulas, edicentes, *Si membrum rupit, ni cum eo pacit, talio esto* d).

Quemadmodum et plurima alia ex Legibus Diuinis ad alias gentes, in primis Graecos, ab iisque ad Romanos deriuata et translata, in ipsas eorum Leges recepta sunt.

Deos peregrinos ne haberent Israelitae, se- vere cautum Lege Diuina e). Idem receptum apud Romanos, vt apparet ex hisce Ciceronis;

Sepa-

a) Iud. I, I. v. 7.

b) Diog. Laert. in Solon.

c) Diod. Sic. L. XII. c. 17.

d) Vid. Gell. L. XX. c. I. Fest. in voc. Talionis.

e) Exod. XX. v. 3. XXIII. v. 13.

*Separatim nemo habessit Deos peregrinos, neue no-
vos: sed nec aduenas, nisi publica adscitos priuatim
colunto f). Vt sacrificia, [quae Deo offereban-
tur, integra essent, perfecta, et praestantia,
non maculosa, labe quadam affecta, mutila vel
manca, iusserat Deus O. M. g). Quod ad ple-
rosque transit populos, Aegyptios h) scil.
Athenienses, reliquosque Graecos i), et Roma-
nos k): et in causa fuit, vt victimae ante inspi-
cerentur et probarentur, probatae coronaren-
tur, et sic ad aras deducerentur l). Ex Lege
Sacra primitiae frugum deferendae erant in do-
mum domini m). Idem receptum apud Aegyptios*

f) de Leg. L. II. c. 8. add. Liv. L. I. c. 20. L. XXX. c. 16. Aët. XVI. v. 21. Paul. Sent. L. V. T. 21. v. 2.

g) Exod. XII. v. 1. Lev. XXII. v. 23.

h) Chaer. apud. Porph.

i) Vid. Plat. Alc. II. Hom. Od. X. II. 1.

k) Vid. Virg. IV. Georg. V. 539. IV. Aen. v. 57. et ibid. Serv. Fest. in voc. Eximium. Macr. 1. Sat. 5.

l) Vid. Plin. VIII. c. 45. L. XVI. c. 4. Aët. XIV. c. 13.

m) Exod. XXIII. v. 19. XXXIV. v. 26. Deut. XXVI. v. 2.

tios *n*), Pelasgos *o*), Romanos *p*), alioſque *q*). Vt ignis perpetuus arderet in altari, neque vnquam extingueretur, cautum erat Iure Diuino *r*); Idem ſeruatum apud Perſas *s*), Troianos *t*), nec non Romanos; Apud quos ſi quando ignis Veſtae interſtinctus eſſet, Virgines Veſtales verberibus afficiebantur a Pontifice *v*). *Mofes edixerat: Ad omnem mortuum ſacerdos non ingreditur; ne pro patre quidem ſuo, aut pro matre ſua ſe polluit x*). Idem apud Cretenſes obſeruatum eſſe, teſtis eſt Euripides. Neque aliud in vſu fuit apud Romanos; apud quos Flamen Dialis locum, in quo buſtum erat, nunquam ingrediebatur, mortuum nunquam attingebat *y*), moriſque fuit ramum cupreſſi ante domum funeſtam

n) Diod. Sic. L. I. c. 14.

o) Dion. Hal. L. I. c. 23. 24.

p) Plin. L. XVIII. c. 2.

q) Solin. c. 21.

r) Lev. VI. v. 12. 13.

s) Proc. I. Perſ.

t) Virg. Aen. L. II. v. 152. 297.

v) Feſt. in Voc. Ignis.

x) Lev. XXI. v. 11.

y) Gell. L. X. c. 11.

stam ponere, ne quisquam Pontifex per ignorantiam pollueretur ingressus *z*). Moses cauit, ne super mortuo carnes suas inciderent Hebraei *a*); Idem apud Athenienses sanxit Solon *b*); indeque Romam translatum in XII. Tabulas iisdem fere verbis receperunt Decemuiri, edicentes, *Mulieres genas ne radunto, neue lessum funeris ergo habento c*). Moses iussit, vt homicidio admisso, cuius auctor ignorabatur, id a senioribus vicinae ciuitatis ⁽¹⁵⁾ expiaretur *d*); Mosen secutus est Draco, qui similiter voluit, vt incerto homicidii auctore, ipsomet die statim sine mora populus istius ciuitatis, expiandi homicidii causa, purgaretur *e*). Si verò homicidium commissum esset fortuitum, Moses sex constituit Vrbes, tres ultra,

z) Serv. ad Virg. Aen. L. III. v. 64. L. IV. v. 507.

a) Lev. XIX. v. 28. XXI. v. 5.

b) Plut. in Solon. Vid. Cic. de Leg. L. II. c. 25.

c) Cic. d. I. Plin. L. II. c. 37. Fest. in voc. Radere.

(15) Simile quid in quibusdam Germaniae prouincijs obseruauit I. C. H. DREYER in Miscellaneis, quae prodierunt Lubecae 1784. no. 4. *Püttm.*

d) Deut. XXI. v. 7.

e) Demosth.

tra, tres cis Jordanem, in quas, ceu asyla (16), homicidii eius reo, contra vindicem sanguinis, tutum esset refugium *f*). Quod exemplum praebuit nepotibus Herculis Arae Misericordiae consecrandae Athenis, ut quisquis eo confugisset, inde per vim non posset abduci *g*); nec non Atheniensibus delubri Theseo condendi, quod feruis et tenuioris fortunae hominibus esset refugium. Quin et ipsi Romulo Asyli cuiusvis generis hominibus aperiendi *b*), Iurisque ἀσυλίας non tantum templis, sed et statuis Principum *i*), postmodum tribuendi, ut si quis eo confugisset, inde sine crimine abstrahi non posset *k*). Lex Diuina ait, *si in effossione deprehendatur fur et percussus*

(16) Vid. I. T. KREBS. Comment. de amico consensu Ebraeorum, Graecorum, Romanorum, in poena homicidae non voluntario constituenda, Lips. 1781. *Pistm.*

f) Deut. XXI.

g) Pausan. in Att. P. Stat. Thebaid. vlt.

b) Lev. L. I. c. 8.

i) Vid. Plaut. Rud. A. 2. sc. 7. Tac. Ann. L. III. c. 60. l. vn. C. de his qui ad Eccl. N. 17. c. 7.

k) Sen. de Clem. L. I. c. 18. l. 2. ff. de his qui sui vel al. iur. sunt. §. 2. l. eod. l. 1. §. 1. ff. de off. Praef. vrb.

cussus moriatur, reus caedis ne esto percussor l).
 Quae primum iterum a Solone in Leges, quas
 praescripsit Ateniensibus *m)*, et deinceps toti-
 dem fere verbis apud Romanos translata est in
 XII. Tabulas, quarum verba fuerunt, *si nox fur-*
tum faxit, Sim aliquis ocisit, iure caesus esto n).
 Quibus, vt nec Iure diuino, non distinguebatur,
 an percussor id cum clamore testificatus esset, an
 non? an ei parcere potuerit, an non potuerit?
 summa sane et ea quidem maxime ratione, quia
 fures nocturni accedunt armati, eoque affecti
 animo, vt si quis vlla ratione resistat, eum e me-
 dio tollant; Vt in mora sit periculum, nec de-
 liberationi locus; ac proinde quemadmodum
 vim corpori ac vitae inferentem etiam cum nec
 vim inferentis propulsare licet, sic et nocturnum
 efflorem sine peccato neci dare ius esse de-
 beat; locumque inueniat illud Valentiniani,
 Theodosii et Arcadii; *mortem quam minabatur*
excipiat, et id quod intendebat incurrat: Melius
anim est occurrere in tempore, quam post exitum vin-
dicare.

l) Exod. XXII. v. 2.

m) Vid. Demosth. in Timocr.

n) Vid. Gell. L. VIII. c. i. Macr. Sat. L. i. c. 4.
 L. 4. pr. ff. ad L. Aquil.

dicare o). Lex Diuina ait, *Ne moueto terminum proximi tui, quem determinarint prisce, in possessione tua quam possidebis p). Maledictus, qui mouet terminum proximi sui q). Quam secutus est et fere expressit Numa Pompilius, dum terminos Ioui Terminali sacros esse voluit, sacraque instituit Terminalia, simulque eum, qui terminos sustulisset, Deo Terminali deuouit (17), promissa interfectori impunitate r). Lex Diuina ait, *Quum quis retexerit foueam, aut quum foderit quis foueam, deinde uero non operuerit eam et ita ceciderit illuc bos aut asinus; dominus ille foueae rependat, pecuniam restituat domino eius; animal autem mortuum eius sit s). Cui simillimum est monitum Pauli ad Edictum, quod relatum est in Pandectas: *Qui foueas urforum ceruorumque capiendorum causa faciunt, si in itineribus fecerunt, eoque aliquid decidit factumque deterius est, Lege Aquilia obligati***

o) L. I. *quand. lle. unicuique sin. iud. se vind.*

p) Deut. XIX. v. 14.

q) Deut. XXVII. v. 27.

(17) De termino moto praeter alios scripsit C. H. TROTZ in OELRICH. Thef. nou. Diff. iur. Vol. II. Tom. I. Püttm.

r) Dion. Hal. L. II. c. 56. Fests. in voc. Terminalo.

s) Exod. XXI. v. 33. 34.

obligati sunt. At si in aliis locis, ubi fieri solet, fecerunt, nihil tenentur t).

Sed longum esset singulas gentes peragrare et in earum mores inquirere; Longum esset earum iura et Leges scrutari; Longum eadem cum Legibus Diuinis conferre; in quo iam desudatum est ab aliis (18). Sufficit ex dictis constare, vix vllam esse Ciuitatem Graecorum, vel Barbarorum, in quam Iudaeorum ritus Legesque *ἐκ μακρῆς* seu iam pridem (vti contra Apionem gloriatus est Iosephus) v) non penetrauerint; Legesque aliorum, Graecorum maxime et Romanorum, de Diuina Lege vt antiquiore ferme mutatas esse x).

Non equidem ignoramus (AUD. SPECT.) non paucos esse, qui censent Legem Talionis Diuinam

t) Vid. l. 28. pr. ff. ad L. Aquil.

(18) Cui quaeso ignota incerti auctoris Coll. Leg. Mos. et Rom. circa finem sec. V. composita? quae vulgo, sed perperam, LICINIO RUFINO tribuitur. Vid. I. A. BACHII hist. iur. pag. 571. Nec silentio hic praetereundae Fr. RAGUELLI Leges polit. ex S. S. libris collect. c. interpr. Bochelli, Paris 1715. P.

v) L. II.

x) Vid. Tertull. Apol. c. 46.

Diuinam non secundum literam, sed eo sensu accipiendam, vt damnum danti poena irrogetur analoga, et compensatio fiat per bona externa; Caeteroquin eam iniquam esse, et a ratione alienam: Tum et lure postmodum Diuino, nec non Romano, vt et moribus, eam abrogatam esse. Sed quominus cum iis faciamus, verum in omnia alia eamus, rationes iubent complures et praegnantissimae.

Quantum enim ad Legem Talionis Diuinam attinet, quominus eam secundum literam accipere liceat, non tantum nihil obest, sed hunc genuinum eius sensum esse, ex ipsis eius verbis manifestum videtur. Non tantum enim dicitur *oculum reddendum esse pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, visionem pro visione, vulnus pro vulnere, tunicem pro tunice, fracturam pro fractura*; quae sane proprium sensum prae se ferre videntur; sed et additur, *quemadmodum fecit, sic fiat ei; prout intulerit corporis vitium homini, ita infertor ei* y). Quae verba non poenam analogam seu pecuniariam aequalem significant, sed prorsus eandem, seu vt idem illud, quod alteri fecit, et ipse patiatur. Quem sensum etiam efflagitant verba quae

y) Lev. XXIV. v. 19. 20.

quae praemissa sunt ratione occidentis, *eum scil. redditurum animam pro anima seu vitam pro vita.* Quae sane non alio quam proprio sensu accipi posse docent iterum praecedentia; dum constituitur, *vt si, qui cum marito certat, percussit mulierem grauidam, vt non sit exitium,* neque ratione mulieris, neque ratione partus animati, *multam, quam imposuerit maritus, persoluat* 2). Cum ceteroquin eadem esset constituta poena, scil. pecuniaria, et in eum qui occidit, et in eum qui aliud vitium infert; quod nec ratio, nec mutatio sermonis in sequentibus admittit: Et, ne quid dubii superfit, ait idem Legislator, (secundum Legem quam dudum sanxerat ⁽¹⁹⁾, *qui sanguinem hominis effundit, per hominem sanguis eius effunditor* a) eum, qui proximum occiderit, *omnino morte moriturum* b), vt pretium accipere non liceat c). Quod si itaque, vti iam demonstratum, redditio animae pro anima proprie et secundum literam accipienda, vltro vtique fluit, et proxime sequentia sic quoque intelligenda esse. Eumque Legis
Diui-

2) Exod. XXI. v. 22.

(19) Videbis Miscellan. nostr. Lib. sing. cap. 33. P.

a) Gen. IX. v. 6.

b) Lev. XXIV. v. 17. 21.

c) Num. XXXV. v. 31.

Diuinæ verum sensum esse, eoque modo eam apud Iudaeos in usu fuisse, aperte docet Iosephus *b*), dum ait, ei, qui alterum visu priuat, oculum eruendum, nisi caecus pecuniam accipere vellet, id enim iura concedere *c*). Vt taceam, poenam pecuniariam respectu pauperum locum non habere, regulamque generalem, quae in omni poena irroganda seruari debet, vt scilicet iusta inter delictum et poenam delicti intercedat proportio, ex sana ratione vltro intelligi, neque speciali lege, verbis a communi sensu remotis concepta, opus habere.

Nihil autem in Lege Talionis hoc sensu iniqui, sed eam rationi et aequitati naturali convenientissimam esse, ex ante dictis, vt puto, manifestum est; quae iam non repeto. Antiqua sane haec controuersia est, de qua notae sunt Disputationes Aristotelis contra Pythagoraeos, nec non Phauorini Philosophi contra Caecilium Ictum (20). Quorum aliorumque Dissentientium argumenta si coniungantur, eo fere redeunt.

H 2

deunt.

d) Ant. L. IV. c. 8.

e) Vid. Exod. XXI. v. 19. Num. XXXV. v. 31.

(20) GALLIUS N. A. XX. 1. *Phisik.*

deunt: Summam esse vlciscendi acerbitatem, ac proinde vltionem ac vindictam Iuri Naturae ac Diuino esse contrariam *f*). Non distingui in Lege Talionis, prudensne quis vitium intulerit, an imprudens, cum tamen in eo plurimum interfit. Neque in ea Iustitiam Distributiuam locum habere posse; quae eandem semper retributionem non admittit, sed rationem habendam vult personarum, loci, temporis, aliarumque circumstantiarum. Grauiora enim sunt, quae humiles audent in digniores, liberi in Parentes, liberti in Patronos, et in primis si inferantur in publico; Leuiora contra, quae a dignioribus fiunt vilioribus, a Parentibus liberis, a patronis libertis, et quae priuatim committuntur. At secundum τὸ ἀντιπρονδός euenturum, vt eadem poena afficiatur qui pugnum duxit Principi, vel Magistratui in Rep. qui duxit homini ad medium Ianum vel etiam in ponte sedenti; filius qui patri, Paterque qui filio; Libertus qui Patrono, Patronusque qui liberto iniuriam fecerit. Non posse executionem iustam Talionis institui, neque seruari rumpendi aequilibrium; Quid enim, si monoculus oculum alicui

f) Vid. Deut. XXXII. v. 35. ad Rom. XII. v. 17. et seqq.

alicui eruerit, an ille visum amittet, qui visu non orbavit? vel si quis percusserit oculum alterius, ut recedat tertia pars lucis oculorum eius, quomodo percuti poterit percussione simili, ut neque addatur aliquid, neque detrahatur, vel diminuatur. Non dari vulnera ad mensuram, neque posse eadem longitudine, latitudine, et altitudine, redhiberi. Quod si autem plus fuerit aliterue commissum, rem fieri ridiculae atrocitatis, ut contraria actio mutuae talionis oriatur, et adolescat infinita quaedam reciprocatio talionum. Non posse denique retaliationem ⁽²¹⁾ locum habere in omnibus criminibus. Quod si enim Titius adulterauerit uxorem Maeuii, si Titius furtum fecerit Maeuio, vel per falsum Maeuio nocuerit, secundum Ius Talionis Maeuium eadem debere facere Titio; Quorum turpitudine et absurditas vltro intelligitur.

Sed iniquius illi insectantur *Talionem*, quam par est, et argutiores eorum sunt taliones reciprocae, quam veriores, vti recte monuit Caecilius. Vltio priuata, immoderata, iniusta, illicita est; Non publica; Non ea quae fit auctoritate

(21) Melius hic noster scripsisset *hostimentum*, *verributio*. Püttm.

tate Magistratus. Immoderatae ultioni Lex iustum modum figens poenam instituit Talionis g), id est, ut qualem quisque intulit iniuriam, tale supplicium pendat. An prudens quis vitium alteri intulerit, an imprudens? sane plurimum interest. Voluntatem in omnibus rebus spectari conuenit: Quae consulto facta non sunt, in eis fraudem esse non oportet: Quo animo quis faciat, non quo casu utatur, ad rem pertinet: Non exitus rerum, sed humana consilia vindicantur: Quae ex improviso, casu potius quam fraude, accidunt, fato plerumque non noxae imputantur: ut, quod sine dolo malo commissum est, delictum proprie dici nequeat. Sed neque hic alia mens est Legislatoris. Licet enim verba generaliter sint concepta, prudentia tamen non excluditur, neque ad casum imprudentiae extenduntur. Lex sane Diuina non nisi de prudente loquitur. Quod tum ex aliis delictis, quae simul exhibentur, tum ex poena homicidii capitali manifestum est: Quae ut locum habeat, homicidium dolo commissum sit, necesse est: Casu vel culpa commissum (22) esse non sufficit.

g) Augustin. cont. Faust. L. XIX. c. 25.

(22) De homicidio culposo itidem diximus in Miscellan. cap. 33. *Pittm.*

cit b). Quin nec Decemuirorum alia mens fuisse videtur, licet haesitet et obscure hunc articulum tractet Caecilius. Posita enim est Lex de *Talione* in XII. Tabulis sub capite de *Iniuriis*; *Iniuria* autem delictum est; quod sine dolo committi non posse iam dictum est. Imo quantum ad *Iniuriam* attinet, *Iniuriam* ex affectu facientis consistere, neque alium quam eum, qui scit se iniuriam facere, iniuriarum teneri, responsum est i). Quin et *Talionis poena* non semel dicitur, quae non nisi delinquentibus et prudentibus irrogatur.

Ratione eorum vero, quae de Iustitia distributiua, seruanda proportione, et aequilibrio, proferuntur, illud praemonendum, doctrinam Aristotelis de Iustitia Vniuersali et Particulari, Commutatiua et Distributiua, tam imbecillibus niti rationibus, vt, si in eam inquiratur accuratius, vix consistere queat, vti iam dudum demonstratum ab aliis (23); in quod iam non ex-

curri-

b) Num. XXXV. v. II. 15. 22. et seqq. Deut. XIX. v. 4. 5. l. 7. ff. ad L. Corn. de Sic. l. 1. C. eod.

i) l. 3. §. 1. 2. ff. de iniur. add. l. 5. C. eod.

(23) Vid. praeter alios I. G. HEINECCI Pand. Lib. I. tit. I. §. 6. seqq. *Patm.*

currimus. Tum et probabile non esse, Pythagoram eiusque Sectatores Pythagoraeos, Viros sapientiae deditos, Rerumque Publicarum moderatores prudentissimos, Ius Talionis tam crude, vti Dissidentibus volunt, accepisse, certe nulla idonea auctoritate id probatum esse. Quantum autem rem ipsam concernit, proportio sane in irrogandis poenis seruanda, et vix fieri potest, vt Talio fit parissima. Verum nonne proportio hic adest iustissima? Quae poena delicto magis conueniens esse potest, quam quae profluit ex ipsa delicti natura (24), seu cum ipsum facinus mensura poenae est, cum idem illud in se patitur, quod alteri inferre non dubitauit. An iustior proportio concipi potest, quam illa, quae a prudentissimo delictorum aestimatore, ipso aequitatis et Iustitiae auctore, Deo, constituta est? Nonne maxima atrocitas est, praemeditato consilio oculos alicui eruere, qui pars corporis sunt pretiosissima, lucisque vsu vitam a morte distinguunt k)? Vel membra pro lubitu rumpere, nullo pretio aestimanda? Vis sane et iniuria facilius comprimitur repraesentatione Talionis, quam repromissione vltionis; Nullaque
Lex

(24) De reis suo in vitio peccandis vberius exposuimus Aduersar. Lib. I. cap. 2. *Püttm.*

k) Plio, L. XI. c. 37.

Lex efficacior, magisque valida ad emendandos petulantes et contumaces, alios a similibus deterrandos ⁽²⁵⁾, statuendumque exemplum (quae vel maxime ad iustitiam poenarum pertinent) ¹⁾ adeoque ad coercendam eiusmodi violentiam, excogitari potest, quam ut qui vitium alteri intulit, idem in se patiatur, quod alteri fecit, idem subeat periculum, eandemque in corpore suo recipiat deformitatem.

Quod si circumstantiae concurrant, quae extensionem poenae desiderant, arbitrium Iudicis non excluditur, nec quidquam prohibet, si casus emergat insolitus, Legis poenam exasperari. Vti factum apud Thurios (vel Locrenses) apud quos cum eadem Lex lata esset, ut scilicet si quis alteri oculum exclusisset, ipse quoque oculo orbaretur, et post ducentorum annorum spatium, quo iam eo iure usi fuerant, evenisset, ut inimicus inimico vnum tantum oculum habenti (cui saepius minatus fuerat, sese eum ex lusco coecum redditurum) oculum erueret, reusque, cum

(25) De poenis exemplaribus vid. Opusc. nostr. iur. crim. cap. 9. *Partim.* —

1) Vid. Cic. de Off. L. I. c. II. Gell. L. VI. c. 14. l. 20. ff. de poen. l. 31. pr. ff. de pos. l. 1. I. C. ad L. Iul. rep.

cum non haberet, quod se excusaret, vnum oculum praeberet; Accusator vero iam excoecatus contenderet non vnum, sed vtrumque oculum ei eruendum, coecitatemque, quae sibi illata erat, ei similiter inducendam esse, colloque laqueo inserto rogaret, vt Legi Veteri adiiceretur, *vt, si lusco oculus effodiatur, ei qui fecerit ambo effodiantur*; non difficulter obtinuit, vt alter vtroque oculo orbaretur (26), et Legi hoc modo subrogaretur *m*).

Quod si vero in exercenda talione modus aliquantum excedatur, id non iniuriae, sed poenae adscribendum est, cum habeat, quod sibi imputet, qui sese huius poenae proteruitate sua reum constituit; Maxime cum iure Hebraeorum consentiente accusatore, et iure Legis XII. Tabularum eo etiam non consentiente, pactio concessa sit. Neque metuenda ridicula illa atrocitatis et talionis reciprocatio, quia executio non priuata, sed publica fit auctoritate, itaque est

[26] Quid quaeso est iustos faueritatis egredi terminos, si hoc non est? Certe hoc lex initio haud fanciuerat, nec, quod postea legi adiciebatur, iusta ratione ad casus praeteritos poterat referri. *Pötm.*

m) Vid. Diod. Sic. L. XII. c. 17. Demosth. in Timocr.

est exercenda, vt locus non sit absurditatibus. Quas abesse debere, ac proinde in adulterio, furto, similibusque, in quibus τὸ ἀντιπετοῦδος turpitudinem inuoluit, cessare, res ipsa loquitur.

Vsum porro huius *Iuris RHADAMANTHI seu Talionis* si consideremus, neque Iure Diuino, neque Romano id penitus abrogatum dici potest.

Et quidem de Iure Testamenti Veteris vix vllus id dixerit; Quo non tantum nusquam id abolitum est, sed et non pauca occurrunt, quae ad confirmationem eius spectant. Huc sane pertinet Lex de poena testis falsi, vt scil. falso testis fiat, quemadmodum molitus erat fratri suo *n*); et Historia de Susanna, senibusque secundum dictam Legem ultimo supplicio affectis *o*). Huc pertinet factum et iudicium Ahafveri, secundum quod Haman (²⁷) ex eodem patibulo

n) Deut. XIX. v. 19. et seqq.

o) Adi. ad Dan. c. 13.

(27) Conferri hic meretur B. H. REINOLDI Exerc. ad I. XI. C. de Iudaeis et Coelicolis; in eius Opus. iudic. p. 631. *Patim.*

tibulo suspensus est, quod parauerat Mardo-
caio p). Huc pertinet mandatum Darii, vt qui
Danielem accusauerant et effecerant, vt mittere-
tur in foueam Leonis, ipsi in eandem foueam
deiciantur q). Huc denique pertinet commi-
natio ad Gentiles, *sicut fecisti, fiet tibi. Retribu-
tio tua reuertetur in caput tuum r)*; et similia.

Sed ratione Testamenti Noui maior posset videri
subesse difficultas, imo lus illud Talionis per ser-
uatore[m] nostrum aperte improbatum et sublatum
esse, dum inquit, *Audiuistis dictum fuisse, oculum
pro oculo, et dentem pro dente. Ego vero dico
vobis, ne resistite improbo; sed qui te caedit in dexte-
ram tuam maxillam, obuerte ei et alteram s)*.

Verum enim vero non tulit Seruator nouas
Leges antiquis perfectiores; Non enim in hunc
mundum venit, vt Legem solueret, sed vt im-
pleret t). Neque nouis talibus Legibus locus
esse

p) Esth. VI. v. 9. 10.

q) Vid. Dan. VI. v. 25.

r) Obad. v. 15.

s) Matth. V. v. 38. 39.

t) Matth. V. v. 17.

esse poterat. Nam omnis Lex Mosaicis continetur tabulis, cui addi nihil potest neque detrahi, cum omnia referri possint ad Decalogum, seu Dilectionem Dei ac proximi *v*); Quo capite non aliud maius esse ipse asserit Seruator *x*). Et quomodo censerì potest improbasse Filius, quod sanxerat pater? Maxime cum et ipse docuerit, et inculcauerit praeceptum illud Iuris Naturae, *Quod tibi vis fieri, alteri feceris y*); Nec non gladio abutendum non esse, eo quod qui gladium acceperit, seu gladio occiderit, gladio quoque periturus sit *z*). Quin et nusquam tales nouae Leges occurrunt in Nouo foedere. Matthaei enim v. capite, vbi complures tales haberi quibusdam visum est, Seruator noster non Legislatorem agit, nouasue Leges promulgat, sed de eo sollicitus est, vt Legem Diuinam explicet, verum eius sensum doceat, eamque a falsis et peruerfis Pharisaeorum interpretationibus purget; et quantum ad hanc causam attinet, ostendat, Legem Talionis non potuisse exerceri nisi per Iudicem

v) Vid. Matth. XXII. v. 37. et seqq. Luc. X. v. 27. 28. Marc. XII. v. 29. et seqq.

x) Marc. XII. v. 31.

y) Matth. VII. v. 12. Luc. VI. v. 31.

z) Matth. XXVI, v. 52. vid. Apoc. XIII. v. 10.

cem a), adeoque male illam Legem accepisse Phariseos, dum docebant illam exerceri posse auctoritate priuata: Simulque monet, iniurias patienter potius ferendas, quam ut quis se ipsum propria auctoritate vliscatur, et temere contendat cum Aduersario.

Sed nec abrogatum id in totum est Iure posteriori Romanorum. Apud quos in usu fuit, vsque dum Praetorum creuit auctoritas, ab iisque dari coepit Actio iniuriarum aestimatoria. Ex quo tempore poena talionis, ut et pecuniaria, quae lege XII. Tabularum introducta erat, ratione iniuriarum in desuetudinem abiit b): *Iniuriarum* inquam, non enim in totum et in omnibus causis poena talionis abrogata est, ut vix vllum eius vestigium in toto Iure nostro amplius occurrat, ut quidam asserere non dubitarunt. Eodem enim haud dubie fundamento nititur Edictum Praetoris, *Quod quisque iuris in alterum statuerit, ut ipse eodem iure utatur*. Quod summam habere aequitatem, et sine cuiusquam indignatione iusta, cum nemo aspernari, seu iuste recu-

a) Vid. Exod. XXI. v. 22. et seqq. Deut. XIX. v. 21.

b) Gell. L. XX. C. 1. §. 7. I. de iniur.

recusare possit, idem ius sibi dici, quod ipse aliis dixit, vel dici effecit, ad Edictum monuit Ulpianus *c)*; multisque Decisionibus, veluti in casu rescissionis venditionis iniuste impetratae *d)*, actionis a Iudaeo die Sabbathi contra aliquem institutae *e)*, instrumentorum prolatorum *f)*, testiumque productorum *g)*, nec non Retorsioni Iuris iniqui hodiernae, locum fecisse, magis notum est, quam ut ulteriori probatione indigeat. Hoc fundamento nititur Rescriptum Imp. Severi et Antonini, ut in criminibus, quae extraordinem obiciuntur, Praeuaricatores *eadem poena* afficiantur, qua tenerentur, si ipsi in Legem commississent, qua reus per praeuaricationem absolutus est *b)*. Hoc fundamento nititur Rescriptum Imp. Theodosii et Valentiniani: ut si Haeretici Orthodoxos ad suum rursus baptismam deduc-

c) l. 1. pr. ff. quod quisque iur. in alt.

d) l. 7. C. de resc. vend.

e) l. 13. C. de Iudae.

f) N. 49. c. 1. §. 1. et Auth. Ad haec C. de fid. infr.

g) l. 17. C. de testib.

b) l. 6. ff. de praeuar.

deducant, et qui fecerint, et qui (si ingenui sint) id in se passi fuerint, vel factum non detulerint, exilio et decem librarum auri multa damnentur, testamenti et donationis faciendae utrisque deneganda licentia. Ut nulli Iudicum liceat delatum ad se crimen minori aut nulli coercitioni mandare, nisi ipse idem pati velit, quod aliis dissimulando concesserit i). Hoc fundamento nititur Rescriptum Honorii et Theodosii, ut quicumque crimen intendit, in Iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiae similitudinem (habita tamen dignitatis aestimatione) patiatur, nec impunitam fore nouerit mentiendi licentiam, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii k). Cum olim ex Lege Remmia frons calumpiatoris nota signaretur, literaque C. vel K. ad caput eius adfigeretur l). Eodemque fundamento nititur Rescriptum Valentiniani, Valentis et Gratiani, ut ad commentariensem receptarum personarum custodia obseruatioque pertineat, nec putet hominem abiectum

i) l. vlt. C. ne sacr. bapt. reit.

k) l. vlt. C. de accus. l. vlt. C. de cal.

l) Vid. Cic. pro Rosc. Am. c. 20. Plin. Pan. c. 35.
l. i. §. 2. ff. ad Sc. Turp. l. 13. ff. de testib.

abjectum atque vilem obiiciendum esse iudici, si reus fuerit aliquo modo elapsus: *Caeteroquin ipse eiusmodi poena consumatur, cui obnoxius docebitur fuisse, qui fugerit m)*. Probauit etiam Iustitiam poenae Talionis ac renouauit Imp. Iustinianus, dum constituit, vt qui sine causae cognitione aliquem excommunicauit, *quod iniuste fecit, iuste sustineat n)*. Nec non, vt si quis aliquem castraverit, si quidem viri sint, *hoc quod alii fecerunt et ipsi patientur*; et si incolumes euaserint, tam bona eorum fisco addicantur, quam ipsi mittantur in Gypsum, ibidem per omne vitae tempus mansuri o). Probauit eandem et confirmauit Leo, dum sanxit, vt si quis cuiusquam visum laeserit, si vnum oculum alteri ademerit, *vno similiter eodemque priuetur, ac poenam subeat Talionis*; si vero ambobus maleficas manus iniecerit, ipse vno orbetur, besslemque bonorum excoecato soluat, si diues sit. *Sed si pauper sit, tum similis calamitatis socius sit et particeps, et vtroque similiter lumine orbatus coecus viuat p)*. Probauit denique

Fride-

m) I. 4. C. de cust. reor.

n) N. 123. c. 11.

o) N. 142. C. 1.

p) Nov. 92.

Fridericus Imp. dum Legem promulgauit, Vt si peregrini intestati decesserint, ad hospitem nihil perueniat, sed bona ipsorum per manus Episcopi loci, si fieri potest, heredibus tradantur, vel in pias causas erogentur; Hospes vero si quid ex talium bonis habuerit, Episcopo triplum restituat, et insuper ei de rebus suis testandi interdicta sit facultas, *ut in eo puniatur, in quo deliquit q).*

Sed nec Iure Canonico Ius Talionis improbatur, verum tanquam iustum et aequum allegatur r); eademque ratione contra calumniatores a Pio V. Pontifice confirmatum legitur in Bullario (28). Neque moribus in vniuersum abrogatum est.

Si

q) Auth. *omnes peregrini* C. comm. de success.

r) C. 2. Caus. 14. Q. 1. C. 1. Caus. 23. Q. 3.

(28) Verba Pii V. Pont. in Constit. edita an. 1566. §. 14. Tom. II. Bullarii Magni pag. 192. sunt: *Monemus praeterea omnes et singulos, ut solum Dei timorem prae oculis habentes, et non alia animi prava affectione ducti, culpabiles tantum deferant, innocentes non vexent. Quodsi aliqui ex calumnia aliquos denunciaisse comperti fuerint, eos ad poenam talionis teneri volumus et mandamus., Passus.*

Si forte casus Legis multo tempore non existat, ut usus eius locum habere nequeat, vel usu non frequentetur; si diuersum aliquid praeter Legem recipiatur vel admittatur; Imo si apud unum alterumue Populum aliud sanciat, ipsa Lex non statim in totum abrogata dici potest, neque nimia in abrogationibus statuendis facilitate utendum est. Abrogatum enim ut aliquid dicatur, de contraria voluntate Legislatoris ut constet necesse est. Caeteroquin enim locum sibi vindicat, *quod mutatum non est, cur stare prohibetur?* s).

Ipsi sane Iuris Criminalis Doctores, qui ius Talionis ab Aula et usu recessisse tradunt, Exceptiones quasdam admittunt. Veluti si Calumniator curet in vincula duci innocentem, criminis eum accuset capitalis, tantumque valeat, ut poena capitis afficiatur; quem secundum ius Talionis similem poenam non euitaturum concedunt. Neque immerito. *Nulla enim salus Reip. maior est, quam eos, qui alterum accusant, non minus de laude, de honore, de fama, addo et de vita*
I 2 sua,

s) Vid. l. 27. C. de testam. (29)

(29) Hac de lege differuimus Interpretat. et Obs. nostrar. Lib. sing. cap. 27. *Pittus.*

sua, quam illos, qui accusantur, de capite, ac fortunis suis, pertimescere t). Sunt namque perniciosissimum Societati humanae genus calumniatores, crudeles, viperisque similes, ac proinde, ex Agefilai sententia, maiori odio, quam fures prosequendi, grauiterque in bene constituta Rep. coërcendi ac puniendi v). Qualia etiam non pauca exempla occurrunt in Historia. Sic enim Caesar delatorem, qui exorta feditione innocentem accusauerat, eius loco interfici curauit ad Placentiam x). Sic Constantinus M. Faustam vxorem, quae Crispum (quem frustra deperierat) vis sibi illatae falso accusauerat, capitis damnauit, qua poena Crispum filium affici praeceperat, et uti Zonaras y) et Apollinaris z) auctores sunt, quemadmodum Crispum frigore veneni, sic Faustam intenso balnei calore extinxit. Sic Otto III. Coniugem suam Mariam, cuius impulsu Nobilem quendam innocentem, quasi eam de stupro

t) Cic. in Diuin. cap. 21.

v) Vid. Demosth. in Aristogit. Atist. Pol. L. VI. c. 5.

x) App. Bell. Ciu. L. II.

y) Ann. L. XIII.

z) L. V. Ep. 8.

stupro sollicitasset; gladio feriri mandauerat, poena similiter capitali, et quidem grauissima, ignis scilicet affici iussit *a*). Sic accusator Fabricii Maramaldi, qui Neapoli Maramaldum proditionis reum fecerat, cum se ab inimicis Maramaldi subornatum et pecunia corruptum confessus esset, tanquam scelestus calumniator, iussu Philiberti Aurantii, talionis poenas in partes dissectus dedit *b*). Sic denique Perusini falsum accusatorem, qui id egerat, ut innocens gladio plecteretur, capite trunearunt *c*). Idemque admittunt in teste falso, Iudice seu Magistratu testem ad falsum testimonium cogente, nec non in eo, qui memoriam defuncti accusat *d*). Quin et ut plerique iniquitatis Talionis poenam insimulare non sustinent, sic nec omnes in totum eam abrogatam esse contendunt, sed multi Iudicis arbitrio eam commissam esse statuunt; Ut pro diuersitate circumstantiarum, prout ipsi visum fuerit, etiamnum vel poenam Talionis, vel aliam decernere

a) Crantz Saxon. L. IV. c. 26.

b) P. Iov. Hist. L. XXVI.

c) Clar. Sent. L. V. §. ult. Q. 81. n. 3.

d) Clar. d. l. Addit. n. 1. et seqq.

nerere possit e). Quod et exempla recentiora non pauca confirmant.

Quis itaque non videt, Leges Cretensium vti antiquissimas sic et optimas fuisse? Quis amplius dubitet, RHADAMANTHUM non tantum Iudicem sed et Principem et Legislatorem fuisse? Quis non miretur RHADAMANTHI in Iustitia administranda constantiam ac seueritatem? in Rep. regenda peritiam, et Legibus ferendis prudentiam et aequitatem? Quis non beatas praedicet Respublicas? quibus talibus RHADAMANTHIS frui datum est, quibus Iudicia sunt incorrupta, quibusque Legibus vti licet ex Iure Naturae et Diuino derivatis, et a Iure Diuino quam minimum recedentibus.

e) Vid. Harp. ad. §. 7. I. de inj. n. II. Farin. pr. Crim. L. 1. T. 2. Q. 16. n. 5. et seqq.

MANTISSA
EX
I. A. FABRICII
BIBLIOTHECA GRAECA
VOL. II. PAG. 19. SQ. EDIT.
QUAE CURA
T. C. HARLES
HAMBURGI 1790 PRODIIT.

RHADAMANTHYS siue RHADAMANTHUS, Minois Sarpedonisque frater, Europae et Asterii Cretenfium regis filius, notante Syncello p. 153. primus Cretenfibus leges tulit *), ex quibus hunc

*) Rhadamanthus praepostero ordine ante Minoem collocatur. Minos enim primus filium habuit Lycastum, qui ex Ida, Corybantis filia, tres suscepit filios, Minoem secundum, Sarpedonem et Rhadamanthum. Enimvero Apollodorus *Lib. III. c. 1.*
Dio-

hunc versiculum affert Aristoteles *Lib. IV. Ethic. ad Eudemum c. 3.*

Eixē

Diodorus Sic. *Lib. IV. c. 60.* et *Lib. V. c. 84.* Strabo *Lib. X. p. 730. edit. Almelou.* et nonnulli alii scriptores veteres Minoem avum ac nepotem haud satis distinguunt, et vtriusque res promiscue narant; Qua confusione etiam Fabricius deceptus Rhadamantum Asterii et Europae filium facit, primumque Cretensium legislatorem, quem postea Minos fuerit imitatus, constituit. Cuius auctoritate motus deinceps eundem errorem erravit Bruckerus *Hist. Crit. Philos. Tom. I. p. 437.* Vide Marshamum *Can. Chron. p. 252. sq. edit. Jen.* Prideauxium in *Marv. Oxon. I. p. 383. seq. edit. Lond.* Mablium (de Mably) *Observ. de Hist. Graec. (Observations sur l'histoire de la Grece Lib. I. p. 3. sq.)* et, qui de duobus Minoibus, primo et secundo, distinguendis breuiter differuit, Banierium (*Distinction de deux Minos*) in *Hist. Acad. Inscript. Tom. III. p. 49. sq. edit. Paris. et Tom. II. p. 68. seq. edit. Amst.* Minos secundus omnium sui temporis classe fuit potentissimus, teste Thucydide *Lib. I. c. 4.* quam ob causam *Ἐξασουράτωρ* a veteribus identidem vocatur. Vide praeter Meursium in *Creta Lib. III. cap. 3.* et Cumberlandum *Orig. Gent. Antiquiss. p. 299.* a Waffio ad *Thucyd. d. I.* laudatos, Seldenum *Lib. I. Mar. Claus. c. 9.* Schefferum *Lib. II. de Milit. Nau. Vet. c. 1.* Marshamum *p. 293.* et in primis pereruditam Heynii *Comment. de Castoris epochis populorum,*
qui

Εἰς τὰς ἀποδοὺς τὰ κ' ἕρξῃ δίκην κ' ἰδέσθαι γένοιτο.

Quae fecit, si quisque ferat, ius fiet et aequum.

De poena talionis, quam *ius Rhadamantheum* nonnulli vocant, erudite egit Io. Andr. Danzius singulari dissertatione, in qua etiam plura de Rhadamantho §. XII. sq. in Meuschenii *Neu. Test. ex Talmude illustrato* p. 560. sq. *).

Aliam

qui maris imperium tenuisse feruntur, quae exstat *Nov. Comment. Soc. Götting. Tom. I. p. 80. sq.* Quod quidem imperium maris ad Minoem primum cum aliis perperam retulit Io. Henr. Boeclerus *Diss. Minos maris dominus*, quae est *Dissertat. Acad. Tom. II. XXXVI. p. 1073. sq.* et nobilissima controversia, de dominio maris inter liberas gentes recentiore aetate agitata, simul immixta, multa contra germanos iuris gentium rationes temere dicta complectitur. RICHT.

*) De eodem argumento disseruit Io. Ortw. Westenbergius *Orat. de iure Rhadamanthi*, Lugd. B. 1726. 4. typis descripta, quam a Io. Cour. Ruckero *Orat. IV. p. 328. edit. Lugd. B. 1749. 8.* et Io. Henr. Iungio *praef. Tom. I. Oper. Westenbergii, Hanou. et Luncb. 1746. 4.* laudatam, omni data opera, oculis usurpare mihi nondum licuit. Illam quidem cum aliis Westenbergii opusculis *Tom. III.* exhibendam pollicitus est Iungius, qui vero, abiecta ab editore

Aliam legem, *ne in iurciurando Deos nominare fas esset*, refert Suidas in *Αάμπων*. Confer Zenobium *V. Prouerb.* 81. et Hesychium Apostolium ac Suidam in *Ῥαδαμάνθους ὄρκος*. Porphyrius *Lib. III. de abstinentia a caede animal.* p. 285. *Κησὶ δὲ νόμος ἢν Ῥαδαμάνθους, ὄρκον ἐπάγειται πάντα τα ζῶα* *). Professus autem est Rhadamant-

editore pariter ac librario omnia nanciscendi spe, lucem nunquam vidit. Nam qui postea sub titulo *Tom. III. Hanov. et Brem. A. 1758.* editus est *Diuus Marcus*, non est repetitum typis Germanicis exemplum, sed, adquisito a prioribus redemptoribus iure, et, vt in tali re moris est, prima plagula mutata, ipsa apud Batauos ante facta impressio. Quare, nisi quis denuo Westenbergiani ingenii monumentis obstetricia quasi manu auxilium ferat, et hac de *Iure Rhadamantbi*, et ceteris exasciatis scriptiunculis humanioris iurisprudentiae studiosi, praesertim inter Germanos, aegre carere debent. De Rhadamantho vide etiam Huetium *Demonstr. Euang. Propos. IV. c. 8. §. 12.* nec non Heynium *Not. ad Apollod. P. I, p. 335. sq.* RICHT.

*) Rhadamantum, ad ambages litium praescindendas, introduxisse in singulis causis iurisiurandi usum, refert Plato *Lib. XII. de Legg. Tom. II. Oper. p. 948. edit. Serran.* Illis enim temporibus, deos esse resque

manthus, a Ioue se accepisse, quas promulgaret, leges, vt docet Ephorus apud Strabonem *Lib. X. p. 476.* Vide et Schol. Euripidis ad *Hippolytum v. 98.* et quae viri docti ad Virgil. *VI. Aeneid. 566. sq.* Diodorum Sic. *Lib. V. p. 233.* Caeterum quod in Rhadamantho Aaronem, vt in Minoe Moysen reperisse sibi visus est Christ. Wormius, vt parum credibile omitto. Negat enim ille, Minoem et Rhadamanthum vsquam in re-
rum

resque humanas curare, adhuc omnes vno ore homines confitebantur. Quam simplicem iudiciorum formam celeremque controuersiarum terminandarum rationem, in communi omnium in deos pietate, Platonis auctoritate commotus praedicat Montesquieus *de Caussis Legum Lib. XIX. cap. 22.* Legem Rhadamanthi de iriurando illustrarunt Iac. de Rhoer et Reiskius ad *Porphyr. Lib. III. §. 16. not. 4. et 16.* Ceterum a Fabricio praeteritum esse miror insignem locum Apollodori *Lib. II. Biblioth. c. 4. sect. 9.* vbi hanc Rhadamanthi legem, qua Hercules in iudicio de caede Lini cithara percussus exercito reus, fuit absolutus, laudat: ὃς ἂν ἀμύνηται τὸν χειρῶν ὀδύνας ἄρξεντα, ἀθῶνον εἶναι, quam haud memini me alibi legere. RИCHT.

rum natura fuisse, in libro *de corruptis antiquita-
tum Hebraearum apud Tacium et Martialem vesti-
giis*, cap. III. p. 43-47. vbi inquit, vnde Tacit-
us Creta oriundos Iudaeos scripserit.

ELO-

ELOGIUM
 IO. ORTW. WESTENBERGII
 EX
 EMONIS LUCII VRIEMOET
 ATHENIS FRISIACIS

(LEOVARDIAE 1758. EDIT.) PAG. 776. SQ.

IOANNES ORTWINUS WESTENBERG,
 JURISPRUDENTIAE PROFESSOR 1716.

Neohufio Benthemiensis, Natus d. xxviii.
 Maii an. 1667.

Proauum habuit Wesselum Westenbergium,
 an. 1564. puriorum sacrorum in Comitatu Ben-
 themiensi tunc innotescendum primum in eccle-
 sia Ohnenfi doctorem publicum.

Auum

Auum, Ioannem, perlustratis plerisque Germaniae academiis, apud Basileenses Medicinae Doctoris ornatum laurea, eiusdem ac Matheos in Gymnasio Steinfurtano Professore.

Cuius filius, nostri Pater, Ioannes Ortwinus Ill. Comitis Benthemienfis, apud quem perpetua gratia floruit, totiusque Comitatus Archiater.

Hic, ex Gertrude Gesseler, Ioannis, in Vlsensi apud Benthemienfes dioecesi Quaestoris et apud Neohufanos mercatoris, filia, octo suscepit liberos. Quorum, qui ad adultam aetatem peruenerunt, filii tres: Ioannes Arnoldus, Ictus, satrapae vices in Comitatu Lingensi cum dignitate obiit. Ernestus Wilhelmus, apud Harderovicenos, ab an. 1701. ad xvi. Nou. 1712. quo fato functus est, Medicinae Professor et Archiater *a)*, cuius filius Ioannes Ortwinus, Lochemenfis ciuitatis Consul, eiusque nomine ad potentiss. Belgii Sociati Ordines delegatus fuit. Noster denique Ioannes Ortwinus.

Qui a prima aetate, cura optimorum Parentum, pietatis et sapientiae praecipis imbutus; scholis

a) Series Profess. Harderou. ad calcem Orat. in annum Iubilaeum Acad. cl. Io. de Gorter pag. 42.

scholis triuialibus, primum Benthemienfibus, dein, mortuo inter haec Patre, Lingenfibus, necessariis ad altiora instructus adminiculis, anno aetatis suae XIV. ad Gymnasium Steinfurtanum se contulit. Vbi egregiis vsus consilii Iodoci a Gesseler, Iurisprudentiae Professoris, Auunculi sui, studiis ad solidam Iuris peritiam propaedeuticis, interque reliqua, philosophicis, praeunte Simone Gerlacio Ebelio, strenue se deditit.

Hinc vero, biennio fere post anno 1682 *b)* ad florentissimam Academiam nostram Frisiacam contendit. In qua, ad pleniorum sermonis Latini cultum, nec non Historiarum et antiquitatum Romanarum comparandam sibi adcuratam notitiam, institutione eximii Iacobi Perizonii vsus est. Quo praeside Disputationem de duobus maxime insignibus L. Flori locis publice defendit *c)*.

Addendum sibi quoque censuit Dogmatices Theologicae gustum, doctore magno Campegio Vitringa.

Fir-

b) Alb. Acad. VIII. Sept. 1682.

c) Franeg. 1684. 4. Dissertatio Perizonii erat, non ipsius Westenbergii, vt credidisse videtur L. H. Iungius, in praefat. ad opera eius.

Firmato hisce doctrinarum adiumentis et praefidiis pectore, tandem ad Iurisperitorum castra se contulit. Doctoribus usus binis, Iurisprudenciae tunc luminibus, Gerardo Noodtio et Vlr. Hubero.

Adfecta autem inter adfidos hosce in studiis suis labores valetudine, reuerti in patriam coactus, postquam feliciter conualuisset, contulit se ad Harderouicenses. Vbi intermissum aliquamdiu studiorum cursum, solita et innata mentis incitatione repetens semel atque iterum, Praefide Auunculo suo Iodoco a Gesseler, de successu, ab intestato postquam publice disputasset, Groninganas quoque Musas sibi adeundas censuit.

Tandemque an. 1687. in Academia Harderouicensi, post habitam de Vfuris Disp. publicam Iurisperitorum ordini est adscriptus.

Mox seq. anno admotus Professioni Pandectarum in Gymnasio Steinfurtano, quam, habita Oratione de excellentia Iuris Romani, alacriter iniuit, et egregie exornauit, cum multo auditorum ad scholas suas confluxu. Eodem cum successu

cessu deinde quoque demandatam sibi Historias et Eloquentiam publice docendi prouinciam administrans. Quibus hunc sibi fauorem et honorem parauit apud Illustr. Comitem Benthemiensem, vt in publicis rebus vteretur consiliis eius, tandemque uniuersa fere totius Comitatus negotia ipsi permitteret, quae Noster summa prudentia ac fide bono publico tractauit.

Moti vero fama meritorum eius academiae Harderouicenaе Ephori, euocarunt ad se pro Iuris Professione ornanda, an. 1695. Quam auspiciatus Oratione de Ratione docendi et discendi Iuris, et docendo assidue, et edendis, qua disputationibus, qua libris, boni Antecessoris numeros omnes implere instituit. Quinquies illic gesto magistratu Rectorali *d)* spatio annorum XXI.

Quo exacto, allectus tandem fuit ad Academiam nostram, in locum ampliss. Zachariae Huberi, ad supr. Curiae Fris. Senatam tunc translati. Adgressus publice munus suum Oratione de

d) Annis 1696, 1699, 1704, 1709 et 1714. Ser. Profess. Harderou. ad calceam Orat. Iubil. cl. Io. de Gorter, p. 41.

de Iurisprudencia Rationali, d. III. Decemb. an. 1716. Et satisfecit adeo spei de se conceptae, vt Proceres Groningani magnis propositis conditionibus an. 1720. sibi ipsum vindicare magno-
 pere niterentur. Sed, intercedentibus, cum
 luculenta honoris praefatione, oblato salarii annui
 augmento, Frifis nostris, mansit egregio Acade-
 miae nostrae commodo et ornamento, ad annum
 vsque 1723. Quo, post rectoris munus positum
 anno praecedente, cedere debuerunt Westen-
 bergium Leidenfibus, Professionem Iuris Ciuilis
 Romani et hodierni, d. XVI. Iulii offerentibus
 ipsi; quam nemo facile miretur recusandam sibi
 non, duxisse. Auspicatus eam d. XXVII. Sept.
 dicti anni, Oratione de Philosophia Ictorum, et
 in primis ea, quae circa Legum collisionem ver-
 satur, spectata dudum industria sua, cum digni-
 tate plurimoque auditorum cum fructu, tuitus
 est egregie, bis etiam gesto Acad. magistratu,
 annorum spatio XIV.

Donec tandem, malo scorbutico saepius iam
 aliquamdiu, nonnumquam etiam grauissime, ad-
 flictus, et decrefcentibus paullatim supremis an-
 nis corporis animique viribus, fractus denique et
 prostratus morbi atrocitate, nocte fere media
 XXX. Iunii 1737. vitam integerrime actam, pro-
 dita

dita in extremis intrepida constantia, et tenerri-
 mis animi motibus, quibus in sola Christi Serua-
 toris nostri propitiatione collocatam fiduciam
 exprimebat, cum beata morte commutavit;
 teste clariss. Io. Conr. Ruckero, Icto et Ante-
 cessore, qui optimo Collegae suo d. XXX. Sept.
 eleganti Oratione parentavit *e*).

Laudat hic, praeter alia, siue ad eruditi-
 onem et assiduam industriam, siue egregias mo-
 rales virtutes pertinentia, quibus publice priua-
 timque honoratus, bonisque omnibus carus et
 acceptus fuit, Westenbergii nostri „incredibilem,
 „quem longo usu contraxerat, in quibuscunque
 „rebus plane et perspicue expediendis, habitum,
 „quo plane incomparabilem fuisse dicit *f*): Ad-
 „dit *g*): summa fide et indefesso labore audito-
 „res suos ad Iurisprudentiam simul et ipsam lu-
 „stritiam sic formasse, ut non solum, quae Iuris
 K 2 „ciui-

e) Exstat inter Orationes quinque, Syllogae Dissert.
 de Temporis computatione in Iure, nec non Obser-
 vat. et Interpretationum eius, Leidae an. 1749. 8.
 editae, adiunctas.

f) Ibid. pag. 322, 323, 326.

g) Pag. 327.

„ciuilis regulis et legum rigori conueniant, dili-
 „genter traderet, sed perpetuo etiam et cum
 „cura simul inculcaret, qua ratione, quae du-
 „riora videri possent, interpretatione temperari,
 „et ad naturalis aequitatis simplicitatem redigi
 „debeant.

Vxorem habuit, primum ab an. 1697. Ma-
 thildim a Gesseler, amitam suam, Hermannii
 a Gesseler, vniuersi Benthemienfis Comitatus
 Quaestoris et Consistorii supremi adfessoris,
 filiam, quam altero statim a nuptiis anno amisit.
 Deinde, ab an. 1710. Annam Gertrudim de Wit,
 filiam Gerhardi apud Vesalienses Iudicis et mer-
 catoris primarii, quam potitus per XXIV. annos,
 suauis et concordis maxime coniugio, mortuae
 absque superstite prole, quam ter enixa fuerat,
 sed in ipsis semper vitae principiis raptam, vix
 triennio superuixit.

SCRIPTA WESTENBERGII

EXSTANT:

Disputatio inaug. de Vfuris. Harderou. 1687. 4.

Disputationes, de seruitutibus, de Emphyteusi,
 de Querela Testamenti inofficiosi, de Fruc-
 tuum

tuum perceptione, de consuetudine, de Foro competenti. Steinfurti.

Principia Iuris, secundum ordinem Institutionum. Accedunt Dissertationes IV. de Portione Legitima liberis, parentibus et fratribus relinquenda. Amstelaed. 1699. 8. Secunda editio, Harderou. 1704. 8. Tertia, Franeq. 1719. 8.

De Causis Obligationum Liber singularis, f. Dissertationes nouem. Harderou. 1704. 8.

Principia Iuris, secundum ordinem Digestorum f. Pandectarum, Harderou. 1712. 8. Altera editio auctior, Lugd. Bat. 1732. 8. Tertia, auctior et emendatior, Ibid. 1745. 8.

Diuus Marcus, f. Dissertationes ad Constitutiones Marci Aurelii Antonini Imperatoris; Lugd. Bat. 1736. 4.

Orationes porro, partim inaugurales illae, quas supra vidimus; Franequerana, 1717. fol. Leidensis, 1723. 4. partim Rectorales, inter quas, de Calculo Mineruae, f. de Lege $\iota\sigma\sigma\psi\eta\phi\iota\alpha\varsigma$ eiusque iustitia, Harderou. 1715. 4. *h)*
de

h) Reliquae IV. Harderouicenses, cum inaugurali tum Harderou. tum Steinfurtana, num lucem viderint, mihi non constat.

de Iurisprudentia Pauli Apostoli. Francq.
1722. 4. recusa sumtibus orphanotrophi Ba-
ruthini, an. 1738, de Iure Rhadamanthi, L.
Bat. 1726. de Iurisprudentia Q. Cerbidii Scae-
volae, Ibid. 1734.

Omnia tandem Opera Westenbergii Iuridica,
in III. Tomos collecta, edere adgressus
est I. H. Iungius, Nostri quondam discipu-
lus, Quorum vero duo tantum adhuc, quan-
tum scio, prodire, primus principia Iuris In-
stitutionum, cum Dissert. de Portione Legi-
tima, et de Causis Obligationum; alter Princi-
pia Iuris Pandectarum complexus. Hanoue-
rae 1746 et 1747. 2 voll. 4.

Ka. 688

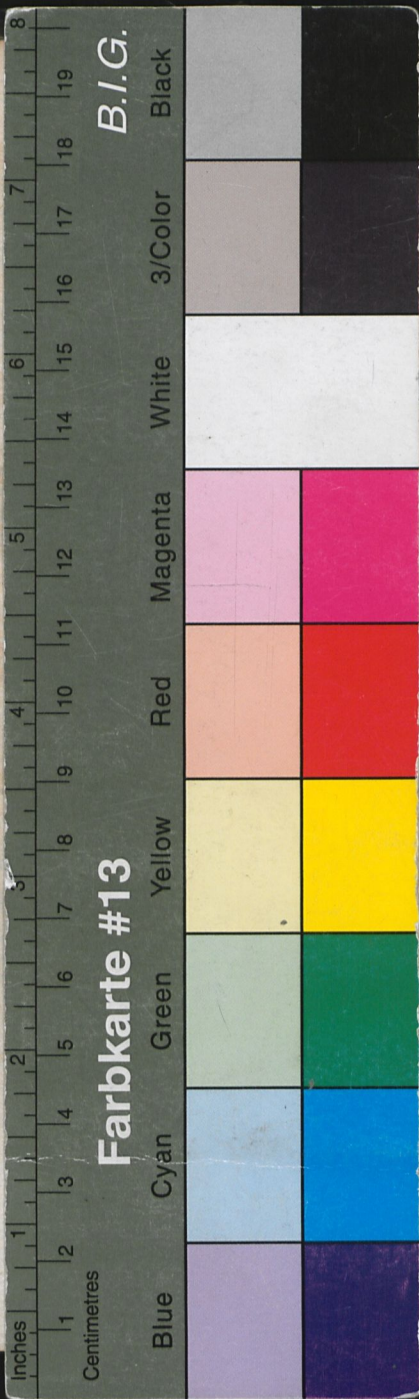
W 18

ULB Halle
007 679 068

3

772

2

IOA. ORTWINI WESTENBERGII
ICTI QUONDAM
APUD
BATAVOS CELEBERRIMI
OPUSCULORUM
ACADEMICORUM
ASCICULUS PRIMUS
OB
RARITATEM ET PRAESTANTIAM
DENUO EDIDIT
ANIMADVERSIONES NONNULLAS ADSPERSIT
ET PRAEFATUS EST
IOS. LUD. ERN. PUITTMANNUS
ANTECESSOR LIPSIENSIS.

LIPSIÆ
APUD CHRISTIANUM ERNESTUM GABLERUM
M D C C X C I V.